



ΝΟΥΜΑΞ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Γ.

ΑΘΗΝΑ, Κυριακή 4 του Δεκέβρι 1903

ΓΡΑΦΕΙΑ: Οδός Οικονόμου αριθ. 4 | ΑΡΙΘ. 173

ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΝΟ ΦΥΛΛΟ:

- ΨΥΧΑΡΗΣ. Απολογία (συνέχεια).
- ΕΡΜΟΝΑΣ. Κοινωνικές αναποδιές.
- ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ. Τα «Πλάσματα» — απάντηση στο άρθρο του «Νουμά».
- ΝΙΚΟΣ ΜΑΡΓΩΜΕΝΟΣ. Μαλιάνω (τίλος).
- ΜΗΤΣΟΣ ΑΝΘΕΜΗΣ. Η «Αρχαιομηνία».
- ΝΙΚΟΣ ΒΕΗΣ. Σύντομα σημειώματα για τη Γλώσσα.
- Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ. Ο «Αντρεάδης».
- ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Βίβλος Βουτιεριδής. Σπύρος Περούλης.
- Δ. Π. Τ. Φαινόμενα και Πρόματα (Ήθική και ανήθικη Πολιτική - Ο κ. Μουρλάνδος — Οι προσάτιες της Κατελιούς — Ράλλης και Δόν Κιχώτος — Ο κ. της Ηαυδίας).
- Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ — Ο.ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — ΦΟΝΟΠΑΖΑΡΟ ΒΑΘΜΑΔΙΑΤΙΚΟ — ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

Ο ΑΝΤΡΕΑΔΗΣ

Όταν έφευγε για τη Ρουσία ο Αντρεάδης, δώ και δυο μήνες, γεμάτος ένθουσιασμό και πεποίθηση πως θα χαλάσει κόσμο εκεί κηρύσσοντας την Αλήθεια και εξαπλώνοντας την Ίδέα, και ήρθε να με αποχαιρετήσει, τούλεγα γελώντας:

— Κοίταξε, βρέ Χαραλάμπε, μη τὸ σφάζουν οι Κοζάκoi εκεί που πας!..

Κι ὁ Αντρεάδης γελούσε, χωρίς νὰ ξέρει κι αὐτός κ' ἐγὼ πὼς τὸ χωράτὸ θὰ βγει ἀλήθεια και πὼς οἱ Κοζάκoi θὰ σφάζανε — γιατί ἔτσι τουλάχιστο μαθεύτηκε δὼ—τὸν ἡσυχώτερο ἄνθρωπο τοῦ κόσμου πὸ ἕνα ὄ, τὸ γινώρισε στὴ ζωὴ του, τὴν Καθαρεύουσα, και μιὰ ἀγάπη διπλωμάτῳσε στὴν ψυχὴ του, τὴν ἀγάπη τῆς Ίδέας.

Φανατικός δημοτικιστὴς σὰ λίγοι ἀπὸ μᾶς. Μὲ λόγια και μ' ἔργα. Ὅχι δημοτικιστὴς για λοῦσο, οὔτε για νὰ σκοτώνει τὴν ὥρα του, ἀλλὰ δημοτικιστὴς «ἐπαγγελματίας», ὅπως τόνε λέγαμε στὸ γραφεῖο πειράζοντάς τονε. Τὸν ἀγῶνα τὸν εἶχε πάρει για δουλιὰ, και μὲ κάπια δασκάλικη, ἃ θέλετε, στενοκεφαλιά, ἀφοῦ μὲ τὴ δημοτικὴ κοιμώτανε, μὲ τὴ δημοτικὴ ξυπνοῦσε και μὲ τὴ δημοτικὴ περνοῦσε τὴν ἡμέρα του, μιλώντας παντοῦ και πάντοτε γι' αὐτὴ, ὅπου και μ' ὅποιον κι ἃ βρισκότανε, μὴ καταλαβαίνοντας πὼς κάποτε γινόταν ἐνοχλητικός, ἀφοῦ μάλιστα κι ὁ τόνος τῆς φωνῆς του, ὁ λίγο ἀσυνείθιστος στὴν Ἀθήνα, δὲν τόνε βοηθοῦσε καθόλου, τοῦ εἶτανε μάλιστα ὀχρὸς ἄσπροντος, στὴν προπαγανδιστικὴ μονομανία του.

Μονομανία του βέβαια, γιατί ὁ ἀγῶνας τῆς Δημοτικῆς τοῦ εἶχε καταστήσει πάθος, ψύχωση, κάτι παθολογικὸ στίγμα μέσα σὲ ὄργανισμὸ φυσιολογικώτατο, τέτλια ψύχωση πὸ πολλές φορές τοῦ λέγαμε στὸ γραφεῖο, μάλιστα τὰ Σαββατοβράδια, πὸ ποτὲ δὲν ἔλειπε: «Πάψε, Αντρεάδη, γιατί ἃ μιλάς ὀλοένα για τὴ Δημοτικὴ, πρῶτοι πρῶτοι ἐμεῖς θὰ γυρίσουμε μὲ τὴν Καθαρεύουσα».

Μὰ πὸ νὰ ἰδῶσει τὸ αὐτὸ τοῦ Αντρεάδη ἀπὸ τέτλια τὴ δουλιὰ του αὐτὸς κι ἃς χαλοῦσε ὁ κόσμος γύρω του. Νὰ μὴ μιλήσει για τὸ Γλωσσικὸ ζήτημα; Μπᾶ! Θεὸς φυλάξει! Μποροῦσε νὰ μὴ σφᾶι μιὰ βδομάδα, μὰ ἀδύνατο νὰ μὴ μιλήσει ἂν τύχαινε νὰ ἴει ἄνθρωπο, ἀκόμα και κουφό, ἀντικρὸ του. Θυμᾶμαι μιὰ Παρασκευὴ βράδι — γιατί ἐρχότανε ταχτικὰ και κάθε Παρασκευὴ βράδι στὸ γραφεῖο και βοηθοῦσε στὸ δῖπλωμα τοῦ φύλλου—πὸ ρώτησε τὸ φτηχνονίτικο κοριτσάκι μου, ἀφοῦ ἄλλος δὲ βρισκότανε στὸ γραφεῖο για νὰνοῖξει μαζί του τὴν ἀγαπημένη του κουβέντα:

— Μὲ ποιά γλώσσα εἶσαι; Μὲ τὴ Δημοτικὴ ἢ μὲ τὴν Καθαρεύουσα;

Δὲν ἄκουσα τί τοῦ ἀπάντησε τὸ κοριτσάκι— ἄκουσα ὅμως, ἀπὸ τὴν πλαϊνὴ κἀμαρα πὸ βρισκόμουναι, τὸν Αντρεάδη νὰν τοῦ βγάλει λόγο για τὴ Δημοτικὴ, και τὸ εἶδα σὲ λίγη ὥρα νὰρχεται μέσα στὴν κἀμαρα και νὰ μὲ ρωτᾶει μὲ ὀλάνοιχα τὰ μάτια του ἀπὸ ἀπορία:

— Τί εἶν' αὐτά, πατέρα, πὸ μὸς λέει ὁ κ. Αντρεάδης;

Δὲν ἀποροῦσε μονα ἃ ἡ κόρη μου για τίς κουβέντες τοῦ Αντρεάδη— ἀποροῦσαν κι ἄλλοι, μεγαλύτεροι στὰ χρόνια ἀπ' αὐτὴν, ἀφοῦ ὁ φανατικός αὐτὸς γλωσσαπόστολος, πὸ τόνε λέγαμε, ἐννοοῦσε παντοῦ νὰ βγάλει λόγο και δὲν μποροῦσε νὰν τὸ χωρέσει τὸ κεφάλι του πὼς εἶτανε δυνατό νὰν τοῦ συστήσεις ἄνθρωπο και νὰ μὴ δοκιμάσει τὴν ἴδια στιγμὴ νὰν τὸν κλητῆσει και νὰν τὸν κάνει δημοτικιστὴ.

*

Ἐκεῖνο πὸ τόνε χαρχητῆριζε περισσότερο και πὸ τοῦ τὸ θάμαζα στ' ἀλήθεια, εἶταν τὸ σέβας πὸ ἴχε σ' ὄλους τοὺς δημοτικιστάδες. Δάσκαλό του ἀναγνώριζε τὸν Ψυχάρη—ὅπως και μερικοὶ ἀνόητοι πὸ διαβάζουμε σὰ Βαγγέλιο ὅτα γράφει ὁ Δάσκαλος, ὅχι για νὰν τοῦ βροῦμε λάθια... γλωσσολογικὰ και νὰν τοῦ τὰ διορθώσουμε, ἀλλὰ για νὰνοῖξουμε τὰ στραβά μας και φωτιστοῦμε—δάσκαλό του λοιπὸν ἀναγνώριζε τὸν Ψυχάρη, μὰ και τὸν τελευταῖο γραφιὰ δάσκαλό του τὸν ἔλεγε: γιατί ὄλους τοὺς διάβαζε μὲ προσοχὴ και μ' εὐλάβεια κι ἀπ' ὄλους κοιτοῦσε κάτι νὰ μάθει, ἂν και σὲ πολλοὺς δασκάλους του μποροῦσε νὰ χρησιμεῖει για δάσκαλος.

Θεοὸ στὸ διάβαμα! Μέρα δὲν περνοῦσε πὸ νὰ μὴ διαβάσει δικόσα κατεβατά: οὔτε μισὸ λιγώτερο. Κι ἂν καμιά μέρα τοῦ τύχαινε δουλιὰ και σταματοῦσε στὰ 170 λ. γ., τὴν ἄλλη μέρα ἐννοοῦσε νὰν τὰ συμπληρώσει και νὰ στᾶσει στὰ 230. Κάπια Πρατκευὴ βράδι, πὸ μᾶς μιλοῦσε στὸ γραφεῖο για ὅ,τι διάβαζε τὴ μέρα, τόνε ρώτησε σοβαρώτατα ὁ Σπύρος Ἀναστασιάδης:

— Τι εἶχαμε σήμερα, Αντρεάδη; Ἐλλειμμα ἢ περίσυμα;

— Ἴσοζύγιο! ἀπάντησε χαρούμενος, γιατί πάσκιζε πάντα νὰ φέρνει ἴσοζύγιο στὸν προϋπολογισμὸ τῆς καθημερινῆς μελέτης του.

Μεῦχε ζητήσε δανεικὸ τὸν «Ἀρχαιολόγο» τοῦ Καρχαβίτσα. Σὲ τέντε μέρες μὸς τόνε γύρισε.

— Τόνε διάβατες κιόλας;

— Τέσσερεις φορές!

Ἐμεινα σὰν τᾶκουσα.

— Ἐτσι διαβάζω ἐγὼ! μὸς εἶπε.

Κ' ἔτσι διαβάζε σκυλῆσια. Κι ὅχι σὰν παραγᾶλλος. Τὸ μελετοῦσε, τὸ τρωγε τὸ βιβλίο και μποροῦσε ἔπειτα νὰ τοῦ πεῖ πόσες φορές, και καμιά φορὰ και σὲ ποιὲς σελίδες, μεταχειριζότανε καμιά σπάνια λέξη ὁ συγγραφέας.

*

Ἀνθρωπος πὸ ἴχε τὸση ἀφοβία στὸ διάβαμα, θᾶνε παρόμοια ἀφοβία και στὴ δουλιὰ και γι' αὐτὸ ὄλο μεγάλα πράματα καταπιανότανε. Εἶε γράφει τὸ Μέγ' Ἀλέξαντρο: Ὁλόγραφει, ἄμα θὰ γύριζε ἀπὸ τὴ Ρουσία, τὸ Μέγα Κωσταντῖνο— ἔπειτα τὴ Μεγάλῃ Ἐπανάστασι; και τελευταῖα τὴ Μεγάλῃ Ἱστορία του—δὲ θυμᾶμαι τὴν πόσες χιλιάδες σελίδες, μᾶς τὴν ἔταξε, μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν Ἱστορία τοῦ Παπαρηγόπουλου.

Μὴν τὸ πεῖτε αὐτὸ μεγαλομανία, καθὼς τοῦ τὸ λέγαμε καμιά φορὰ για νὰν τὸν πειράζουμε. Εἶταν τέτλιο τὸ φυσικό του, νὰ βλέπει μεγάλα και νὰ πιστεύει σὰν τὸ Νίτσε πὼς «πρέπει νὰ κλει τὸ στόμα του ὅποιος δὲ λέει μεγάλα». Διαβάστε τὸ βιβλίο του «Ἡ Γλώσσα μας, ὑπέμνημα εἰς τὰς θρησκευτικὰς και πολιτικὰς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνους ἀρχαίς», τὸ περίεργο αὐτὸ βιβλίο πὸ ξετινάζεσαι στὶς σελίδες του ὁ Χατζηδάκης ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ Χατζηδάκη, διαβάστε μάλιστα τὸ Ε' μέρος του «Ἡ Γλώσσα μας και τὰ κέρδη πὸ θᾶζουμε» και θὰ δεῖτε ἀλάκαιρο τὸν Αντρεάδη μὲ τὰ μεγάλα του, δνεῖρα νὰ πούμε, πὸ ὅμως τὰ πιστεύε αὐτὸς για πράματα χεροπιαστά. Στὸ κεφάλαιο αὐτὸ τοῦ βιβλίου του κηρύχνει πὼς οἱ Ἑλληγες, ἐπειδὴ προσκυνᾶνε τὴν καταραμένη τὴν καθαρεύουσα, ζημιώνουνται κάθε γρόνο «ἀπὸ 1,360,000,000 ἴσαμε 15,000,000,000 φράγκα». Κάποτε πὸ τόνε ρώτησε στὸ γραφεῖο, ὁ Μανώλης ὁ Τριανταφυλλίδης, θαρρῶ, πὼς μπορεῖ

νά μᾶς τάποδειξει πῶς τόσα χάνουμε, ὁ Ἄντρεάδης σάν ἀρχαῖος σοφιστὴς τοῦ ἀπάντησε·

— Ἀπόδειξέ μου λόγου σου πῶς δὲ χάνουμε τόσα!

«Ὅλοι γελάσαμε, μὰ κι ὁ Ἄντρεάδης βγήκε νικητὴς μὲ τὰ δεκαπέντε του δισεκατομμύρια. Ἡ ἐρώτηση τοῦ Τριανταφυλλίδη οὔτε πεντάρα δὲν τοῦ τὰ λιγώστεψε.

*

Δὲ θέλω νὰ πῶ ἂ θὰ ὠφελοῦσε πολὺ ἢ λίγο τὸν ἀγῶνα μὲ τὰ μεγάλα βιβλία του ποῦ σκόπευε νὰ γράφει, —μποροῦσε μάλιστα νὰν τὸν ὠφελοῦσε περισσότερο ἀπ' ἑ,τι κι ὁ ἴδιος φανταζότανε—λέω μοναχᾶ, κι αὐτὸ εἶν' ἀλήθεια, πῶς τὸν ὠφελοῦσε σημαντικὰ τὸν ἀγῶνα μὲ τὴν πίστη του. Πιστὸς ὀπαδὸς τῆς Ἰδέας ὅσο λίγοι, καὶ πρόθυμος νὰν τὰ θυσιάσει ἕλα γι' αὐτή, ἀφοῦ δὲ κι ὅ,τι εἶχε τὸ θυσιάσει—καὶ τὴ ζωὴ του ἀκόμα. Τέτιοι ἐργάτες ἀφοσιωμένοι τῆς Ἰδέας εἶναι πολὺτιμοι, γι' αὐτὸ κι ὁ θάνατος τοῦ Ἄντρεάδη, ἄδικος κι ἀγριὸς θάνατος, μᾶς θλίβει ὅλους σήμερα, ποῦ χάνουμε φίλο καὶ συνάδερφο ἀγαπητό, τέτιο φίλο καὶ τέτιο συνάδερφο ποῦ δὲ δούλευε μοναχᾶ σκυλήσια γιὰ τὴν Ἰδέα, κηρύχοντάς αὐτὴν γιὰ τὴ μόνη Ἐθνοσώστρα δύναμη, μὰ καὶ πιστεύε γλήγορη τὴν τελειωτικὴ νίκη τῆς, προσμένοντάς τὴν ἀπὸ μέρα σὲ μέρα.

Τοῦ «Νουμά» ἡ λύπη εἶναι ὀλωσδιόλου ξεχωριστὴ, γιὰτὶ μέσα στὰ τρία χρόνια του πρώτη φορά τοῦ τυχαίνει νὰ μαυροφορεθῆ γιὰ θάνατο δημοτικιστῆ—καὶ τέτιο μάλιστα δημοτικιστῆ, σάν τὸν ἄμειρο τὸν Ἄντρεάδη.

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΟΔΙΕΣ

Α'. ΘΑΛΗ.—ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΑ ΒΟΥΝΑ

Ἀθήναι. Τυπογ. Παρ. Λεώνη

Ἐδῶ καὶ δύομισυ χιλιάδες χρόνια ζῶσε κάποιος Θαλῆς Μιλήσιος κ' εἶτανε καὶ σοφός. Ἡζέρε τὴν τέχνη ν' ἀλλάξῃ τὸν ποταμίων τὸ δρόμο, νὰ προλογῆ τὸ σκοτεινισμὸ τοῦ ἡλίου, ν' ἀστρονομίξῃ καὶ νὰ γεωμετρῆ, καὶ γνώμη σάν τέτοια δίδασκε πῶς ἡ Γῆ κολυμπᾷ μέσα στὸ νερὸ τῆς κερμαγονία ποῦ μισογεμίζει ἀκόμα τ' οὐρανοῦ τὸ ἀστρακάφωτος κουβούκλι. Κι ὁ Ἡρόδοτος τὸν εἶχε ἀπὸ καλοῦ τὸν κῦρ Θαλῆ τὸ Μιλήσιο. Μὰ κάτι μοῦ λέει πῶς ἴσως ν' ἄλλαξε γνώμη κι ὁ γέρος ἂν ποτὲ τοῦ σφύριζε στ' αὐτὴ κανένα ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο πῶς γραμμμένο εἶτανε νὰ ξαναγεννηθῆ ὁ Θαλῆς ὕστερα ἀπὸ εἰκοσιπέντε αἰῶνες καὶ ν' ἀναστηθῆ ὄχι πικρὸ φιλόσοφος μὰ ποιητὴς καὶ βουνοπατῆς. Καὶ σίγουρα θὰ κουνούσε τὸ πατριαρχικὸ του σκῆλον ὁ παππούς Ἡρόδοτος λέγοντάς πῶς ἔπειτα ἀπὸ τέτοιον ἀξέπνητο, ὕπνο μὲ ἄγριο δίχως ἄλλο θὰ σηκωθῆ μαχμουρλίκι κι ἂς εἶτανε μάννα στὴ φιλοσοφία ὁ ἔρμημος ὁ μισσὸ Θαλῆς.

Μὰ θές ἀνάστασι, θές μετεμψύχωσι θές λαζαροξέπνημα τὸ πρᾶμα πολὺ δὲ σημαίνει, κ' εἶτ' ἐφτάσσοφος εἶτε σέλιγκας, κάποιος πάντα ἀπὸ τὰ βουνα μᾶς γράφει καὶ χρεός μας νὰ καταλάβουμε τί κρένει, αἴντα κατεβάζει ἡ τσοῦκα του» καθὼς τὸ λέει κ' οἱ Χιώτες. Καὶ πρῶτα πρῶτα πρέπει νὰ πῶ πῶς δὲ βρίσκω μέσα στὸ νερόγαλτο τοῦτο βιβλίον τὸν ἄνθρωπο μὲ τὰ φυσικά του καὶ τὸ χαρακτήρα του καὶ τίς κύριες ιδέες του. Μᾶς δείχνει μιὰ μόνη μερικὰ τῆς ψυχῆς του κι αὐτὸ ἄτελα, ἄβουλα, ἀφρό-

τιστα. Δικαίωμα βέβαια ποῦ ποιητῆ νὰ ρίχνῃ τὸ φῶς τοῦ λυχνარიῦ του σὲ μερικὰ ξεχωρισμένα μόνο κομμάτια τῆς ζωῆς του. Μὰ τὸ ἀπαιτεῖ κ' ἡ τέχνη νὰ φανερώναται καὶ νὰ σωματώνεται μέσα στὸ κομμάτι, μέσα στὸ συντρίμι ἀκόμα, ἐλόκληρη ἡ γεμάτη ζωὴ τοῦ πλείου ὀργανισμοῦ. Κ' ἴσως νὰ καταντῆ ἴσια ἴσια αὐτὴ ἡ θυμητικὴ ἀντιχρωμιὰ τοῦ σύνολου ποῦ λείπει, νὰ εἶναι τὸ πιὸ πολύτιμο κατόρθωμα τοῦ τεχνίτη.

Αὐτὴ τὴν ἀναλογικὴ ἀντιπαράστασι, τὴν ποιητικὴ ἀντιβολὴ δὲν τὴν ξαγρίκησα παρὰ πολὺ σπᾶνια στὰ «Γράμματα ἀπὸ τὰ βουνα». Ὁ κ. Θαλῆς συμπεραίνω νὰ εἶναι ἄνθρωπος τοῦ σπαθιοῦ καὶ τῆς πράξης κι ἄμα ἔγραφε ἀπὸ τὰ βουνα πρέπει νὰ τὸ ἔκανε μόνο καὶ μόνο γιὰτὶ τοῦ περισσεύε καιρὸς ἢ γιὰτὶ τὸν ἐσφιγγαν ἡ καταχνιὰ κ' ἡ γρίνια. Καὶ δὲ φαίνεται νὰ φρόντισε καθόλου, ἄμα τὸ ἀποφασίσει νὰ τυπώσῃ τὸ βιβλίον του, νὰ διαλέξῃ προσεχτικὰ, νὰ ψαλιδίσῃ καὶ νὰ ξαναχύσῃ σὲ πιὸ σφιχτὸ καλοῦπι τὸ ἄμωρο γραφομάζεμα ποῦ εἶχε σωριάσει στὰ ταξίδια του καὶ στὰ κενήματα του ἀπὸ τὴ Ροῦμελν ἴσαμε τὸν Κέζακκα καὶ πέρα στὰ διάσελα τὰ Μακεδονικά. Δὲν ἀρνούμαι πῶς κάποτε βλέπει καὶ καλοβλέπει καὶ πῶς μερικὲς περιγραφές του ζωντανεύουν καὶ σφαιραζοῦνε στὸ φῶς—μιὰ μάλιστα, ἐκεῖ ποῦ ξαντικρίζει ἀπὸ κάποιον ζυγὸ τὸν κάμπο τῆς Θεσσαλίας χυμένο γύρω σὰ μεγάλη θάλασσα μισσοκλασμένη μέσα στὸ σούρουπο—καὶ τ' ἀγέρι σαλαγώντας στὶς ράχες ἀνέβαινε σάν ἀντίκαλος κυματίζε σ' ἀερογιάλι, κ' οἱ φωτιές κάτω πέρα ποῦ καίγανε στὶς καλάμιες μοιαζανε σάν κατάρωτα καραβία, σὰ φῶτα παραλίας.

Μ' ἀρετὴ δύναμη καὶ γοργάδα εἶναι γραμμμένο καὶ τοῦ φυγόδικου τὸ ἱστορικὸ κ' εἶναι δίχως ἄλλο σ' αὐτὸ ἐπαινετὸς ὁ κ. Θαλῆς γιὰτὶ μᾶς ἔχουμε παραγορτάσει χρόνια καὶ ζαμάνια τώρα μὲ παρόμοια παραμύθια. Ἡ φιλολογία τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ κλέφτη μόνο γιὰ Ψυχασάββατα πικρὸ κάνει καὶ χρειάζεται ἀληθινὴ τέχνη γιὰ νὰ τολμήσῃ κανεὶς σήμερα νὰ σταχυολογῆ στὰ σπασμένα τῆς χωροφία.

Ὡς τόσο στὰ βουνήσια τοῦτα γράμματα σκεδὸν πάντα λείπει τὸ δούλεμα, λείπει τὸ διαλεγμα. Καὶ τὸ λαμπρότερο μάρμαρο πελίκνημα περιμένει γιὰ νὰ γίνῃ ἀπὸ κοτρώνα τοῦ βουνοῦ θεᾶς ἄγαλμα. Ἐτσι κ' ἡ τέχνη θέλει σκάλισμα, θέλει φιλοδουλειὰ, θέλει σμιλᾶρι καὶ στυλιβωτήρι. Εἰπωμένο τὸ ἔχουν πῶς ὁ καλοθεμένος ποιητὴς πρέπει πρῶτα νὰ εἶναι γέρος κι ἀνοιχτομάτης κριτικὸς.

Τὸ ὕφος τοῦ κ. Θαλῆ φαίνεται σὰ νὰ τὸ στράβωσε κι ὅλας τὸ διάβασμα γαλλικῶ βιβλίου, μὰ πέρα πάνω ἀπ' ὅλα ἡ ἀκαταδεξιά κ' ἡ ἀφροντισία του γιὰ τὴ γλώσσα ποῦ γράφει. Τέτοιον χάος γλωσσικὸ εἶναι σπάνιον παθολογικὸ φαινόμενο. Οἱ πιὸ ἀντιθετοὶ τύποι κ' οἱ πιὸ ἀνάρμοστες λέξεις κουτουλᾶνε στὴν ἴδια σελίδα, στὴν ἴδια γραμμὴ. Διαβάστε: «Ἐβλαμε, οὔν, τίς φωνές» (σελ. 18), «σκοινένιο δίχτυ» (σελ. 18), «καλόγηρος» καὶ «καλόγερος» (σελ. 24), «ὄλο βρέχει ἐσχάτως» (σελ. 64), «τουρεκιά» καὶ «τυφεκῆθρες» (σελ. 96 καὶ 16), «εὐροτὴ καὶ γιορτινά» (σελ. 14, ἀράδα 14). Ἀλήθεια στὰ διορθώματα τὸ «γιορτινὰ» γίνεται «εὐροτινὰ» μὰ νὰ μοῦ τρυπήσουν τὴ μύτη ἂν τὸ χερσόγραφο δὲν ἔχει «γιορτινά».

Κ' ἡ ὀρθογραφία εἶναι ὅλας διόλου φανταστικὴ. ἴσως νὰ παρατηροῦσε κανεὶς πῶς καὶ στὸ 16ο αἰῶνα στὴ Γαλλία τὰ ἴδια περίπου κάνανε κι ὁ du Bellay κ' οἱ ἄλλοι, μὰ τότε γλωσσολογία δὲν ὑπάρχε καὶ σήμερα φτάνει λίγη προσοχὴ γιὰ νὰ μπορῆ κανένας νὰ γράφῃ μὲ κάποια λογικὴ κανονισμένη καὶ σὲ μορφή συστηματικὴ.

Βρισκόμαστε ὁμῶς σ' ἐποχὴ μεταβατικὴ κι ἀνακατωμένη κ' ἡ κσέβεια γιὰ τὴ γλώσσα λογίζεται παλληκαριὰ καὶ γούστο καὶ λεύτερη τέχνη. Τῆς πειθαρχίας ἡ ἀνώτερη ἠθικὴ κ' ἡ ἀχάλαστη ὀμορφιά δὲν ἔχουν ἀκόμα νοηθῆ ἀπὸ πολλοὺς ποῦ γράφουνε σήμερα τὴ δημοτικὴ. Καταχνιὰ μουχλιασμένη τοὺς σκοτίζει καὶ τίς ιδέες καὶ τὴ μορφή ποῦ τοὺς δίνουν, κ' ἔχουνε τόσο συνηθίσει στὴν κλεισούρα τοῦ σχολειοῦ καὶ στὴν κρεμανταλοσύνη τῆς ἀνομιᾶς, ὥστε καὶ νὰ βασιζοῦν κάποια αἰσθητικὴ ἀλλόκοτη καὶ ξαγριωμένη στὰ διδάγματα καὶ τίς κακὲς συνήθειες ποῦ κληρονόμησαν ἀπὸ τέτοια ἀνατροπὴ. Δὲν ἔχουνε κἂν καταλαβῆ μερικοὶ πῶς λέξη κ' ἰδέα εἶναι δύο μορφές τῆς ἴδιας οὐσίας, πῶς εἶναι ἀχώριστες. Τῆς ἰδέας ἡ καθάρια πλαστικὸ-σύνη ἀπαιτεῖ κ' ἐπιβάλλει λέξεις γερές καὶ διαλεχτὲς καὶ τεχνοδολεμένες. Δὲν ὑπάρχει, δὲ στέκεται ἰδέα ζήσιμη ἢ δὲν μπορῆ ἄμεσα καὶ θετικὰ νὰ σωματωθῆ σ' ὀρθὸ τυπικὸ, σὲ κατὰλληλο καὶ φωτεινὸ λεχτικὸ. Εἶναι, μὰ τὴν ἀλήθεια, παρᾶξενο νὰ νομίζῃ κανεὶς πῶς γίνεται νὰ γράφῃ ὁ ποιητὴς μὲ ταλέντο κι ὁμῶς νὰ μὴν ξέρῃ τὴ γλώσσα του. Μποροῦσα νὰ προσθέσω ἔδῳ καὶ μερικὰ λόγια ποῦ ξᾶστερα ξεκαθαρίζουν τὸ πρᾶμα:

«Καλαισθησία, τέχνη, ταλέντο, ἀρτὰ καθαρὰ ἢ δὲν ὑπάρχουνε. Ὅταν κανεὶς τὰ γυρεύει μόνα του, ἢ πέφτει ὄζω· σημασία καμιά δὲν ἔχουνε, εἶναι γελοῖα, μάταια, ψέφτικα στολίδια. Τὴν ἀλήθεια ἢ πρῶτα νὰ γυρέθῃ, πρῶτα τὴν ἐπιστήμη. Νὰ καλαισθησία, νὰ τέχνη, νὰ ταλέντο—εἰδητὴ κι ἀοῦστούρημα δὲν ἀξίζει». (Ψυχάζες, Ἀπολογία).

Τῆς γραμμῆς αὐτῆς ἂς προσέξῃ ὁ κ. Θαλῆς κ' ἐπειδὴ, θαρρῶ, πῶς ἂν ἤθελε μποροῦσε νὰ γράφῃ μὲ περισσότερη ἀλήθεια καὶ πιὸ συμπιανούμενη τέχνη, θὰ εἶτανε φρόνιμο ἄμα ξαναγυρῆ, στὰ χινοβοῦνικα του—ἢ κι ἀλλοῦ—νὰ πάρῃ μαζί του μιὰ καλὴ γραμματικὴ, δύο τρία λεξικά, καμιά συλλογὴ δημοτικῶ τραγουδιῶν, μὰ κανένα βιβλίον γαλλικὸ. Καὶ νὰ μελετήσῃ.

Λυποῦμαι πῶς ἀναγκάστηκα νὰ μιλήσω περισσότερο γιὰ τὴ μορφή τοῦ βιβλίου παρὰ γιὰ τίς ιδέες καὶ τίς εἰκόνες τοῦ ἔχει μέσα. Κι ἂ δὲν εἶταν ποῦ μὲ κακοκάρησε τὸ ξεχαρβαλωμένο κι ἀγριαθροπνημένο ἔμπασμα τοῦ κάστρου θὰ ἔφτανε μὲ πιὸ πρόθυμο τὸ θαυμαστὸ ἴσαμε τὴν πεντάμορφη ποῦ κρύφτηκε μέσα σὲ τέτοια σκοταδερά ρημάδια. Μὰ ἴσο γι' αὐτὸ ἂς τὰ βάλῃ ὁ κ. Θαλῆς μὲ τὸ κεφάλι του. Ἄν ἡ μορφή τοῦ βιβλίου εἶτανε κάλοψη κι ἀνοιχτικὴ θὰ μοῦ εἶδνε κέρι νὰ ζετώσω μὲ περισσότερη συμπαιθεία τὰ ψυχολογικὰ καὶ τοὺς στοχασμοὺς καὶ τὴν ἐντυπωτικὴν δύναμη τοῦ ποιητῆ. Μὰ ἔτσι ποῦ εἶναι γραμμμένο, κλειδαμπαρωμένο μὲ τρίπαχες θύρες κακογούστιας κι ἀπσυχλοσύνης, ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας μ' ἀνάγκασε νὰ σταματήσω στὴν ἑξώπορτα.

Β'. Β. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ.—ΓΛΩΣΣΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

Ἀλεξάνδρεια. Τύποις «Ταχυδρόμου» Γ. Τηρίου.

Γλωσσολόγος δὲν εἶμαι καὶ γι' αὐτὸ μ' ἀρετὴ δυσπιστία γράφω τὰ λίγα τοῦτα λόγια γιὰ τίς Γλωσσικὰς Μελέτες τοῦ κ. Ἀποστολίδου. Γενικὰ θὰ ἔλεγα πῶς τὸ βιβλίον δὲ μοῦ φαίνεται ὅλας διόλου ἐπιστημονικὰ μελετημένο καὶ πῶς τὰ συμπεράσματα του δὲ μοιαζοῦνε πολὺ δικαιολογημένα καὶ βᾶσιμα. Μᾶς ζεῖτοροεὶ ἀρετὰ καλὰ τὴν ζετυλιξιά τῆς γλώσσας μᾶς ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ἴσαμε τὴν ἐποχὴ τῆς σημερινῆς καὶ μᾶς φωτίζει τίς πολυποικίλες παραλλαγὰς καὶ μορφὰς τῆς μὲ παραδείγματα καὶ περιεκπὲς—συχνὲς μὰ πολὺ σύντομες, νομίζω. Ὁ κ. Ἀποστολίδης εἶναι τῆς ἰδέας πῶς ἡ δημοτικὴ ξε-

φύτρωσε από την άρχαία Έπική Διάλεχτο και δέ
συφωνεί ούτε με τον κ. Ψυχάρη ούτε με τον κ. Χα-
τζιδάκη στις θεωρίες τους για την καταγωγή της.
Μπορεί ο κ. 'Αποστολίδης να έχει δίκιο, μα τα
επιχειρήματά του μου φάνηκαν κάπως άχαμνά και
βιαστικά, κι έν κ' έχη πάντα τό κουράγιο και την
εύκολία να γνωμοδοτή και να μαντολογη, δε νομίζω
να φροντίζει και πάντα να βασίζει τα λεγόμενά του
σε γεγονότα και σε κείμενα και σ' επιστημονικές,
ἀποδειγμένες παρατηρήσεις. Τά θαυμαστικά κ' οι θυ-
μοί και τ' ἀνιδεασμάτα που ξεμολχ κάθε τόσο δεν
ἀποδείχνουν και πολύ μεγάλα πράγματα.

Τό πόρισμα τής μονογραφίας αυτής είναι πώς
δεν πρέπει να θυσιάζουμε ούτε τή δημοτική ούτε
την καθαρύουσα μα πώς ωφέλιμο θά σταθθ' αν μπο-
ρέσουμε να τις συνταιριάξουμε σε τρόπο που να γί-
νουν ένα μιὰ μέρα. Για να καταστήσουμε όμως εκεί
χρειάζεται πρώτα — λέει ο κ. 'Αποστολίδης — να
γράφουμε με δημοτικούς τύπους τή γλώσσα (και
τότε από που θά κρέμαται ή καθαρύουσα;) και να
βρούμε καινούριο αλφάβητο που να δύναται να ση-
μαίνει όλα τὰ φωνητικά συνταιριάσματα τής δημο-
τικής. Κι ο μονογράφος τελειώνει λέγοντας ότι ή
γλώσσα που γράφεται τώρα πρέπει ή να εξελληνι-
σθῆ ή να εκχρυσαισθῆ αυτή καθ' ἑλοκλήριαν και
ἐπειδή τό μὲν πρώτον δεν είναι δυνατόν, τό δέ δεύ-
τερον δεν τό θέλομεν (ne rimerit in pa- an simp-
licitate) κατ' οὐδένα τρόπον, θά μένομεν κατ' ἀνάγκην
ἐκεῖ ὅπου εὐρισκόμεθα, οἱ μὲν θρηολογούντες, οἱ
ἄλλοι ὑπερφανεύμενοι διὰ τήν κατ' ἄστασιν μας.

Νά σκοτεινούτσικο μου μοιάζει αυτό και κάπως
ἀπειπιστικό. Θά εἶταν ἴσως πιό λογικό ἂν ο κ.
'Αποστολίδης ἀντὶ να γράφῃ στήν καθαρύουσα εἶπα-
ζε ὁ ἴδιος σε πράξη τήν προβληματική γλώσσα που
μας συστήνει και με τό αλφάβητο που λαχταρῶ
ή καρδιά του (ὅμως αυτό τ' ὁμολογῆ πολύ δυσκα-
τόρθωτο κ' ἴσως ἐπὶ τέλος να έχη και μερικὸ δίκιο
για τις δυσκολίες του σημερινού αλφάβητου) κι
ἀφοῦ καθάρισα και ξεπλύνῃ τή γλώσσα ἀπό τοὺς
ξενισμούς και τοὺς ἀρχαϊσμούς που τόσο τὸν πειρά-
ζουν. Ὡς τότες ὅμως ἐμεῖς οἱ κοινὸι ἄνητοὶ και πο-
λυγράφοι ἔχομε, θαρρῶ, τό δικαίωμα να ξεκαλου-
θούμε να γράφουμε τή δημοτική ἔτσι που μας τήν
ἐμαθάν κείνοι που τήν μελέτησαν και τήν μελε-
τοῦν ὀλοένα, κι ἂν ἀργότερα φτάσουμε στή χρυσή
ἐποχή που μας τάζει—ή κάλλια που δὲ μας τάζει
—ὁ κύριος μονογράφος, τότε καιρός πάντα θά εἶναι
να σωφρονιστοῦμε και τοῦ λόγου μας.

ΕΡΜΟΝΑΣ

ΤΑ „ΗΛΥΣΙΑ“ (Ἀπάντησιν εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ «Νουμά»).

Ἀγαπητέ μου Ταγιόπουλε,

Ἡ προσοχή που δώκε ὁ «Νουμάς» στήν ἐκδοσὴ
τῶν «Ἠλυσίων», με τό ἄρθρον τοῦ ἔξιου συνεργάτη
του, μ' ὄλες τις ἀντιλογίες και τὰ πειράγματά του
—ἀντιλογίες ἀπό καλή πίστη δεν ἀμφιβάλλω—μ'
ἔχουν ἐξαιρετικὰ ὑποχρεωμένο, ἐμένα και τοὺς συνεργά-
τες μου. Δεν μπορῶ να μὴ προσέξω κ' ἐγώ, με
τὴν ἴδια καλή πίστη και τὴν ἴδια ἀγάπη, σε ὅσα
μὲ γράφουνε. Περισσότερο ἀκόμη αἰσθάνθηκα τὴν
ἀνάγκη να σοῦ γράψω τις λίγες τούτες γραμμές,
ἔχι για ν' ἀντικρούσω τις ιδέες του Τιμωνα, ὅσο για
να ἐξηγήσω μερικὰ πράγματα που τ' ἀφίνει φυσικὰ
ἀνεξήγητα ἢ ἀγγελλία, και για να διαλύσω καποια
παραξήγησιν του συνεργάτη σου. Μέσα σ' ὅλο τό ἄρ-
θρον τοῦ Τιμωνα, πρέπει να τό μολογήσω πὼς ξεχω-
ρίζω μιὰ εὐπάθειαν κ' ἐνὰ γλύστρημα εὐκολο στήν
παραξήγησιν. Αυτό δεν εἶνε ἀνεξήγητο. Ὅταν ἀγα-
πᾶ κανένας—πρόσωπο για ἰδέαν, ἀδιάφορο—εὐκολο-
πέφτει πάντα στή παραξήγησιν. Εἶνε μιὰ γενική
ἀδυναμία ὄλων τῶν ἐρωτευμένων.

Και πρώτα—πρώτα ὅσο για τὴ μέθοδο τῶν «Ἠ-
λυσίων», συμφωνῶ με τὸν Τιμωνα πὼς δεν ἔχουν τὴ
μέθοδο που ἔνοοι και διατυπώνει. Ἐδῶ ὅμως ἔχω
τὴν ἀντίρρηση, πὼς σε καποια ζητήματα ἢ «μέθο-
δος» βρίσκεται στήν ἔλλειψιν τής σχολαστικῆς με-
θόδου. Ὅταν ἢ «μέθοδος» δεν εἶνε τοῦ νοῦ ἀρετή,
καμμιά ἐξωτερική τάξη δεν μπορεῖ να ρυθμίσῃ τὴν
ἐσωτερική ἀταξία. Ἡ Ὁμορφία ὅμως εἶνε ἀνώτερη
ἀπ' τὴ «μέθοδο». Γιατί αὐτὴ μονάχα κάνει τὴ
σκέψιν ρυθμική, δηλαδή μεθοδική. Μέσα στήν ἀτα-
ξία που βλέπει ὁ Τιμωνας στὰ πρώτα δημοσιεύματα
που ἀναγγελλανε τὰ «Ἠλύσια» βασιλεύει πιστεῶ
μιὰ ἀνώτερη τάξη και κυβερνᾶ μιὰ ἀνώτερη συγγέ-
νειαν: Ἡ τάξη τής Μεγάλης Τέχνης και ἢ συγγένεια
τῆς Ὁμορφίας. Και τὰ ἔργα που ἀνήκουν σ' αὐτὴ
τὴν Τάξιν και σ' αὐτὴ τὴ Συγγένειαν δεν ξεχωρί-
ζουν κοινὸ και κοινὸ. Εἶνε μιὰ ἀμορσοσία για θεοὺς
και για ἀνθρώπους. Ἡ «Ἀπολογία» τοῦ Σωκράτη,
ζωντανεμένη ὅσο μπόρεσε ὁ μεταφραστής με τὴ ζων-
τανὴ φωνὴ τοῦ ἔθνους, ἢ «Κόλασιν» τοῦ Δάντη, τό
«Ἐργεῖριδιον» τοῦ Ἐπίκτητου, οἱ «Διάλογοι» τοῦ
Λεοπάρδη, εἶνε ἀπλῆ και ὑπέροχη τροφή πιό εὐκο-

λοώνευτη ἴσως ἀπό τὰνανώματα που σερβίρουν
οἱ φημερίδες, καταδικάζοντας τοὺς ἀνανώστες τους
σε μιὰ αἰώνια ἀφιλολογική κοπροφαγία ὅπως ἔγρα-
φε κάποιος συνεργάτης μου στο «Ἄστυ».

Ἄς ἔρθουμε τώρα στήν παραξήγησιν, στήν παρα-
ξήγησιν που τυφλώνει και που ἀδικεῖ και που παίρ-
νει τὴ μορφή τῆς κακίας, χωρὶς κακία να εἶνε. Ἡ
κακία δεν παραξήγει, παραξήγει ἢ ἀγάπη. Γι' αὐτό
κάποτε ἢ παραξήγησιν πληγώνει περισσότερο ἀπὸ
τὴν ἔχθραν. Ὁ Τιμωνας οὐδᾶται πὼς τὰ «Ἠλύσια»
τὰ κυβερνάει ἐνὰ ἀκαδημαϊκὸ πνεῦμα. Ἄν δεν
ἔξερε ὁ Τιμωνας τὴν σημασία τοῦ ὄρου, δεν θά τὸν
ἀδικούσα. Μὰ εἶνε τόσο σοφός, ὥστε να τὴν ξέρῃ.
Και ὅταν ξέρῃ και τοῦτο κ' ἐμένα, ὁ φόβος του
εἶνε ἀσυχώρετος. Ἄν ἢ λέξι βρίσκεται στήν ἀγγε-
λλία ἢ σημασία τῆς βρίσκεται ἀνάμεσα στις γραμμές.
Ἀκαδημαϊκὰ λέμε πολλὰ πράγματα, που δεν ἔχουν
καμμιά σχέση με τό esprit aca demique. Ἡ ἀγγε-
λλία ἤθελε ἀπλοῦστατα να πει πὼς τὰ «Ἠλύσια»
δεν εἶνε περιοδικὸ, παρὰ μόνο στὸν τρόπο που θά
βγαίνει, πὼς δεν ἔχει καμμιά σχέση με τὰ ἐπίκαιρα
και τὰ σύγκαιρα ζητήματα, πὼς δεν χρονογραφεῖ,
πὼς δεν συναγωνίζεται, οὔτε πολεμᾶ με κανένα.
Ἄν ἔχει ἀήσυχια και ἀήρεμια ἔχει τὴν ἡσυχία
τοῦ βιβλίου. Δεν μπορεῖ να τὰ κἀνῃ ὅλα, κάνει τὴ
δική του δουλειά, χωρὶς ναποκληῖ τοὺς ἄλλους να
κἀνουν τὴ δική τους. Μὰ ποιός εἶπε πὼς εἶνε ἀ-
πόλυτη ἀδράνεια ἢ ἀδράνεια τοῦ βιβλίου; Ἰσως
μάλιστα ὁ πόλεμος και ἢ δημιουργία που κρύβονται
και κρυφοδουλεύουν μέσα στήν ἡσυχία του, να φέρ-
νουν τις μεγαλειότερες ἀνατροπές και τις μεγαλιέτε-
ρες ἀνάστασεις. Βρίσκει σ' αὐτὰ «τὸ ἀκαδημαϊκὸ
πνεῦμα» ὁ Τιμωνας;

Ἡ ἄλλη παραξήγησιν εἶνε ἀνάλογη. Μιὰ λέξι
τὴ γέννησε κι' αὐτὴ στήν ἀγάπην τοῦ Τιμωνα.
Εἶνε ἢ «τυραννία τῶν λέξεων», βλέπετε, ἢ πιό ἐπι-
κίνδυνη τυραννία. Ὁ Τιμωνας ξαρπίσθηκε διαβάζον-
τας ὅτι: «τὰ «Ἠλύσια» θά χρησιμεύσουν για να
δοκιμασθοῦν αἱ δυνάμεις τῆς νεοελληνικῆς γλώσ-
σης». Νά δοκιμασθοῦν! Τάχα δεν πρόσεξε στήν ἐν-
νοια; Δοκιμάζει κανένας τὸ χέρι του στὸν ἀγῶνα,
για να νοιώσῃ τὴ δυνάμει του και να τό δυναμώσῃ
περισσότερο. Δοκιμάζει τό παπούτσι του για να τό
πετάξῃ, ὅταν τὸν στενέθῃ. Δοκιμῆ και δοκιμῆ.
Τάχα ἢ δεύτερη δοκιμῆ ταίριαζει σε μιὰ γλώσσα;
Μπόρεσε να τό πιστέψῃ ὁ Τιμωνας; Ὁ Prudhomme,
μεταφράζοντας τὸν Λουκρήτιο, εἶπε πὼς κα-

ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΔΗΓΗΜΑΤΑ

ΜΑΛΑΜΩ

(Ἡ ἀρχὴ του στο 173 φύλλο τοῦ «Νουμά»)

- Τώρα που ἔγινε ἄς μείνῃ.
- Σε γελῶ, βρέ Γιῶργε! καταδέχομαι ἐγὼ να σε καταγγεῖλω για ἕνα σκυλλί. Ἄφῃσε που ἐμεῖς θά συβιβαστοῦμε να μὴν τὴν πάρουμε οὔτ' ἐγώ, οὔτ' ἐσύ.
- Αυτό εἶναι δικός μου λογαριασμός.
- Και τό ἄλλο: ἐσύ δεν εἶχες τόσο στενές σκέψεις: ἀλληλογραφία δεν εἶχατε.
- Δὲ θά σοῦ πῶ ἐμένα τί εἶχαμε.
- Καλὰ, δὲ σοῦ λέω και περισσότερο. Μπορεῖ να σ' ἀγαπάῃ Χτὲς τὴν ἐκλεψεν ὁ Λαζός.
- Κ' ἐκεῖ που ἔφρευγε.
- Ἐρεῖς που ξενύχτισε ἀπόψε; Στο βουνὸ με τό Λαζό... Κέφυγε γελώντας πικρά.
- Ὁ Γιῶργος πῆγε στο σπίτι και κάθισε μοναχός

του κλαίνοντας. Ἀποθραδὺ δεν μπορούσε να κοιμηθῆ.
Ὁ λίγος τὴν αὐγὴ ὕπνος του ἦταν πικρός με κακὰ
ὄνειρατα. Ὅταν σηκώθηκε ἀκολούθησε τό δρόμο τῆς
ἐξοχῆς. Ἐφτασε ψηλά κ' ἔγειρε μπρούμυτα σε
σκοτωμένους. Ἐκλείσε μες τὰ χέρια τό κεφάλι του.
Τὰ δάκρυα ἔτρεχαν γοργὰ με βογγητό. Ὑστερα
κράτησε τὰ κλάματά του και κοίταζε ἀθῶα τὰ
κλαδικὰ, τὰ χόρτα, τις πέτρες. Ἄργοι ἀναστεναγ-
μοὶ ἀνέβαιναν ἀπ' τὰ στήθεια του. Προσπαθοῦσε μα
τρόπος δεν ὑπαρχε να προσπεράσῃ ἀπ' ὅσα εἶχαν
γίνει. Τὸν κρατοῦσαν σφιχτοδεμένο σκλάβο τους.
Οἱ σκέψεις του ἀκολουθώντας τις λαχτάρες και τοὺς
πόθους ὄλης τῆς ζωῆς του κάπου κόβονταν. Καλεῖ
τὰ βουνὰ ν' ἀκούσουν τὸν πόνο του. Μιὰ πεντάμορφη
μιὰ βασιλοπούλα τῶν περαμυθίων στα κάλλη, μιὰ
που κρατοῦσε ὄλη τὴ χάρη ὀλυμπίας θεᾶς, κι' αὐ-
τός ὁ καλός της, τό παλληκάρει που ὕμνου τὰ
τραγουδία, ὁ κληρονόμος τῶν ἀρχαίων θεῶν — τὰ
παιδιά τους, ἐκεῖνα θά ἔφεραν τὸν ὀλυμπίο τύπο.
Μὰ τί; τό ἄνθος τοῦ χωριοῦ κ' ἢ χαρὰ τῆς ζωῆς
του, τό μῦρο τῶν λουλουδιῶν, εἶχε πιὰ ξενιτευτῆ
ἀπ' τὴν καρδιά του. Γιατί εἶχε ζήσει ὡς τώρα; τί
μπορούσε πλεῖα να τοῦ δώσῃ ἢ ζωὴ; Ἐτσι τοῦ γλυ-
κοραίνονταν ὁ θάνατος κοντὰ ἀπὸ τόσες γλυκὲς
μέρες πουχε περᾶσει.

Τό πρόσωπό του τό χάιδεψε φιλό ἀγεράκι κι'
ὀλοένα τοῦτο δυνάμωνε ἀνεμίζοντας τὰ μαλλιά του,
ἐκεῖ που ἀγάλια ἀγάλια τὸν κυρίεψε ἢ ἀπόφαση
τοῦ θανάτου Ν' ἀποθάνῃ ἐνὰ ἐρωτικὸ μαράσμα
στὸν πεθαμὸ κοντὰ τῶν λουλουδιῶν. Ὁ ἀέρας τώρα
δυνάμωνε κ' ἔρχονταν σφυρίζοντας. Ὁ ἥλιος ἔβγαινε
ἀπὸ χοντρά σύννεφα. Τὰ φύλλα και κλώνια τῆς
μυγδαλιᾶς ἐκεῖ δίπλα γλυκοπαράχτηκαν τραβώντας
τὴν ψυχὴ του πουχε μείνει ἀνεργῆ. Δὲ σκέφτονταν,
μόνο ἔβλεπε. Ὁ ἀέρας τὸν ἐσπρωζε να σηκωθῆ και
στυλώθηκε στή μυγδαλιά. Νόμισε πὼς εἶχε γίνει
ἐν κ' αὐτῆ. Αἰσθάνονταν ἀπὸ μέσα του να βγαίνει
τό λόγισμα τῶν κλαδιῶν και τό ψίθυρο τῶν φύλ-
λων. Κ' ἴσως κ' ἢ μυγδαλιά να ἐνοιωθε κι' αὐτὴ
τὸν πόνο του, που σειώνταν ἀπ' τις ρίζες. Ἄφῃσε
τὴν ψυχὴ του να ξανοιχτῆ στή λαχτάρη τῆς φύσης.
Σφύριξε ὁ ἀνεμος στ' αὐτιά του. Ὁ ἥλιος θαμπο-
φύγγει μιὰ κ' ὕστερα λάμπει κατακάθαρος χρυσός.
Ὁ ἀνεμος ὀλοένα και δυναμώνει. Μανίζει γύρω του
με χίλιες φωνές. Τὰ ξερὰ φύλλα ταξιδεύουν τὸν
ἀέρα. Τὰ κλωνάρια βουίζουν, τὰ φύλλα τους τραγου-
δοῦν. Κι' ἀπ' τ' ἀντικρονὸ ἀεροκάλει κινοῦν τὰ
κύματα φοβερά. Ὁ ἥλιος φωτίζει ὑπέρλαμπρος τό
πάλαιμά τους.

ταπιάνεται τή μετάφρασή του γιά νά δοκιμάση τή δύναμη τῆς γαλλικῆς γλώσσας καί τή δύναμη τή δική του. Τάχα ὁ Γάλλος ποιητής ὑποτίμησε μέ τά λόγια του αὐτά, τή γαλλική γλώσσα καί τά ἔργα ποῦ ὡς τόν καιρό του εἶχανε γραφεῖ σ' αὐτήν; Γιατί ὁ Τίμωνας νά φανταστῆ πῶς ὑποτιμῶ ἐγώ κ' οἱ συνεργάτες μου τά ἔξια καί πλούσια ἔργα ποῦ μου ἀραδιάζει; Δέν εἰμ' ἐγώ ποῦ ἔκανα τὸ ἐγκώμιο τῆς «Ἰλιάδας», ἀν ὄχι ὅπως ἤθελα, τουλάχιστο ὅσο μποροῦσα;

Αὐτά εἶχα νά πῶ, ἀγαπητέ μου Ταγκόπουλε. Τά «Ἠλύσια» μοναχά τους θά ποῦν ἴσως περισσότερα. Τά φιλικά σου πειράγματα στό ὑπερόγραφο σου τά δέχομαι ὅπως μοῦ τά στέλνεις: μ' ἕνα χαμόγελο φιλίας. Οὔτε μέ πειράζουν, οὔτε μ' ἐνοχλοῦν. Ἄν σέ εἶχα μόνο κοντά μου, ὅπως κάποτε, στοὺς συχωρεμένους τοὺς «Γράγους», θά σοῦ χτυποῦσα μέ ἀγάπη τίς πλάτες: Va! vieux farceur, va!

Με πολλήν ἀγάπη γιά σένα καί τόν «Νουμᾶν»

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

Ὁ Βίας ὁ Πριηνεὺς ταξίδεψε κάποτε μ' ἄδελφους, κ' ἔταν ἀπὸ τρικυμία κιντύνες τὸ καράβι καί κίνοι παρακαλοῦσαν τοὺς θεοὺς, τοὺς εἶπε:

— Σωπάστε μήπως καί σὰς νοιώσουν ὅτι εἶστε ἐδῶ μέσα.

Μιά φορά ὁ φιλόσοφος Ἀρίστιππος ὁ Κυρηναῖος παρακαλοῦσε τὸ βασιλεῖα τῶ Συρακουσῶνα Διονύσιου γιά κάπιο φίλο του· κ' ἐπειδὴ δὲν τοῦλανε τή χάρη, ἔπεσε στὰ πόδια του. Τότε κάποιος ἄλλος τὸν κατηγορήσε γι' ἀπρέ, μὰ καὶ ὁ Ἀρίστιππος τοῦ ἀποκρίθηκε:

— Δὲ φταίω ἐγώ, παρὰ ὁ Διονύσιος ποῦ ἔχει τάφτια στὰ πόδια.

Κάποτε ὁ Διονύσιος ἔγραψε στὸν Πλάτων νά μὴ τὸν κακολογήῃ καὶ ὁ Πλάτωνας τοῦ ἀπάντησε: «Δὲ μοῦ περισσεύει ὦρα γιά νά θυμῶμαι καί τὸ Διονύσιον».

Κάποτε ὁ Καρέωνας, φοβερός πολυλογᾶς, ἤθελε νά γίνῃ μαθητὴς τοῦ Ἰσοκράτη· καὶ αὐτὸς τοῦ ζήτησε διπλά μιστά. Κ' ἐπειδὴ ὁ Καρέωνας τότε ρωτοῦσε γιά ποιὰ ἔφορμή νά τοῦ πλερώσῃ τὰ διπλά, τοῦ ἀποκρίθηκε:

— Τὸν ἕνα μιστὸ γιά νά μάθῃς νά μιλήσῃς καί τὸν ἄλλον γιά νά σωπαίνῃς.

Γ'.

Λίγος κόσμος εἶχε ἔρθει στὴ θάλασσα γιά μπάνια. Ὁ Γιῶργος καθόνταν στὸ μικρὸ καλύβι κοντὰ στὸ περιγιάλι. Ὁ ἀέρας μπαίνει ἀπ' τὸ μικρὸ παραθυρο βουίζοντας. Καὶ ὁ ἥλιος λάμπει στὴν ἄμμο καυτερός. Ἐχει νά διαβάσει γιά τίς ἐξετάσεις. Οἱ φαρμακευτὲς τρέχουν ἐδῶ ἐκεῖ. Ἡ καλοκαιριὰτικὴ ζωὴ ἔχει ἀρχίσει στὸ μικρὸ λιμάνι ἀρκετὰ ζωηρὰ. Ἐν' ἀπομεινόμερο ξεφορτώνουν ρούχα στὸ ἀντικρινὸ του σπῆτι. Ἀπ' τὸ δρόμο τοῦ χωριοῦ κατεβαίνουν κάμποσοι. Ἀργότερα μὲ τὴ δριμιά τρεῖς ἄνθρωποι μὲ τίς ὀμπρέλλες στριφογυρίζουν ψιλά στὴ ράχη. Σάν ἔφτασαν ἀνέβηκαν στὸ ἀντικρινὸ. Εἶναι ἡ Ἑλένη τοῦ Σοφοῦ μὲ τοὺς γονιοὺς της. Χάρηκε σάν τὴν εἶδε. Θά περνοῦσαν οἱ ὥρες εὐχάριστες. Ὅταν βγήκε στὸ παραθύρι αὐτὴ, γυρίζει παντοῦ τὸ βλέμμα της κ' ὕστερα σταμάτησε σ' αὐτὸν στὸ κατώφλιο. Ὁ Γιῶργος διαβάζει. Βαίνει αὐτὴ ἀπὸ ὦρα σὲ ὦρα, σταυρώνει τὰ χεῖρα ἀπάνω στὸ παράθυρο καί τὸν βλέπει. Σήκωσε τὰ μάτια καί τὴν κοίταξε μὲ χαμόγελο. Αὐτὴ προσέχει στὸ βιβλίον. Μὲ ὦρα ἔκλεισε τὸ παραθυρο γιά τὸν ἥλιο. Βράδου κολυμποῦσε μοναχός του. Βγήκε αὐτὴ στὸν ζώστη καί κοιτάζει ἀδιάφορα. Πότε τραβοῦσε βαθειά, πότε ζύγωνε στοὺς βράχους πατώντας νά ξεκουραστῇ. Ἡ

ΕΛΕΓΕΙΑ

Τοῦ Χαράλαμπε Ἀντιεῶδη

Μικρὴ ἡ ζωὴ μας καί δὲ φτάνει τῶνευρο σάρκα νά πάρῃ. Κ' εἶναι ἡ χαρὰ μας πρόσκαιρη· κ' ἡ λύπη τοῦ θανάτου Πάντα τῆς ζήσης ἴσκιος ἀκλουθαίει τὸ γοργοπέρασμά της Νὰ δείχνῃ οἱ πόθοι μας πῶς σθηοῦνε ὡσάν ἀφρός κυμάτου. Μὰ ὅπου τοῦ Λόγου ἡ δύναμη ἄστραψε καὶ ὀδηγητὴς ἀ- [πλώθη

Γιά τὴν ψυχὴ τὴν ὁμορφὴ τῆς Ἀρετῆς τὸ χέρι, Τρανὴ ἡ ζωὴ καί δυνατὴ ξεχύνεται καὶ ὀλόβη στέκει, Καὶ ἂν πῆσῃ ἀνυποψίαστῃ στῆς Μοῖρας τὸ καρτέρι.

Τῆς Μοῖρας τοῦ ὁ ἄνθρωπος παίρνει καὶ χωρὶς δύναμη [νᾶλξη

Νὰ ξεδιακρίνῃ τοῦ αἵρου τὸ σκότος μίαν ἄχτιδα, Μέσα στὴ ζήση ρίχνεται, ἀκλουθώντας τοὺς ρυθμοὺς τῆς [Φύτης,

Καὶ στὴν ψυχὴ βασίλισσα θρονιάζει τὴν Ἑλιθδα Κ' ἔτσι τρανὸς καὶ δυνατὸς πλάστης καὶ αὐτὸς καινούργιου [κόσμου

Γιά νά νικήσῃ ταῦτες τὸ πῶς τοῦ Λόγου ἀνάφτει Μέσα στὸ Νου, καὶ ἀθάνατῃ τὴν ὁμορφιά τῶν Ἔργων [σταίνει

Μπρὲς στὸν καιρὸ, ποῦ μοναχὰ τὴ Ζωὴ μὲ μῖσος θάφτει.

Μύριες στὴ ζήση ἀπλόνονται τριγύρω συμφῶς καὶ μόνο Μιά εἶναι ἡ χαρὰ: μὲς στὴν ψυχὴ νᾶνίξη ἡ Δικαιοσύνη. Στὴν τρικυμία τοῦ κόσμου ἀπάνεμο λιμάνι θάβρη ὁ Δίκιος Καὶ νικητὴς μὲς τοῦ καιροῦ τὸ πέρασμα θά μείνῃ. Σ' ὄλους ὁ θάνατος ἀργός ἢ γλήγορος θάρρη καὶ φέρνει Ὁ χαλασμός του τοῦ ἀγνωστοῦ τὸν καρδιολούτῃ τρέμο, Μὰ ὅποια ζωὴ λουλουδία τρύγησε στὴν κάμφο τῆς Ἰδέας, Ἀτάραχη καί στὸ στερνὸ θά ταξιδέψῃ ὀρόμο.

Κ' ἔτσι μέσα στὸν ἄδικο τὸ σκοταμὸ σου, ὦ φίλε μου, [εἶδα

Τῆς Μοῖρας τῆς ἀνθρώπινης τὸ χέρι νά νικήῃ· Δάκρυ δὲ στάλαξε πᾶς στὸ νεκρὸ σου μᾶνας ἢ πατέρα· Στὸ θάνατο, ὅπως στὴ ζωὴ, σταθῆ σου ἡ πίκρα πλάι. Μὰ ἔχρησε ὁμορφὴ ζωὴ, σιφάνι μάρτυρα σοφώντας, Γιατί σοὶ γλυκομίλησε μὲς στὴν ψυχὴ τὸ στόμα Τῆς δυνατῆς Ἀλθίαιας κ' ἔσμιγες τὴ δύναμη τῶν Ἔργων. Γι' αὐτὸ ἀπ' τὴ ζήση, ἂν καὶ νεκρὸς, δὲν ἔφυγες ἀκόμα.

28 Νοέβρη 1905

ΠΑΥΛΟΣ Ν. ΒΟΥΤΙΕΡΙΑΝΗΣ

ἀνέβαινε στὶς βάρκες καὶ βουτούσε. Στὰ μάτια της θά φαινόταν πῶς ἔξερε καλὸ κολύμπι. Βουτούσε κ' ἔβγαλε μακροβούτι κατ' ἀπ' τίς βάρκες. Περιμένε νά φύγῃ αὐτὴ γιά νά βγῇ. Μὰ ἐκεῖνη στέκονταν πάντῃ κοιτάζοντας κατὰ τὸ πέλαο. Ὁ ἥλιος βασιλεύει καὶ τὸ νερὸ τῆς θάλασσας ἔχει γίνῃ διχράνο. Τὰ φύκια μαῦρα στὸ βάθος ἀργοσαλεύουν. Οἱ ἴσκιος τῶν σπιτιῶν ξεχωρίζουν ἄσπροι στὸ μαῦρο ἀπόσκιο τοῦ γαλοῦ. Ἀνοίχτὰ κατὰ τὸ πέλαο λίγο φῶς καθρεφτίζει ἀκόμα ἡ θάλασσα. Βγήκε καὶ κάθισε στὸ κατώφλι του. Αὐτὴ εἶναι στὸ παραθύρι. Τὴν κοίταξε ἀργά. Τὸ μαντήλι της κάπως σάν τὴ Μαλάμω τὸ φοροῦσε. Καὶ τὰ μαλλιά της λίγο σάν κινίης. Τώρα τὸν γλυκοβούσε κ' αὐτὴ. Ὁλοένα σποτεινάζει. Τὸ παραθύρι ἔκλεισε. Ἐαπλώθηκε στὰ κέθρα στὰ φρεσκοκομμένα ποῦ ἔχουν ρίζει δίπλα στὸ καλύβι. Οἱ σκέψεις του ἀπλόνονταν κ' ἔσθιναν στὸ μαῦρον ὄρανό, ποῦ δὲν εἶχε φῶς κανένα, σάν τὴν ψυχὴ του. Μὰ ἡ μουσικοβολία τῶν κέθρων τοῦφευε θύμησης σάν τραγούδια καὶ σάν παραμύθια ἀπ' τὰ δάση τῶν κάδων ἐποῦσαν ἔρθει. Ἰρημιά βασιλεύει. Στοῦ Σοφοῦ κανένα φέξο. Τὸ Λενιώ θά ἦταν μοναχό του. Μὲ μιά ματιὰ μέτρησε τὸ ψῆλος τοῦ παραθυριοῦ. Μὰ πάλι ἠσύχασε. Ἀζαφνα εἶδ' ἕναν ἴσκιον κατὰ τὴν πόρτα του. «Γιῶργο, Γιῶργο» τὸν φώναξε

Ο ΝΟΥΜΑΣ· ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ

Γιά τὴν Ἑλλάδα ἀρ. 10.—Γιά τὸ ἔξωτε- ρικὸ ἔρ. χρ. 10

20 λεφτὰ τὸ φύλλο λεφτὰ 20

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ: Στὰ κισκία τῆς Πλατείας Συν ταγματός, Ὁμόνοιας, Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν Σταθμοῦ Τροχιδόδρομου (Ὁφθαλμιατρεῖα), Σταθμοῦ ὑπόγειου Σιδηρόδρομου (Ὁμόνοια), στὸ καπνοπω- λεῖο Μανωλακάκη (Πλατεία Στουρνάρα, Ἐξάρχεια) στὸ βιβλιοπωλεῖο «Ἐστίας» Γ. Κολᾶρου.

Ἡ συντρομὴ πλερώνεται μπροστὰ κ' εἶναι ἐνός χρόνου πάντα.

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

Κ Α Ι

ΠΡΑΜΑΤΑ

ΔΕ

μὲς συγκίνησε καθόλου ἢ ψηφοφορία τῆς Δευ- τέρας—σὲς τότε γέμισατε. Τί καὶ ἂν ἔχασε ὁ Πάλλης καὶ κέρδιζε ὁ Θεοδόκης; Ἡ ἂν ἔχασε ὁ Πάλλης, μὰ κέρδιζε ὁ Ζαῆς ἢ δὲν ἔξερουμε ποῖος ἄλλος ἀπὸ τοὺς χαριτωμένους κυρίους ποῦ παίζουσι τὸν πόντιμα τὴν πολιτικὴν πασέτα μέσα στὸ ἔθνητὸ καζάνο τῆς ὁδοῦ Σταδίου; Σπουδαία δουλιὰ, βέβαιος, καὶ γὰν τὴν προσέ- ξει κανεὶς· ὁ ἥλιος δαλλάζει τὸ δρόμο του καὶ τὸ Γωμαῖκο δαλλάζει μυαλά, ἂν ἀλλάξῃ ἢ Καβέσηση, καὶ ἂν ἀπὸ τοῦ Πάλλη ἔρθε ὁ Θεοδόκης ἢ ὁ Ζαῆς ἢ ὁ Σακουλάς νά μπεῖ ἀρχηγός μας στὸ ἀσταμάτητο πολιτικὸ κατρα- γώλισμα ποῦ ἀπὸ χρόνια πῆραμε.

Δὲ βουδύσαστε. Ὅστε κωμῆνια νά γίνε- ται. Τὸ ἔθνος φῶς δυναστευαμένο, ποῦ μὲς τὸ σερβίρουν ταχτικά τῶνα χρόνια τώρα καὶ ποῦ

ἡ Ἑλένη. Σηκώθηκε ἔκτακτος. — Φεύγα, θά μὲς ἰδοῦν. Ἐκεῖνη ἀνοίξε τὸν ἀγκυλιὰ της. Σιρόθηκε ζα- ναμένος καὶ τὴ φίλησε. — Τρέξε τώρα, μὲ μὲς ἰδοῦν. Πρῶτ' ἄμα ξύπνησε, τὰ παραθύρια αὐτῆς δὲν τᾶχυν ἀνοίξει ἀκόμα. Περπατοῦσε ὡς πέρα στὴν ἄμμο. Μπροστὰ σ' ἕνα καλύβι σταθῆκε. Τὸ παρα- θυρο του κλειστὸ δὲν ἔθελε νά τοῦ δείξῃ τίποτα. Ἡ Μαλάμω δὲν εἶχε κατεθῆ μὲ τὴ μάννα της. Ἄν κ' ὁ ἀδερφός της τοῦ εἶχε πει πῶς μαζί θά περνοῦ- σαν τὰ μπάνια. Στὸ χτύπο βαζει θλιβερά τὸ πα- ραθυροφύλλο. Ὑστερα θ' ἀνέβαινε στὸ χωριό. Ἐμα- θε ἀργότερα θ' ἀρεθώνιαζε κ' ἡ Αερονάρα. Γιά τελευταία φορά γυρῆσε πάλι τὴ Μαλάμω μὰ δὲν τοῦ τὴν ἔδωκαν. Πήγε στὸ σπῆτι καὶ τὸν συχάρηκε τὴ μέρα τῆς ἀρεθώνιας. Ζυγώνουν καὶ τὰ κλειδωνά. Μιά ἀξιδέρφη του πῆρε νά τοῦ βαλῇ. Περνοῦσε, ὅταν σκόρπιζαν τὰ κορίτσια γελαστὰ καὶ μὲ ὠνές. «—Στάσου νά σοῦ πῶ πῶς βγήκε τὸ τραγούδι σου, τοῦπ' ἡ ἀξιδέρφη σου. Καὶ ποῦ νά ἔσουν. Ἡ Μα- λάμω τοῦ Ἀφεντζακ καθόνταν δίπλα μου. Μιά ἄλλη παλε, ἡ Ἑλένη τοῦ Σοφοῦ μ' ἐρώτησε πῶς βγήκε τὸ τραγούδι σου». Σὲ λίγο ζύγωνε ἡ Ἑλένη τὴν ἀξιδέρφη του καὶ σταθῆκε νά μιλήσουν. Ἡ

τὰ Ρωμαίικα στομάγια, φαίνεται, ακόμα δὲν τὸ βαρεθῆκανε. Τὸ μόνο πὸν ξεχωρίζει κάπως σ' αὐτὴ τὴν περίστασι, πὸν δίνει κάποια ποιικιλία ὀρεχτικῶς στὸ φαί, νὰ ποῦμε, εἶναι ἡ κωμικὴ καταγγελία τοῦ Ράλλη γιὰ τὴν ἀνὴθικὴ πολιτικὴ τοῦ Ζαῖμη. Ὅσο δηλ. ὁ Ζαῖμης ὑποστήριξε τὸ Ράλλη, ἡ πολιτικὴ του εἴταν ἡθικὴ; τὴν πὸν βόηθησε τὸ Θεοτόκη, ἡ πολιτικὴ του ἔγινε ἀνὴθικὴ!

Μωρέ, λογικὴ! Καὶ νὰ μὴ ντρέπονται νὰ ξεστομίζουν τέτοιες ἀδιάντροπες λέξεις! Καὶ νὰ μὴν ξυπνάει τέλος αὐτὸς ὁ χαμῶδης λαὸς νὰ νοιώξει μεγαλόπρεπα τὰ χέρια του καὶ νὰν τοὺς τὰ κολλήσει παρῶς ὅτι χερσὰ τους χεῖλια!

Ἀπελπισία! Ὅχι μοναχὰ νὰ λέγονται τέτοιες ἀνοησίες, μὰ καὶ νὰ σκολιάζονται σοβαρὰ ἀπὸ τὸν τύπο, καὶ ν' ἀκούγονται μὲ ἀπάθεια ἀπὸ τὸ λαὸ! Μὰ τέτοιος τύπος καὶ τέτοιος λαὸς δὲν μποροῦν παρὰ καὶ τέτοιους πολιτικούς νὰ δημιουργοῦνε. Ἄξιον ὁ ἕνας γιὰ τὸν ἄλλον.

Ο ΡΟΛΑΝΔΟΣ

— ἔχει ὁ Μαινόμενος τοῦ Ἰταλοῦ ποιητῆ— ὁ ἑ Κορφιάτης λογιώτατος κ. Μ. Π. Λάνδος ἢ Μουρλάνδος δημοσιεύει στὴν Κορφιάτικη «Ἐφημερίς τῶν Εἰδήσεων» ἕνα ἄρθρον τρομερὸ καὶ φοβερὸ— φυσικὰ καὶ ἀνόητο—γιατί, λέει, κάποια κυρία τόλμησε νὰ μοιράσῃ μερικὰ μεταφρασμένα Βαγγέλια ἀπὸ κείνα πὸν ἀποτελοῦσιν ἀπτήν ἀπόδειξιν τῆς διαφορῆς τῶν ἡθῶν ἡμῶν καὶ τοῦ παντελοῦς ἐκφυλισμοῦ ἡμῶν, ὅν ἐνθαρρύνουσι μίσηθρον ὄργανον (νὰ μὴ ντρέπεται ὁ ψεύτης!) ἐπιβούλων ἐχθρῶν μας».

Ὁ κ. Μουρλάνδος ἀφοῦ ξανακωστήσει ὅσες ἀνοησίες καὶ βρισιές γραφτήκανε στὶς Ἀθηναίικες φημερίδες ἀπὸ τὰ Βαγγελικὰ ἔκαμε σήμερα, φοβερίζει πὸς ὁ λαὸς τῆς Κερκύρας θὰ ἐγερθῆ καὶ θὰ συντρίψει ἀπὸ τὴν πυρρῆν του» τοὺς ἀεπιλήθμονας τοῦ πρὸς τὰ πάτρια ὀρειλομένου ἄκρου σεβασμοῦ—γιατί, φαίνεται, ὁ κ. αὐτὸς, πὸν δὲ θῆναι Κορφιάτης, φαντάζεται τὴν Κέρκυρα ἄλλη Ἀθήνα καὶ γι' αὐτὸ τὴ βρίζει τόσο ἀνόητα.

Ἀπὸ τὴν «πυρρῆν»—τὴ φανταστικὴ, πὸν θῆν τὴ βλέπει μόνο τὴ νύχτα στὸν τοῦχο τοῦ φωτισμένου γρασοῦ του, ὅτα σηκώνει τὸ χέρι του ἄγρια καὶ τὸ γροθιάζει ὁ κ. Μουρλάνδος—ἀπο τὴν πυρρῆν λοιπὸν αὐτὴ θὰ γλυτώσει μόνο ἀὸ ἐλαϊνὸς διακφορῆς τοῦ Εὐαγγελίου» πὸν δὲ ζεῖ εὐτυχῶς στὴν Ἑλλάδα,

Μαλάμω εἶχε κινήσει μπροστά. Ἀκολουθοῦσε μὲ τὰ μάτια καὶ τίς δυὸ. Ἡ Ἐλένη χαμογελοῦσε κοιτάζοντας κάτω. Τὸ Μαλάμω γύρισε καὶ κοιτάξε μιά. Σκέφτονταν ποῖα ν' ἀκολουθῆσῃ. Ἀμα χᾶθηκεν ἡ Μαλάμω πῆρε καὶ αὐτὸς ἕνα ὄρνο μοναχὸς του. Τὸν φωνάζει ἀκόμα μὲ γέλοιο ἢ ἀξαδέφη του νὰ σταθῆ.

Γιὰ τελευταία φορὰ εἶδε τὴ Μαλάμω κ' ἔτυχε νὰ περῆ καὶ ὁ Λαζὸς. Δὲν τὴ κοιτάξε ὁ Γιῶργος στὸ πρόσωπο καὶ αὐτὴ πέρασε συλλογισμένη.

Ἐφρευγε γιὰ τὴν Ἀθήνα μὲ λίγες ἐλπίδες. Γιῶρισε ἀπογοητευμένος, χωρὶς ἐλπίδα γιὰ τὸ μέλλο. Οἱ γονιοὶ του σκυθρῶπασαν ἄμα ἤκουσαν πὸς δὲν πέτυχε. Πέρασαν μέρες καὶ θυμῆθηκαν νὰ τοῦ ποῦν πὸς ἔπρεπε νὰ γίνῃ γιαιτρός.

Ἦταν στὴν αὐλὴ καὶ σκαλιζε τὰ λουλοῦδια. Τὶ ἄλλο εἶχε νὰ κάμῃ! Μποροῦσε νὰ γίνῃ γιαιτρός; σκέφτονταν. Θυμῶνταν τὸ Ἀνατομείο. Ἐβλεπε τὰ τραπέζια μὲ τὰ πτώματα ἀράδα. Ἡ πόρτα ἔχει κλείσει. Ποῦθε θὰ βγῆ; Προχωρεῖ. Πᾶει δίπλα σ' ἕνα τραπέζι νὰ ἐργαστῆ. Μοναχὸς του. Κοιτάζει τὸ πτώμα. Μὲ φρίκη τὸν διαπερνοιάζει. Βλέπει τὸν ἑαυτὸ του. Χαμηλώνει πάλι καὶ κοιτάζει σ' ἄλλο δίπλα τραπέζι. Ἄσπρα γένεια, ἄσπρα μαλλιά... μήπως ἦταν; κ' εἶχε τόσο γεράσει. Ὁ πατέρας

καὶ πὸν πέρσῃ τὴν ἐνοιξη ἔζησε ἕναν ἀλάκαίρο μῆνα στοὺς Κορφοὺς χωρὶς νὰ ἰδεῖ τὴν κωμικὴ γροθιά τοῦ λογιώτατου τῆς «Ἐφημερὶς τῶν Εἰδήσεων». Μπορεῖ νὰ μὴν εἶδε καὶ τὴν ἐφημερίδα καθόλου, ἀφοῦ πρώτη φορὰ κ' ἐμεῖς ἐδῶ τὴ βλέπουμε, καὶ μαθαίνουμε πὸς περπατάει στὰ 18 χρόνια—νὰν τὰ χιλιάσει!—πὸς δείχνει γροθιές καὶ πὸς κλείσει τὸ «Νουμᾶ», γιατί στὸ ἴδιο φύλλο πὸν δημοσιεύεται τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Μουρλάνδου, δημοσιεύεται καὶ ἡ «Κέρκυρα» τοῦ Λεάντρου Παλαμᾶ, χωρὶς νὰ γίνῃ ἡ παραμικρὴ κουβέντα πὸς τὸ ποίημα παρῆθηκε ἀπὸ τὸ «Νουμᾶ».

Ἀγκαλιὰ καὶ καπνὸς Μ. Β. Λάνδος καταδικάστηκε δῶ καὶ δυὸ χρόνια ἀπὸ τὸ Κακούργοδικεῖο τῆς Κέρκυρας γιατί ἐκλεψε, λέει, τὰ βιβλιοθήκη τοῦ Κορφιάτικου Γυμνάσιου. Μήπως εἶναι ὁ φίλος μας κ. Μουρλάνδος; Δὲν τὸ πιστεύουμε, γιατί τότε δὲ θᾶγραφε μὲ τόση ἀδιαντροπία γιὰ τὴν ἀδιαφορῆν τῶν ἡθῶν ἡμῶν.

ΑΜΕ

αὐτὸ πάλι πὸν γράφτηκε στὶς ἐφημερίδες πὸς μιά καπελλοῦ, πασίγνωστη πιά γιὰ τοὺς ἐρωτῆς τῆς μὲ κάποιον πρ. τμηματάρχῃ τοῦ Ὑπουργείου καὶ μὲ τῶσους ἄλλους σεβαστοὺς κυρίους, πὸς δηλ. ὅτι πρῶμα ἔφερνε ἀπὸ τὴν Ἑυρώπη γιὰ τὸ μαγαζὶ τῆς τῶθγαζε λαθρεμπορικὰ καὶ τῶθγαζε μαλιστα ἀπὸ τὰ βαπόρια μὲ ἀτμάκατο τοῦ Πολεμικοῦ Ναυικοῦ;

Κ' ἔπειτα ζητᾶμε παρῶδες ὁλοῖνα ἀπὸ τοὺς πλούσιους πατριῶτες μας νὰ φτειάζουμε στόλο γιὰ νὰ προστατεύει τὰ λαθρεμπορία, ἐρωτικὰ κ' ἐμπορικὰ, τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης καπελλοῦς! Ἄμὲ ὁ κ. πρ. τμηματάρχῃς πάλι πὸν τᾶξερε ὅλ' αὐτὰ καὶ τὰ βοηθοῦσε, ὅσο εἴταν τμηματάρχῃς, κ' ἐρχεται νὰν τὰ καταγγεῖλει μόνο σήμερα, σὴν ἔπαψε δηλ. νῆναι πιά τμηματάρχῃς καὶ ἀγαπητικὸς τῆς καπελλοῦς; Μωρέ, τ' εἶν' οὕτα; Ὁ φτωχὸς ὁ Ἀγλέτος πὸν εἴρησε «καὶ οὐδὲν οὐδὲν» στὴ Δανία, ὅν ἐρχόταν δῶ σήμερα δὲ ὀθρῆρισε τίποτα γερὸ, οὔτε τὴν ξεστοπισία μας ἀκόμα. Κι αὐτὴ σάπια, ὅπως ὅλα μας.

Ο ΜΑΚΑΡΙΤΗΣ

ὁ Δὸν Κιχῶτος σὰ Λάζαρος βγῆκε τὴν περασμένη Δευτέρα ἀπὸ τὸν τάφο του καὶ ὁ Ράλλης στᾶθηκε ὁ Χριστὸς του. Ὁ μακαρίτης, θυμῶταστε, ἄμα τίς ἔφαγε ἀλύπητὰ στὸ Χάνι μαζί μὲ τὸν πιστὸ του ὑπερέτη, γυρίζει καὶ λέει τοῦ Σάντσου:

τοῦ εἶναι νέος ἀκόμα. Πὸς θὰ βγῆ. Δὲν μπορεῖ νὰ ἀδύσει αὐτὴ τὴν εἰκόνα. Κ' ἐκεῖ πὸν εἶναι σκυρμένος στὰ λουλοῦδια—τόσην ὅρα τί εἶχε κάλει. Ἐσπρίζωσε ἕνα—ἡ μέση του πονεῖ. Τὸν πονεῖ ἀλήθεια. «Ἄχ» τὸν πονεῖ πολύ. Μὰ ἡ εἰκόνα δὲ ἀδύεται. Ὁ πόνος ὁ σωματικὸς δὲν μπορεῖ νὰ νικήσῃ. Θὰ ἦταν καλὰ νὰ φύγῃ. Νὰ βγῆ ὅσω στὸν κόσμω. Θὰ φύγῃ ἢ θὰ καθῆσῃ; Ἡ ἀπόφασι τὸν βασανίζει ὅσο νῆρθῃ. Θὰ ἔμεινε ἢ θὰ ἐφρευγε; Ποῦ θὰ πῆγαίνε. Θυμῆθηκε ἦταν Κυριακῆ, ἦταν γάμος. Πῆγε ὡς τὴν ἐκκλησιά. Στέκονταν ἀπὸξω πολλές γυναῖκες. Σὲ μιά γυνὴ εἶδε τὴ Μαλάμω. Ἀπ' τὰ παιδι πὸν στέκονταν ξεκινᾶ ἕνας. Εἶναι ὁ Λαζὸς. Πᾶει νὰ περᾶσῃ μπροστὰ τῆς. Κίνησε καὶ αὐτὸς ἀπὸ κοντὰ του. Ἐκείνη τὸ Γιῶργω κοιτάζει. Τρέχει γυρίζει μιά γειτονιά, ὕστερα πᾶει πάλι καὶ στέκεται ἀντίκρουα. Ὅταν βραδυάζῃ πᾶει περίπατο στὸ λόγγω. Ἐγουν βγῆ τὰ ζαμπάκια. Ἐκαμε ἕνα βαντάκι, ἔβγαλε καὶ κάμποσα μὲ τὴ ρίζα νὰ τὰ φυτέψῃ στὸν κῆπο του. Πρῶτὶ πάλι βγαίνει νὰ τὰ ποτίσῃ. Ἄν εἶχε ἀπὸ κείνες τίς πόρινες πέτρες νὰ στρώσῃ γύρω στὰ λουλοῦδια! Εἶχε δὴ καὶ ἄλλο ἔτσι. Κ' οἱ λόγγοι εἶχαν. Μὲς τίς τρύπες τους θὰ φύτευε ἀγριο-λούλοῦδα τσιμπουκάκια. Τὰ παιδάκια ἀπ' ὄσω θὰ εἶχαν φούρνους νὰ παίζουν στὶς μικρὲς σπηλιές τους.

— Εἶδες νίκη; Τέτις νίκη, ἀπεριφανὴ νίκη» τελάλητε καὶ ὁ Ράλλης τὴ Δευτέρα στοὺς οἴλους του, ὕστερ' ἀπὸ τὸ κοινοβουλευτικὸν χειροτοσίασμά του.

Ἐκείνη πάλι ἡ φοβέρα του, «ἀπὸ αὔριον ἀρχίζει ἡ ἐργασία μας» τί νὰ σημαίνει ἔραγες; Μήπως ὁ Ράλλης ξαναθυμῆθηκε τίς ἀξέχαστες σανίδες καὶ τίς ἀντιβασιλικῆς του ρουκέτες καὶ μὲς φοβερίζει μ' αὐτές;

Ἄν εἶν' ἔτσι, πρέπει μὲ κάθε τρόπο ὁ Ράλλης νὰ ψηφιστεῖ ἰσόβιος πρωθυπουργὸς γιὰ νὰ γλυτώσουμε ἀπ' αὐτές τίς ἀναγούδες.

ΣΤΟ

Ζήτημα τοῦ Πολυτεχνείου καὶ τῆς Ἐμπορικῆς Ἀκαδημίας δὲν ἀνακατευθήκαμε καθόλου γιατί εἴταν ὀλωσθιλοῦ ξένη δουλιὰ γιὰ μὲς καὶ κρίσαμε τὰ πράματα νὰ ξεπερδεύτῶν ἀπὸ κείνους πὸν εἶχανε σφερό νὰ λυθεῖ ἔτσι ἡ ἐλληνοτικὴ τὸ οἰκογενειακὸ αὐτὸ ζήτημα. Οὔτε σήμερα πὸν ξεπερδεύτηκε θὰ ποῦμε λέξη, γιατί δὲν ξέρουμε ἂν καλὰ ἢ κακὰ ξεπερδεύτηκε.

Τὸ μόνο πὸν μποροῦμε νὰ σημειώσουμε εἶναι πὸς ὁ κ. Καλλιφρονᾶς—τῆς Παυδαίας, βέβαια!—ἀνοῖξε αὐτὴ τὴ φασαρία πιτηδες γιὰ νὰ φῆσαι κάποιον σημάδι φωτεινὸ τοῦ δικῆς του ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο, ἀφοῦ ἡ προστασία τοῦ Πετροῦλια καὶ τοῦ Καλότου γου δὲν τοῦ φῆναι ἀρκετῆ γιὰ νὰν τὸν δοξάσει στοὺς κίονες.

Ἐπρεπε λοιπὸν καὶ λόγου του καὶ νὰ κάνει, ἔτσι γιὰ νὰ μὴν περᾶσαι καὶ ὁ φτεινὸς Νοέμβριος διχως φωτεινικῆς διαδόχουσε—καὶ τὸ κατᾶφρη. Μπράβο σου!

Η ΑΡΑΧΝΙΑΣΜΕΝΗ

Τὴν ἔβλεπαν ν' ἀναβαίνει τὸ βουνὸ πρὸς τὸ μοναστήρι γοργὰ, σκυρτᾶ, κοιτάζοντας συχνὰ πίσω σὴν νὰ εἶχε φέβο μῆπως τὸν κωναγοῦταν τυλιγμένη σ' ἕνα μαῦρο σαμπερί πὸν σκαπιζε τὸ πρόσωπό τῆς καὶ μονᾶχα ἄρχνε τὰ ματια τῆς ἐλαίθερα—ματια πὸν ὅσοι τὰ εἶδαν τὰ εἶπαν φλογερά. Ὅταν ἔφτανε στὴν πόρτα τοῦ μοναστηριοῦ εἶδαν σφιχτότερα τὸ σαμπερί τῆς, διάβαινε βιαστικὴ τὴ μεγάλη αὐλὴ καὶ ἀνέβαινε γοργότερα στὴν πέτρινη σκάλα κατὰ τὸ

Κίνησε πάλι γιὰ τὴν ἔξογι. Κάπου καθῆσε σὲ μιά πέτρα. Μὰ θὰ μπορούσε νὰ ἰνῆ ματρός; Ὅχι, ἦταν ἀδύνατο, ἔλεγε μόνος του. Καὶ τὸ μέλλο του ἦταν κλεισμένο ἀπὸ παντοῦ. Εἶχε πει τοῦ πατέρα του νὰ μείνῃ. Νὰ μὴ σπουδαξῆ τίποτα.—ἌΓιατί λοιπὸν εἶχε φτάσει ὡς αὐτὸ; Νὰ πῆγαίνε πάλι στὸ Πολυτεχνεῖο; Ἄλλ' αὐτὸς στίς ἐξετάσεις κόνταξε νὰ τρελλαθῆ. Κ' ἔπειτα νὰ θείῃ πέντε χρόνια ἀκόμα κ' ὕστερα στὴν Ἑυρώπη ἄλλα γιὰ νὰ φτάσῃ τὴν ἠλεγερολογία πὸν ποθοῦσε! Καταλαβαίνε πὸς ἡ ἀπόφασή του ἡ περασμένη νὰ πᾶρ στὸ Πολυτεχνεῖο ἦταν ἄρρωστη. Γιατρός; λοιπὸν; ποῦ.

Θυμῆθηκε πάλι τίς πέτρες. Καὶ κίνησε. Ὅταν πρόβαλε ἀπὸ ἕνα ψάλωμα, πίσω ὄλεπει πρόβατα ἀναπαμένα. Σκύλλος δὲ γὰρῆζε. Προχωρεῖ λίγο μὲ φέβο. Θὰ ἦταν ἴσως ἀνῆκεσα στὰ πρόβατα καὶ ὁ σκύλλος. Γυρίζει πίσω. Μὲ φωνὴ τοῦ ἔρχεται ἀπὸ πάνω.

— Γιατί γύρσες πίσω βρε; — Φοβᾶσαι κανίνα σκύλλω. — Δὲν ἔχω σκύλλω. Ὅχι. — Ὅμως περπατεῖ. Ἡ ἰδέα τοῦ φέβου δὲν μπορεῖ νὰ φύγῃ ἀπὸ μέσα του. Ὑστερα τί τίς ἠθελε τίς πέτρες ἀπ' τὸ λόγγω! Θὰ ἔφτανε μιά πεζούλα γύρω γύρω στὰ λουλοῦδια.

γυναϊκίτη. Χρόνο τώρα, χειμώνα καλοκαίρι, δέν άφηνε γιορτή, μεγάλη, μικρή, Κυριακή νά μή λειτουργηθή στό μοναστήρι. Μπαίνοντας στό γυναικίτη πήγαινε ίσια στό καφάσι πού τό χώριζε από τήν εκκλησία κολλούσε εκεί τό πρόσωπό της και κοίταζε κάτω ακίνητη, έλαλη σάν από πέτρα. Κάποια φαρμακερή γλώσσα διαλαλούσε πώς ούτε σταυρό έκανε. Απολείτουργα γοργή πάντοτε έπαιρνε τόν κατήφορο. Κανείς δέν ήξερε ποιά είτανε, κανείς δέν είδε άλλο έξόν τή μάτις της—τά μαύρα τή σπιθόβουλα μάτια. Οί άνθρωποι πού είναι περιέργοι και κακοί, στην αρχή παραξενεύτηκαν και πάσχισαν νά μάθουν ποιά είταν, ταχικά απέπιστησαν, τό πήραν στ' άστειό, τή βάρφισαν άραχμισμένη, κ' έτσι για πείσμα κάποτε τό φώναζαν σάν περνούσε γοργή, σκυφτή φεύγοντας στό δρόμο κάτω.

*

Η εκκλησία του μοναστηριού, ή όμορφη, είναι στολισμένη τή γιορτερή της. Λάμπουν οί άσημένιες εικόνες στό τέμπλο από τή τέσσα ρώτα, τή λουλούδια πού στολίζουν τήν ώραία Πύλη, ή φασκομηλιά πού είναι σκορπισμένη κάτω, γεμίζουν τήν εκκλησία μυρουδιά, τό μωσχολίθιανο θολώνει τόν άέρα. Κόσμο γεμάτη. Τά στασιδία όλα πιασμένα, οί χοροί γεμάτοι. Κάτω στό ναρθήκα — τό μικρό παρακλήσι πού είναι ένωμένο με τήν κεντρική εκκλησία—γυναίκες πλῆθος. Όλονυχτιά με Δεσπότη. Θα χειροτονήσουν άφριο στή λειτουργία Διάκο τό νέο καλόγερο τό Γαβριήλ τ' όμορφο παλληκαρόπουλο με τή γαλανή μάτια, τή ξανθή μαλλιά. Δέν είναι δυό χρόνια άκόμη π' άνήθη στό μοναστήρι και όλοι είχαν νά κάρουν με τή φρονιμάδα του. Και δέν μπορούσε νά γίνει άλλοιότιμα. Κάτω στή χώρα προτού καλογερέψη τό καμάρι του κόσμου είταν, ή λαχτάρα τών γυναικών για τή σεμνότη του και τήν όμορφιά του. Αποβραδής έψάλλε με τή γλυκύτατη φωνή και κανείς δέν έκλεισε μάτι. Ο Δεσπότης ό γέρος καθισμένος στό Δεσποτικό για πρώτη φορά δέν έκοιμήθηκε. Όλα έραίνονταν νά πανηγυρίζουν. Άκόμα και ή Άραχμισμένη παράτησε για πρώτη φορά τό γυναικίτη, τό καφάσι και στάθηκε στην πόρτα του ναρθήκα πού ένώνει τήν κεντρική εκκλησία, έλαλη όμως, άσάλευτη σάν από πέτρα. Μόνο κάθε τόσο σάν ανατριχίλα έσαιε τό κορμί της, έσφιγγε κάποτε τό μαύρο, πλατύ φόρεμα και κάποιος πού τήν έβλεπε έλεγε κατόπι πώς ή άναπνοή της είτανε βαρειά, δύσκολη, σάν νά πενούσε.

Στό γύρισμα βρίσκει τή Μαλάμω. Κάθονταν σ' ένα βράχο με παλιά φορέματα, σκισμένο μαντήλι. Τόν βλέπει, σκύβει τό κεφάλι σκεφτικά. Ύστερα γυρίζει τή ματιά της μακριά σ' ένα σύννεφο. Στρίφει πάλι νά τή δῆ. Τά ρούχα της τού φέρουν λύπη. Αύτή κοιτάζει μ' δάκρυα μάτια τή πατήματά του και προσηλώνεται άλλο τό βλέμμα της περίλυπο. Τή νύχτα είχε βραχνά.

Κάποτε κάθεται στό παραθύρι ψηλά. Μιά λύπη έχει κατακαθίσει στό μυαλό του και μένει εκεί παντοτεινά καυτερή. Βλέπει τό μικρό άδερφακι του άνάγνωιστο. Χαμογελά και τό παίρνει στό γόνατα. Κείνο προβάλλει τό ξανθό κεφάλι απ' τό παραθύρι κάτω νά ιδῆ. Τό τραβάει πίσω με φρίκη. "Αν τινάζονταν αυτός έτσι ξάφιστα νά τό πετάξη κάτω; πώς;. Δέν μπορούσε νά μείνη στό σπίτι." Όλα τού είναι ένάντια. Οί γονιοί του όχτροί. Ουμήθηκε τις πέτρες. Είναι πρωί άκόμα, κινάει. Κινάει με μίαν έλπίδα κρυφή ίσως τή βοή πάλι στό δρόμο. Ίσως πήγαινε στις σικιές τους, στ' άμπέλι. Πάλε ή ιδέα νά τή δῆ αντίκρυα του τόν θυμόνει. "Όμως θά ήθελε νά τή βοή νά τῆς μιλήση. Ίσως ήταν ψέματα. Κι' αύτή τόν άγαπάει άκόμα. "Αν περάση απ' τό σπίτι του καμιά μέρα, θά τῆς χτυπούσε τό τζάμι νά γυρίση νά κοιτάξη. Πώς θά έσκαζε τή

Περώνοντας τή μεσάνυχτα, οί άλλες γυναίκες καθισμένες στα στασιδία λαγοκοιμούνται, οί άντρες άκουμπώντας τό κεφάλι πίσω βαστούν κλεισμένα τή μάτια. Άντηχούσε μόνο ή φωνή του καλόγερου πού διαβάζει νυσταγμένα και τή άργά πατήματα τών καλογέρων πού έτοιμάζονται για τόν όρθρο.

Έφτασε ή στιγμή τῆς λειτουργίας. Ο Γαβριήλ φόρεσε τό στιχάρι, πήρε στα χέρια τό χειροβόξιστον—τή μεγάλη ξαπρη λεκάνη—και τό μεγάλο ξαπρο λεγέρι και έστάθη πρὸς τήν εικόνα του Χριστού. Είχε άρχισει ή λειτουργία μεγαλόπρεπη, φανταστική, ή φωνή τών ψαλτάδω άντηχέι πανηγυρική, ή Δεσπότης ντυμένος στα χρυσά φαίνεται χαρούμενος. Έφτασε ή στιγμή τῆς χειροτονίας. Δυό διάκοι οδηγούν τό Γαβριήλ στην ώραία Πύλη.

— Κέλευσον, κελεύσατε, έτόνισε ή διάκος μελωδικά.

— Η θεία Χάρη, ή πάντοτε τή άσθενή... άντήχησε βαθειά ή φωνή του Δεσπότη νά λέει τήν εύχή. Ο Γαβριήλ γονατίζει, ή Δεσπότης εκτελεί τό μυστήριο, οί ψάλτες ύέλνουν άργά και μελωδικά τό Κύριε έλέησον.

Η εύχή έτέλειωσε, ή νέος Διάκος σηκώθη, ή Δεσπότης κρατώντας τό ώραριο του νέου Διάκου πρόβαλε στην ώραία Πύλη και δείχνοντάς το στό λαό, με φωνή ζωηρή φώναξε:

— "Αξιός.

— "Αξιός, άκούστηκε απ' όλα τή στόματτα, οί ψάλτες άρχισαν νά τό ψέλνουν μελωδικά άργά, όταν κάποια κίνηση έγινε κατά τό ναρθήκα. Η άραχμισμένη, ή μαυροφόρα πού στέκονταν ως τήν ώρα ακίνητη, έξαφνα έταράχθη, διασκέλισε τό μικρό σκαλοπάτι τῆς πόρτας, έστάθη, με μιά γοργή κίνηση έβγαλε τό τσεμπερί της, κάτι μαύρα πλούσια μαλλιά χίθησαν στους ώμους της.

— Η Μαρίνα του Κουραίτη, φώναζαν όλοι.

Μά εκείνη χωρίς νά προσέξη, στή στιγμή πού ή χορός άρχισε νά ύέλνει, τό έξιος, άπλωσε τή χέρια της κατά τό Δεσπότη και

— "Ανάξιός, φώναξε με τρεμάμενη μιά δυνατή φωνή, ανάξιός.

Στήν αρχή τούς θάμπωσε όλους και κοίταξαν σάν ξενοημένοι τήν πανόμορφη κόρη. Έπειτα σε μιά στιγμή σάν νά πείσμωναν

— "Αξιός, βροντοφώνησαν.

— "Ανάξιός, άποκρίθηκε εκείνη.

Ο Δεσπότης θυμωσε, οί παπάδες άρχισαν νά μουρμουρολογών βλαστήμιες, οί άντρες τήν έσπρω-

γέλοια. Έφτασε στην κορφή του βουνού. Μόλις βλέπει πού θά πατήση. Τά κλαδιά, οί βράχοι, τή βουνά σάν όρίζοντα όλα παίρνει ή ματιά του όρθώνονται κατακόπεινα μες τό μυαλό του. Κάποιος σάν νάχε σύρει ένα μαύρο πέπλο στό νού του. Τ' ήθελε νά ρίξη τή χαρτιά σ' εκείνη τή για τή μάντισσα. Από κείνη τῆς μάθε ή μάνα του. Και τή νύχτα είχε φωνάξει στον ύπνο του Μαλάμω... Μαλάμω. Είχε φωνάξει; Γιατί νά φωνάξει;. Μαλάμω... Μαλάμω... Όχι φωνάξει. Δέ θυμόνταν. Η μάνα του τό πρωί του τόπε. Πώς θά κρύβονταν. Νά μή ξαναφωναξή. Έπρεπε νά καθόνταν άγρυπνος όσο μπορούσε με τή λάμπα. Πάλι θά τόλεγαν. Πώς δέν κοιμάσαι; Πώς μπορούσε νά ξεφύγη. Νά! κάθεται νύχτα μεσάνυχτα... Άκούεται μιά φωνή πού μαντεύει τή φωνή τῆς μάνας του... Ταράζεται... Άναστενάζει. Μιά παλιά δύσπνοια του σφίγγει τό λαϊμό. Κοιτάζει γύρω νά ιδῆ αν είναι λεύτερος. Τόν ήσυχάζει τό φως κι' ή άέρας. Μόνο ένα μαύρο σύννεφο βαράει τό στήθος του. Κ' ή φωνή πούχε άκούσει και σικαχτήκε, ένα παιδί είχε φωνάξει. Η έρημιά, τό ξάγναντο του ήσυχάζει τή νεύρα. Μά δέν ήταν έτσι στό Πολυτεχνείο όταν τούς έκλεισαν για τις εξετάσεις. Κ' ή πρώτη του όρμη ήταν νά τρέξη ν' άνοίξη τήν πόρτα τή βαρειά εκείνη νά ιδῆ

ξαν, οί γυναικες τήν τραβήξαν, όλοι έλεγαν

— Είναι δαιμονισμένη, ήρθε νά κλείση τό δρόμο του παιδιού, ή διάβολος τήν έβαλε.

Τήν τραβήξαν όζω. Εκείνη ξακολούθησε νά φωναξή, ανάξιός. Μά έπειτα είτε από τήν κατακραυγή, είτε γιατί τήν παράλυσεν ή πόνος, λύθησε σε δάκρυα, σε μοιρολόγια, κι' άρχισε νά μιλεί σάν λαχανιασμένη, κομπιαστά.

— Μ' άφάνισε... είναι δικός μου... τόν άγάπησα... μ' έχρηκε... είμαι δική του... μ' άγάπησε.

Δυό γυναίκες τήν κρατούσαν γιατ' έκανε νά σηκωθή.

— Άρτήστε με, τί σῆς έκανα. ή άμοιρη.

Και ξαναρχίζε νά λέη. Έπειτα σάν ν' άπόκαμε έπαψε. Καθισμένη καθώς είτανε στό σκαλοπάτι τῆς σικιάς πού πάει στό γυναικίτη, έγυρε τό κεφάλι της, σκέπασε τό πρόσωπό της με τή χέρια κι' άρχισε νά κλαίη βουβα, ήσυχα. Οί γυναίκες σάν τήν είδαν έτσι τήν άφησαν κ' έπήγαν ν' άκούσουν τή λειτουργία. Έμεινε μονάχη βρέχοντας τή χέρια της με δάκρυα ποταμι.

Η ακολουθία μέσα τέλειωσε. Ο νέος διάκος άρχισε βγήκε και σταθη μπρὸς στην εικόνα του Χριστού κι' άρχισε νά λέη:

— Ορθο! μεταλαβόντες...

Η φωνή του στην αρχή έτρεμε, με κατόπι άντήχησε γλυκειά, ήρωική, δυνατή. Η Μαρίνα (ή άραχμισμένη) πού σκυμένη άκόμα έκλαιγε, άκουσε, στήλωσε τ' όμορφο κεφάλι της, άφιγκράστη μες στιγμή, έπειτα τινάχτηκε όλόρθη, τή δάκρυα ξεράθηκαν, τή μάτια της άστράψαν κ' έχυθη άκράτητη στην εκκλησία μέσα. Με φωνή στριγγή, σπαραχτική:

— "Ανάξιός, φωνάξει, ανάξιός.

— Διώξτε τήν τή δαιμονισμένη, είπε ή Δεσπότης.

Ένας καλόγερος χοντρός τήν έσπρωξε, οί γυναικες τήν τραβούσαν κ' εκείνη:

— Φεύγω μονάχη μου, είπε, με για τελευταία φορά, ανάξιός.

Έφυγε γοργή. Μά ή περπατησιά της ήταν τώρα τρεμάμενη, παραπατούσε σάν μεθυμένη. Όταν κατέδη τις σκαλές κ' έφτασε τή μαντρα πού κλεί τό μοναστήρι έστάθηκε, κοίταζε κατά τή μεγάλη αύλή. Άγναντεψε τήν εκκλησία άγρια κ' έπειτα με όργή άπλώνοντας τή χέρια της:

— Νά στην πίστη σας, δικόδοιο! φώναξε και πήρε τόν κατήφορο.

Υδρα, Νοέβρης 1905.

ΜΗΤΣΟΣ ΑΝΘΕΜΗΣ

φως, άέρα.

Προσέχοντας καταγής είδε μιά πέτρα τρυπητή, πολυκέντητη. Τήν πήρε. Κι' άλλες κατώτερες σικά τις πήρε. Μιά ιδέα του καιει περισσότερο απ' τις άλλες. Πώς θά ξαναβγαίνει τήν έξοχή; Κάποια γυναίκα πού ή άντρας της ήταν ξενητεμένος έκαμε παράπονα, γιατί νά περνάη κάθε μέρα απ' τό σπίτι της. Για ποιά περνούσε νά βλέπη; Είχε φορτώσει τό ζερέι του χέρι κοντά στα στήθια και κρατούσε και στό δεξιό πέτρες. Άρχισε νά γυρίζη κατά τό χωριό. Βρήκε μιά πού του άρεσε. Έσκυψε τήν πήρε. Τή χέρια του δέ σήκωναν άλλες. Παραμπροστά άλλη δέν έμοιαζε με καμιά, απ' όσες είχε. Βόλεψε τις άλλες καλύτερα για νά σηκώση κι' αύτή. Είχε φτάσει ως τό σαγόνι του. Με κόπο τις κρατούσε. Είδ' άλλη μικρή περήφανη. Τή καταλάβαινε δέ μπορούσε νά τή σηκώση κ' εκείνη. Μά έσκυψε νά τήν πάρη. Η θέλησή του είχε άδυνατίσει. Η άπόφαση μόνο μ' έξωτερική βοήθεια του έρχονταν. Τή διλήμματα τόν καταξάτηνιζαν. Του έπεσαν όλες όσο νά πάρη τή μιά εκείνη. Τις βόλεψε δύσκολα και κίνησε. Περπατούσε με δυσκολία. Ο ήλιος τόν έκαμε μεσημεριατικός. Τό βάρος τόν κατακούραζε. Κοίταζε τόν ίσιο δρόμο κόκκινο. Μιά γυναίκα φάνηκε. Στάθηκε λίγο αυτός. Τόν κοίταζε παράξενα.

ΣΥΝΤΟΜΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ

ΤΟ «ΚΩΝΤΙΚΙ»

Ο κ. Ψυχάρης στην 'Απολογία του (παράγραφος 15 «Νουμάς» αριθμός 174, σ. 9, υποσημείωση 1) λέει: «Και το κωντίκι του φίλου μας του Ν. Βέη πολύ σωστό δὲν τὸ νομίζω». Γιὰ φτὸν τὸν τύπο κι ὁ Σ. καθηγητῆς μου κ. Χατζηδάκης πολλές φορές μὲ μάλωσε. Ἄλλοι πάλι μὲ κατηγοροῦσαν ὅτι τὸν ἐπλάσα κι ὅτι τὸν ἐπλάσα κίβλας πολὺ ἔστοχα. Νὰ λοιπὸ πού τῶφεν ἡ ἀνάγκη νὰ γράψω κι ἐγὼ τὴν 'Απολογία μου γιὰ φτὴν τὴ λέξη.

Πρώτη πρώτη φορά ἐβρήκα τὴ λέξη στὸν κωντικὰ τῆς μονῆς τοῦ Φιλοσόφου. Σὲ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστες τοῦ «Νουμά» μπόρει νάναί γνωστό τὸ μοναστήρι ἀφτό, ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἀρχαῖα τοῦ Μωριά, πού ἔχτιτε στοὺς χρόνους τοῦ Νικηφόρου Φωκά ὁ οἰκίος τοῦ αὐτοκράτορος κύριος Ἰωάννης Λαμπαρδόπουλος, Φιλόσοφος, Πρωτοκλήρις. Τὰ πρώτα χρόνια μετὰ τὴν ἐθνικὴ ἀποκατάσταση ἡ μονὴ τοῦ Φιλοσόφου, πού στὰ μάρμα χροῖνα τῆς σκλαβίας ἦταν καὶ μεγάλο πνευματικὸ κέντρο, διαλύθηκε μαζί μὲ πολλὰ ἄλλα μοναστήρια κι ὁ κωντικὸς του καταστράλαξε ἔπειτα ἀπὸ πολλές περιπλάνησες στὴ Βιβλιοθήκη τῆς Δημητσάνας. Ἐκεῖ τὸν ἐβρήκα ἐγὼ καὶ τὸν ἐμελέτησα μὲ τὸ νι καὶ μὲ τὸ σίμα, γιατί πραγματικὰ εἶναι σπουδαῖο γλωσσικὸ καὶ ἱστορικὸ ἀρχεῖο. Τὸ λοιπὸ τί διαβαζοῦμε στὸ φύλλο 5α τοῦ κωντικὰ ἀφτουνού; Ὅριστε: «ἐπι εἰους—αφιδ—τὸ παρὸν ΚΟΝΤΗΚΗ ὑπάρχη τῆς θῆας/ καὶ πατριαρχικῆς μονῆς τῆς κυρίας ἡμῶν Θεοτόκου· ἐπὶ/ρομαζόμενον μοναστήρι(ων) τοῦ Φιλοσόφου· κήμενον εἰς τόπον/ λεγόμενον Μονόπορη· πλησίον χώρας Διμιτρίνας κ(αι) Στεμνήζας / ἀνακενι μένων ἡλῶ πολλῶν χρόνων παντὴ ἐλευθερο ὡς διάλαν/βανονν τὰ χρυσοῦλα, τῆς με-

— Τί θὰ τὶς κάνει τὶς πέτρες; Εἶπε σὰ μοναχὴ τῆς.

Κάτι ψιθύρισε κι' αὐτός. Κι' ἄρα τὴν εἶδε καὶ πέρασε, τὶς πέταξε. Δὲ βροσταῖος πιά. Περίμενε κάμποσο. Ἴσως γυρίσῃ πίσω. Θὰ τῆς ἔλεγε τὸ τίς ἔθελε. Νὰ μὴν τὸν νομίσῃ γιὰ τρελλό. Ἄρα δὲ γυρίσῃε τὶς ἄφηκε καὶ σηκώθηκε. Δὲ μπόρῃσε νὰ μείνῃ στὸ χωριό. Ἦταν στενὸ καὶ ἀπὸ παντοῦ τὸν ἐδίωχνε. Στὴν Ἀθήνα θὰ τοῦ τραβοῦσαν τὴν προσοχὴ τὰ μαθήματα, κόσμος, περίπατοι. Δὲ θὰ ἦταν καρφωμένος σὲ μιὰ ἰδέα. Κ' ἴσως ἔβγαίνε γιὰ τρῶς. Θὰ δοκίμαζε. Ἄλλιως εἶχε τὴν ἀπφασὴ του παρμένη ἀπὸ καιρό.

Γύρισε στὸ σπίτι

— Θὰ πάω νὰ σπουδάξω, εἶπε στὴ μάνα του.

Τῆ Δευτέρα θὰ ἔφενγε. Δυὸ μέρες. Πῆρε νὰ ταχτοποιήσῃ τὰ βιβλία του. Τῆχουσε ὄλα καταγῆ καὶ διάλεγε ὅσα θὰ ἔπαιρνε μαζί του. Καὶ πάλι θυμάται. Κοιτάζει τὰ γύρω του μ' ἀποχαριτισμοῦ ματιά. Μιὰ λύπη τὸν κυριεύει. Ἄνοιξῃ τὸ παρὰ θυρο. Στὸ δρόμο ἡ Μαλάμα. Σταθῆκε. Σηκώθηκε ὁ Γιῶργος νὰ τῆ δῆ νὰ τῆ χερσάσῃ. Ὅλα τὰ περασμένα ἀντρεῦνται στὸ νοῦ του. Τὰ αἰσθήματά του σαλεύουν. Μιὰ δημιουργία γίνεται μέσα του. Ἡ λύπη τῶν περασμένων κατασταλάζει τέλος καὶ χύνεται σ' ὄλα του τὰ κόκκαλα. Ἐνα στεναγμὸ σὰ μούγγρισμα ἔβγαλε. Χάνεται ἐκείνη, κάθεται στὸ παραθύρι τρέμοντας σύσσωμος. Κοιτίζει τὰ βιβλία. Τὰ μάτια του θέλωσαν κι' ἔρχισε νὰ κλαίῃ.

ΝΙΚΟΣ ΜΑΡΓΩΜΕΝΟΣ

γῶλης ἐκκλησίας εἰς το αὐτῶ / ΚΟΝΤΗΚΗ. γράφομεν διὰ ἐνθήμερον τῶν μεταγενεσιῶν / τὰ ὑπάρχοντα τοῦ μοναστηρίου, ἐκκλησιαστικὰ κ(αι) τὰ ἄλλα / κτήματα, ἐσωτερικὰ κ(αι) ἐξωτερικὰ. κινήτα τε κ(αι) ἀκινήτα. Ἰράφομεν δὲς, καὶ τὰ ὀνόματα τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν / ἀρχιερέων, ἱερομονάχων ἱερέων καὶ λαϊκῶν διὰ νὰ εὐρήσονται κ(αι) νὰ μνημονέβοντε ἀκαταπαύστως τὸ διπλῶν ΚΟΝΤΗ/ΚΗ το ἀντηγράφαμεν ἐκ τοῦ παλεοῦ εἰς το παρὸν διὰ σιεθεο/σην κ(αι) ἀνακενημῶν—κ(αι) ἐγράυθη διὰ κόπου καμοῦ τοῦ εὐτιελοῦς / καὶ ἀμαθῆ, Ἀγγελῆ ἱερέος τοῦ Κορρηνοῦ κ(αι) Ουιδόνομου Καρήτινας». Ἐδημοσίεψα τὸ σημεῖωμα ἀφτό τοῦ κωντικὰ, πού τρεῖς φορές περιέχει τὴ λέξη κωντίκι, καθάπως εἶναι στὸ πρωτότυπο· μονάχα τὰ ξεχωριστὰ γραμμένα γράμματα τῆς ἴδιας λέξης ἐγράψα μαζί καὶ τὶς ἐνωμένες λέξεις ἐχώρισα. Καὶ τὰ κύρια ὀνόματα καὶ τὴ λέξη κωντήκη ἐγράψα μὲ κεφαλαῖα γράμματα ὅπως σὲ παρῆνθεσες ἔκλεισα τὶς βραχυγραφίες.

Ἀπάντησα πάλι δέφτερη φορά τὸ περίφημο ΚΩΝΤΙΚΙ σὲ κάποια διαθήκη πού τὸ πρωτότυπο τῆς βρῖσκεται στὸ μοναστήρι τῶν Ἁγίῶ Σαραντα, στὸ δῆμο Θεραπνῶν τῆς Σπάρτης. Ἡ χρονολογία τῆς διαθήκης 1713, Ἀπριλλίου 17 καὶ τὸνομα τοῦ διαθέτη: Γεωβάσιος Γερομόναχος καὶ πνευματικός.

Καὶ μάτα πάλι, γιὰ τρίτη φορά, βρῆκα τὴ λέξη στὸ κωντικὰ, πού τοῦδωκα ἀριθμὸ 3, τῆς μονῆς Ἁγίου Νικολάου Λαπαθῶν. Ἀφτοῦ τοῦ μοναστηρίου ζήτησα τὰ χειρόγραφα κι ἔκανα τὸν κατάλογό τους τὸ χεινῶπρω τοῦ 1904 (Δὲς Νίκου Α. Βέη: Ἐκθεσις παλαιογραφικῆς καὶ ἱστοριογραφικῆς ἐκδομῆς εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καλαβρυῶν. «Παναθήναια» τῆμ. Η', σ. 241). Νὰ λοιπὸν τί διαβάζοῦμε ἀφτὸν τὸν κωντικὰ στὸ φύλλο 3896 «Τὸ παρὸν γρηγοσιώηστον βιβλίον προσηλοσε εἰς τὴν ἱερὰν μονῆν τῆς ἀγ[ια:] ἀδυσθέτου κ(αι) ἀναταλή[του] τριάδος νικῶδημος ἱεροδίακονος ὁ δικαιοταγῆς καὶ ἐμίσως παρκακτω μῆλλο χέρι καὶ μελάνι: καὶ τὸ κωντίκι εἰς ἐσφορίαις καὶ τὰ πατριαρχικὰ χερσ[α]» Τὸ γράψωμο εἶναι τοῦ ΙΖ' ἢ ΙΙΙ' αἰῶνα. Κι. ἐδὲ δημοσίεω τὸ σημεῖωμα ἀφτό ἀκολουθώντας τὸ ἴδιον σύστημα πού εἶπαμε καὶ παραπάνω μιλώντας γιὰ τὸν κωντικὰ τοῦ μοναστηρίου τοῦ Φιλοσόφου. Μὰ μπόρει κανεὶς νὰ μὲ κατηγορήσῃ ὅτι, ξεθάρτω κι ἐγὼ ἀπὸ τὰ διάφορα παλιὰ χειρόγραφα, ἀπὸ ἐπιγραφές καὶ τὰ μεσαιωνικὰ κείμενα, λέξεις καὶ τύπους καὶ γυρίσω νὰ τὶς βάλω στὴ συνήθεια. Καὶ τότες τί μὲ χωρίζε ἀπὸ τοὺς σχολαστικὸς ἐκείνους πού τὸ γλωσσικὸ τους ὕλικὸ εἶναι ἀπὸ κίβνας νεκρὸ καὶ ξεψυχημένους; Μὰ ὄχι, τὸ κωντίκι εἶναι τύπος ζωντανὸς καὶ σήμερα ἀκόμα. Πόσες φορές τὸν ἔκουγα ἀπὸ τὰ στόματα τῶν καλογέρων στὸ Μέγα Σπήλαιο, στὴν Ἁγία Λάβρα καὶ στοὺς Τραζιάρχες τῆς Βοστίτσας, ὅταν βρισκόμουν σὰ μοναστήρια ἀφτὰ ρεθναζόντας τὰ παλιὰ τους χειρόγραφα! Καὶ πάλι θυμοῦμαι σὰ 1902, ὅταν ἤμουν βροηδὸς στὸ τμήμα τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, πού ἤρθε κάποιος Θεσσαλὸς γυρίζοντας νὰ ἰδῇ «τὰ κωντίκια τῆς Λάρας» (ἀφτὴ ἦταν ἡ φράση του), πού ἀληθινὰ βρῖσκονταί στὴν Ἐθνικὴ μας Βιβλιοθήκη.

Καὶ τὸ μολογῶ καὶ δὲ μπόρῶ βέβαια νὰ τάρνηθῶ πῶς ἡ λέξη εἶναι κάπως ἀσυνήθιστη μὰ κι ἐγὼ—ἀπὸ τῆλλο μέρος—δυὸ φορές τὴ μεταχειρίστηκα ὡς τῶρα ἐνῶ τόσες καὶ τόσες φορές μεταχειρίστηκα, γράφοντας στὸ «Νουμά», τὸν πιὸ συνήθη τύπο: κωντικὸς. Ναι κωντικὸς, κι ἔς μου κοροΐδεψε τὴ λέξη ὁ κ. Σμίας ('Ἡ ψευδογλωσσολο-

γία ἐν παραδείγματι, σ. 25). Ὅπου ὑπάρχει ἡ ἐννοια αὐτῆ, ἐκφράζεται ὅλον μπόρῶ νὰ εἰπῶ τὸν Ἑλληνισμὸ μὲ τὸ κωντικὰς. Ὁ Ψυχάρης μου προτιμᾷ τὸ κῶδικας. Μὰ μέλο τὸ σεβασμὸ πού ἔχω στὴ γνώμη του μένω στὸ κωντικὰς.

Τόσα χρόνια τῶρα καταγίνουμαι παντοεινὰ κι ἀδικίκοπα σὲ παλαιογραφικὲς ἐρεθνες καὶ ἐξαιτίας τῆς δουλειᾶς μου ἀφτῆς—πού ὄλο μὲ κωντικὸς ἔχω νὰ κάνω—ἐπίεστηκα τέλεια πῶς ὁ καθάριος καὶ κρυσταλλωμένος δημοτικὸς τύπος εἶναι τὸ κωντικὰς. Ἀφτὸς ὁ τύπος ἔζησε αἰῶνας πολλοὺς καὶ ζῆ, ζῆ ἀκόμα στὴ σημερινὴ Ρωμαϊκὴ γλώσσα. Θὰ τὸ δείξουμε ἄλλοτε μὲ παραπολλὰ παραδείγματα γράφοντας εἰδικὴ μελέτη γιὰ τὸ κωντικὰς. Μὲ τὸ νὰ θέλωμε τὸ κῶδικας κάνουμε, νομίζω, μιὰ ὑποχώρησι ἀκόμη στὴν καθαρῆσους καὶ γυρίσομε νὰ ξεχάσῃ ὁ λαὸς ἕνα καθιερωμένο του τύπο. Μὰ ἐμεῖς τί ἄλλο διαλαλοῦμε παρὰ τὸ σεβασμὸ στὸ τυπικὸ τοῦ λαοῦ. Γιὰ φτὸ δὲ στρέψω τὸ κῶδικας κι ἐπιμένω μὲ θάρρος ἀκούνητος στὸ κωντικὸς κι ἔς μὲ συμπάθησι ὁ πολυαγαπημένος μου Δάσκαλος γιὰ τὴν ἐπιμονή μου ἀφτῆ, τὴν ἐπιμονή μου τὴν ἀτρανταχτῆ

ΝΙΚΟΣ Α. ΒΕΗΣ

Ο ΠΟΛΙΕΜΙΣΤΗΣ

Σ' ἕνα ποιητὴ πού πωτογνώρισα στ ἀργαστήρι μου.

Καὶ ἀναχώρησε ἡ ψυχὴ
Ποῦ σὲ ὀργάνια ἐπλάσῃ.
Ἄγγελος τῆ ἀντιφύρεσε
Ἄδέρφι τῆς καρδιάς,
Τ' ἀστέρια τῆ ζηλεύανε
Μ' αὐτὴ νὰ γυρῇ ἐβλαίσῃ,
Γιὰ μέσῃ δὲ νὰ σαρκωθῇ
Στὴ γῆ τῆς ὁμορφιάς.

Μὰ τὸ ταξίδι μακρονὸ
Καὶ γι' ἄνεση νὰ πάσῃ
Σ' ἕνα πλανήτη ζῶγισε
—Μεγάλη κατωικία—
Τοῦ φοβερώτερου Θεοῦ
Ποιημονοκράτη Ἄρη
Ἢχει φωνὴ τρομακτικὴ
Θανατηγὴ ματιά.

Τὴν εἶδε ὁ δικαίος Θεός
Καὶ τὴν εὐχῆθη νάναί
Ἐλὲ τὴν εὐχῆν, ἀγγέλιος
Μ' ὀλόγλυκη καρδιά.
Καὶ σὺν τ' ἀκούσῃ τῆ φωνῆ
Τ' ἄρματα νὰ κυτῶνε,
Σὰν τὸ λιοντάρι ἄφροβι
Νὰ μπαίρη στὴ γατιά.

ΓΙΑ ΣΕΝΑ

Στὴ δ Βέρα—Ρόζα Παλατιανοῦ

Ἦθελα νὰχα δέναιμη
Γιὰ σὲ νὰ τραγοῦδῆσω
Τραγοῦδι ὀλοπάρθενο,
Τόσο μελωδικό,
Ὅπου τῆ γις δάκρυση
Γλυκάδα νὰ γιομίσω
Κ' οἱ αἶρες ν' ἀνεβάσουνε
Στ' ἀστέρια τὴν ἠχώ.

Και ν' άνοιξη στα λαμπρά
Του παραδείσου μέρη,
Που κατοικούν άθάνατοι
Κι' άγγελοι περιτούν,
Νά κούρουν άνθη άμάραντα
Με το δικό τους χέρι
Στεφάνια νά σου πλέξουνε
Κι' έδώ νά κατεβούν.

Νά στήσουν γύρω σου χορό
Και νά σε στεφαιώσουν,
Της παρθενιάς βασίλισσα
Κόσμου παντοτινού,
Και μ' ύμνους, θείες ψαλμοειδείς
Ψηλά νά σε σηκόσουν
Νά φιάσης διαζώωνται
Στο θρόνο τ' ούρανού.

Κέρκυρα—Ποταμός.

ΣΠΥΡΟΣ Ι. ΠΕΡΟΥΑΝΗΣ

Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

ΤΑ ΓΡΑΜ. ΤΟΥ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗ

Φίλιππε «Νουμά»

Τά γράμματα του Βαλαωρίτη που δημοσιευτήκανε στα τελευταία «Παναθήνια», και που πήρες και λόγου σου ένα κομμάτι, το Λογιοταγμα, και το δημοσίεψες στο προχθεσινό σου φύλλο, δεν είναι ανέκδοτα, αφού είχαν δημοσιευτεί στον 28 τόμο της «Εστίας», στα 1889. Άδιόγητος εν τὰ παρούσᾳζει ο κ. Δροσίνης τώρα γι' ανέκδοτα κι αν τα δημοσιεύουνε γιά τίποτα τα «Παναθήνια». Μά νάν την πάθει και λόγου σου:

Ο φίλος σου

Θύμιος Θυμπίτης

Άπίτ. του «Νουμά». Τίποτα δεν έπαθε ο «Νουμάς», ούτε τα «Παναθήνια» αφού μάλιστα σε μια σημειωσούλα τους στη σελ. 96 γράφουν πως τα γράμματα του Β. «δεν είναι εντελώς ανέκδοτα». Θέλει νά μάθεις και τίλλοι. Το ίδιο κομμάτι, ο «Λογιοταγμα», είχε δημοσιευτεί και στο «Νουμά», φύλλο 71, 23 του Νοέβρι 1903, έδω και δυο χρόνια δηλαδή. Τι πειράζει όμως; Τα καλά πράματα, γιά τα Ρωμαίικα κεράλια, μένουν πάντα ανέκδοτα και δε βλάπτει νάν τους τα παρουσιάζεις κάθε τόσο, όσο τουλάχιστο νάν τα νιώσουν.

ΚΕΡΔΟΣ 351,145 ΔΡΑΧΜΩΝ

Ναί! 351,145 δραχμάς έδωκε μέχρι τούδε το γραφείον του τραπεζομεσίτου κ. Ίω. Φωτίου εις τους πελάτας του. Ήτοι εκ των άγραφητων λαχειοφόρων όμολογιών εκ του γραφείου του έχουν κερδίσει διάφορα ποσά, ανερχόμενα εις τον στρογγυλόν αριθμόν 351,145 δραχμών.

Ο κ. Ίω. Φωτίου θέλει ν' αναβιβάτη το ποσόν τούτο εις 1.000,000 δραχ. και καλεί τους θέλοντας ν' αγοράσωσι τσιαύτην νά προσέλθωσιν εις το τυχηρόν γραφείον του, όπου πάντως θα κληρωθή μετ' άμοιβής όμολογια τις και τι χαρά νά είναι ή πρώτη με τάς 100,000, χρυσάς δραχμάς τήν 19 Δεκεμβρίου έ. έ. οτε γεννήσεται ή κλήρωσις.

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

Άκόμα δέν καλοχαρήκαμε που φόρησε ο Λασσάνειος και νά σου τον ξεφυτρώνει στη μέση ο Παντελεΐδης ο δραματικός διαγωνισμός, γιά νά παίρνει βέβαια χιλίες δραχμές το χρόνο ο Κουρούπης και νά γράφει γλωσσικές άνοιξιές ο Τσοκρόπουλος, τάν το περίφημο χρονογράφημα που δημοσίεψε στο «Ν. Άστ» την περασμένη Περσικευή.

— Έγινε κι άλλο μεγάλο κακό με τον Παντελεΐδη που δέν πρόφτασε δηλ. νά έβρύσει το δικό του διαγωνισμά ο δημογνεστάτος κ. Ίωάννης (χουδαίτι Γιάνναρος) της «Εσπερινής», καθώς μᾶς είχε φοβηθεί πέρσιν που ξεφυχούσε ο Λασσάνειος.

— Το καινούριο βιβλίο του Έρμονα «Η Άργώ βγήκε προχτές και πουλιέται στα βιβλιοπωλεία Έλευθεροδάκη και «Εστίας» τρείς δραχμές.

— Το γραφείο του «Νουμά» το στέλνει στους άναγνώστες του δίχως παραπανιστό έξοδο γιά τα ταχυδρομικά.

— Ο Κυπριώτης Λογιώτατος της «Αθήνας», μή φοβηθείτε και δε σταμάτησε. Λέει ο άνθρωπος κι όλο λέει: και τί λέει; Νά! Δέν κατάλαβε, λέει, μιτ φράση που άπάντησε στον κ. ρίφημο «Νουμά». «Τά πρώτο μᾶς, Μήτρο».

— Τόν καημένο το Λογιώτατο! Νά μήν καταλαβαίνει πράματα που τα καταλαβάνουν όλοι Ρωμιοί! Κι νά βρίζει, κι όλο νά βρίζει! και το σπουδαιότερο, νά μήν υπογράφει τις βρισιές του, κι ακόμα το σπουδαιότερο νάν τήπαντήσει σοβαρά ο φίλος μας ο Φραγκούδης. Μή χειρότερα!

— Στην Κέρκυρα θα γίνει τούτο το μήνα μιτ έπιρίδα καλλιτεχνική του Δραματικού Συλλόγου. Θα παιχτεί «Ο κουρέας της Σεβίλλης» του Μπωμορταί, μεταφρασμένος Ρωμαίικα από την κ. Ειρήνη Δεντρινού (που θα παίξει το πρόσωπο της Ροζίνας) κι από τους κυρίους Γ. Βούλγαρη, Δεσύλλα, Άγ. Ίωαννίδη και Σ. Σαμαήλη.

— Οι «Ζωντανοί και Πεθαμμένοι» θα παιχτούν ύστερ' από τον «Κουρέα», από την κ. Είρ. Δεντρινού (που θα παίξει το πρόσωπο της Χέρης) κι από τους κυρίους Σ. Θεοτόκη, Δεσύλλα, Γ. Βούλγαρη κλπ.

— Φαίνεται πως γίνεται δουλειά δυνατή στην Κούμη με τους δικούς μας. Άλλιώτικα δέν ξεγυρνάν οι κουμικοί θυμοί της «Κούμης», της άκατημένης μας έφημεριδούλας, που πήρε φωτιά τώρα τελευταία και προκαλεί (μπαρ!) τους Κουμιάτες δημοτικιστάδες: νά δημοσιέψουν—άν τολμοούν—υποδείγματα της «Μιλιαρογλωσσίας των».

— Την καημένη την «Κούμη» κακό που τήπαθει! Μά και τί δικά μας τα παιδιά το θεό τους δέν έχουν! Για σκυλι την πήραν και της κρεμάσανε στην ούρα τον τενεκέ και την άναγκάζουν τώρα νά τρέχει σε δημοσιευμένη στις ρούγες και νά γαυγίζει!

— Με όμορφο χαρτί, άκριβό, γαλιστερό, βγήκε το τελευταίο φυλλάδιο της «Ελευθεροδάκη». Κ' έπειτα φωνάζουν οι έφημεριδες κάθε μέρα πως θα μᾶς λυταίξει ή βλογιά γιάτι δέν καθαρίζουμε τους νεροχύτες τω σπιτιώ μας. Νά κ' ένας φιλολογικός νεροχύτης καθαρώτατος και τάξιζι βροβείο, όχι του νεροχύτη, μά του άφεντικού του, του κ. Κηκογερόπουλου.

Ο ΙΔΙΟΣ

ΦΟΝΟΠΑΖΑΡΟ ΒΙΟΜΑΔΙΑΤΙΚΟ

Άπό Ημέτην σε Ημέτην

Υπουργός Έσωτερικών ο Κυρ. Μανρομυχάλης.

Σκοτωμοί. Έπαρχίες 8.

Λαβωμοί. Άθήνα 9 (δυό από κάρο κ' ένας από κάρότσα), Περαιάς 6 (δύνας από κάρότσα), Έπαρχίες 5.

Κλεψιές. Άθήνα 4, Περαιάς 2, Έπαρχίες 1
Άπαγωγές. Άθήνα 2, Έπαρχίες 2.

Ο ΦΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. Α. Ρ. Θα δημοσιευτεί, μά ύστερ' από δυό τρείς ούλλα, γιάτι τώρα είμαστε πνυμένοι από βίη — κ. Κ. Η Άλ. Κέρκυρα. Το λάβαμε κι αυτό. Όμορφο και θα δημοσιευτεί άργότερα. — κ. Τ. Καλ. Χαρήκαμε με ό,τι μᾶς γράφεις, γιάτι τήν ίδια ιδέα έχουμε και μεις, πως πρέπει δηλ. οι δημοτικιστάδες της Άθήνας νά κάνουνε μνημόσυνο στον Άντρούδη. Θα μιλήσουμε και με τους άλλους κ' ελπίζουμε νάποφασιστεί. Μιναχά ή «Άκρόπολη» του περασμένου Σαββάτου (27 του Νοέβρι) έγραψε γιά το θάνατό του. — κ. Κ. Σταθ. Άκόμα αυτός ο έρημος ο Ηερατής; Μήνες τώρα τον περιμένουμε και δε φαίνεται. Μήπως τον πιάσανε; — κ. Νικολ. Άργυρόγι. Το «Ταξίδι» (Β' έκδοση) όπου κι αν είναι βγαίνει. Τίποτ' άλλο δέν ξέρουμε.

Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Γνωστοποιεί

Ότι σήμεραν ήμέραν Πέμπτην και ώραν 9 1/2 π. μ. ενεργηθήσεται εν τῷ Καταστήματι αὐτῆς, και ενώπιον τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου, εν δημοσίᾳ συνεδριάσει, ή έβδομη κλήρωσις τοῦ εκ δραχ. 20,500,000 δανείου αὐτῆς, ή ώριμμένη διά τήν 1 Δεκεμβρίου 1905.

Κατά τήν κλήρωσιν ταύτην θέλουσιν εξαχθῆ εκ τῆς κληρωσίδος δεκαεξ άριθμοί όμολογιών μετά λαχνοῦ.

Έν Άθήναις τῆ 30 Νοεμβρίου 1905.

Ο Διοικητής
Σ. Στορέτ

ΜΙΑ ΔΡΑΧΜΗ

το ένα, κ' ένα φρ. χρ. γιά το έξωτερικό, πουλιούνται στα γραφεία μας τήκοιούλα βιβλία:

Του Ψιγγίου «Ταξίδι» (σελ. 502) και «Θνεϊρο του Γιαννίρη» (σελ. 268).

Του Πάλλου «Ήλιος και φεγγάρι» (σελ. 120)

Του Φωτιάδου Το «Γλωσσικό ζήτημα και ή εκπαιδευτική μας αναγέννηση» (σελ. 405).

Του Έφταλιώτη «Ίστορία της Ρωμαϊστικής» σελ. 320; και «Μαζώχτρα, Βρουκολλακας κλπ.» (σελ. 269).

Του Έρμονα «Τῆς Ζωῆς» (σελ. 194).

Του Φιλάντα Γραμματικῆ τῆς Ρωμαϊκής γλώσσας (μέρ. Α') (σελ. 96).

Του Αόγγου «Δάρνης και Χλόη» (χαρτοδεδεμένο) μεταφρ. Ήλ. Βουτιερδῆ (σελ. 86).

Του Εύριπίδου «Μήδαια» μεταφρ. Γιάννη Περικαλίτη (σελ. 59).

Του Σοφοκλή Αίξ. Μεταφρ. Ζήσιμου Σίδερη (σελ. 61).

Του Χ. Άντρούδη «Ο Μήγ' Άλέξαντρος» (σελ. 192).

Του Δ. Η. Γαγκόπουλου «Ζωντανοί και Πεθαμμένοι» δραχμ — «Η Χρυσουργή» και «Τάφος στο Γιαλό» δηγήματα (σελ. 78).

Η ΜΙΑΔΑ, μεταφρασμένη από τον κ. Άλέξ Παλλῆ (σ. 416) δρ. 2 και φρ. χρ. 2 στο έξωτερικό.

Η «ΜΑΤΙΑ» του Γ. Άβάζου δρ. 1.50

ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΛΙΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΑΘΟΛΟΓΟΣ ΝΕΥΡΟΛΟΓΟΣ

ΥΨΗΓΗΘΗΣ ΕΝ Τῷ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙῳ

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΑΠΟΛΟΓΙΑ*

20.

Οί δισταγμοί μου κι ό 'Αργύρης.

Τί νά σάς τά πολυλογώ; 'Αμα πῆρα νά ξαναδημοσιέψω τό Ταξίδι μου, συλλογίστηκα μέ τί τρόπο ἔπρεπε νά τά βολέψω, δηλαδή νά τάρήσω ἢ νά τἀλλάξω; 'Αλλαγῆ μέ τό παραπάνω στά παλιά μας δὲ χρειάζεται, εἰδμενὴ δὲν τελειώνει κανεὶς καὶ κἀλλικ νά κάμῃ ἄλλα. 'Ἐπειτα, ἔπρεπε κάπως νά μείνῃ στό Ταξίδι μου ἡ βούλλα τῆς ἐποχῆς του. Μερικὰ ὅμως δὲν μπορούσα καὶ νά μὴν τά σιάξω. Περισσότερο καιρὸ μοῦ κόστισε νάποφασίσω γιὰ τὸ καθένα, συγχὰ μάλιστα καὶ νά μὴν ἀγγίξω, ὅστερις ἀπὸ σκέψεις καὶ σκέψεις ἔβαν τύπο πού ἤθελα νά τὸν κανονίσω ἀλλιῶς, παρὰ πού θὰ μοῦ κόστιζε νά καταπιανόμενε κανένα ἔργο πρωτότυπο. Τί στοχάστηκα τότες γιὰ νά γλυτώσω; Τὸν κἀλό μου 'Αργύρη τὸν Ἑφταλιώτη στοχάστηκα. Εἶπα νά τοῦ στείλω ἀντίτυπο τοῦ Ταξιδιοῦ μου φρωτωμένο καὶ παραφρωτωμένο στά περιθώρια μέ φωτῆματα, σημειώματα, δισταγμούς, ἀπορίες, κι ἀφοτὸς πικ νά μέ ὀδηγήσῃ, νά πάψουνε οἱ μπελάδες. 'Ο 'Αργύρης Ἑφταλιώτης, πῶς νά τὸ ξεχάσω; στήθηκε ὁ πρῶτος μαθητῆς μου, ἐνοεῖται κι ὁ πρῶτος δάσκαλός μου. Γιατί, ἐγὼ τέτοια ἰδέα ἔχω, δίχως νά θέλω νάδικήσω κανένα, πῶς ἀπὸ μᾶς ὄλους τὰ βωμολύχια ὁ 'Αργύρης τὰ νοιώθει, ὁ 'Αργύρης τὰ συναιστάνεται μέσα του σὰ 'Ρωμιὸς καὶ σὰν ποιητῆς. Αἰσπὸν πιδ ἄξιο μάστορη πού νά βρῶ; Τὸν ἀγαπῶ κιόλας πολὺ. 'Ο 'Αργύρης εἶναι γιὰ μένα ὁ φίλος ὁ πιστός, πού τίποτα δὲν τοῦ κρύφτω, μήτε τὰ λάθια τοῦ κοντυλιοῦ, μήτε τῆς ψυχῆς μου τὰ λάθια. 'Όλα τὰ δικὰ μου ἀφοτὸς τὰ ξέρει, τὰ μυστικὰ μου ἀφοτὸς τὰ κατέχει. Καλὴ καὶ σίγουρη καρδιά, σὰν τὸ λιμάνι. Κρίμας πού δὲν μπορείτε νά δεῖτε τὴν ἀλληλογραφία μας γιὰ τὴ δέφτερη ἐκδοσὴ τοῦ Ταξιδιοῦ! Τοῦ ξεμολογοῦμαι πικ τὰ καθέκαστα. Καὶ τί τοῦ λέω φαρδιά πλατιά σὲ κάθε σελίδα, σὲ κάθε ἀράδα; Πάντα τὸ ἴδιο, δηλαδή πῶς τὸ τὰδε καὶ τὸ τὰδε τότες δὲν τολμοῦσα νά τὸ βάλω. Κι ὁ 'Αργύρης μοῦ ἀποκρίνεται ὁρθὰ κορτά: «Τόλμησε τώρα!» — «Μὰ δὲν τόλεγα τότες!» — «Καὶ τί μέ μίλει πού δὲν τόλεγες; Τόλεγε ὁ λαός.»

Δὲν τὸν ἄκουσα σὲ ὅλα, γιατί προσπάθησα νά καταφέρω δυὸ πράγματα πού ἐφκαλὰ δὲ σὺβιθίζονται, νά χτενίσω λιγάκι τὸ Ταξίδι καὶ συνάμα νά μὴν τοῦ χαλάσω τὴν παλιά του τὴ μορφή. Βλέπετε ὅμως πῶς οἱ περίφημες οἱ ἀμφιβολίες τοῦ ἐπικριτῆ μας, μέ πολεμοῦσανε καὶ μέ δέρνανε ἀπὸ τὰ χρόνια ἐκεῖνα, γιὰ νά μὴν ποῦμε κιόλας πῶς φανερώνει κανεὶς περίεργη, πολὺ περίεργη ἀντίληψὴ τῆς τέχνης καὶ τῆς γλώσσας, ὅταν ἔρχεται κι ἀπορεῖ τάχα πού σὲ τέτοια δημιουργία μπορείς ἄξαρνα καὶ νά δισταξῆς, χωρὶς νά καταλάβῃ πῶς εἶναι χρεὶς σου ὁ δισταγμός. Μήπως μᾶς πῆρε γιὰ ζῶα πού στὴν ἀρχὴ γράφαμε ἀσυλλόγιστα κ' ἔπειτα βλάμαε γνώση, ζαφνικά, ἢ μήπως ὁ ἴδιος ποτέ του δὲ δισταξῆ; 'Αφοῦ ὅμως μοιάζει νά εἶναι ὁ λόγος του γιὰ τὸ τυπικὸ, ἄς μάθῃ πῶς καὶ στό τυπικὸ περισσότερο

δισταξάμε τότες ἀπὸ τώρα. 'Ἐτυχε νά σάς τὸ μολογήσω καὶ πιδ ἀπάνω, σὰ συζητούσαμε γιὰ τὸ μέλλο καὶ τὸ μέλλοντα. Δὲν τὸ ξέρω λοιπὸν ἂν ἔθραρα στίς δυνάμεις μου, πού λέει ὁ σοφὸς ἀρθρογράφος, ἀπεριόριστη πεποίθησῃ. Μὰ σήμερις ἢ πεποίθησῃ δὲ γίνεται παρὰ νά μεγαλώσε. 'Αμὲ, πῶς ἀλλιῶς; Σήμερις ἔχουμε ἀσκέρι δικό μας; σήμερις μᾶς διαβάζουνε κιόλας, χωρὶς νά τὸ ὑποφιαστῶνε κἀνε πῶς εἴμαστε πιδ ἀμείλιχοι ἀκόμη. Κι ἀλήθεια ἡ Ζωὴ κι ἀγάπη σὴ μοναξιά παραχώρησῃ καμιά δὲν ἔχει. Μίλησα ρητὰ μάλιστα γιὰ τἀνέτρια τὰ δημοτικὰ μας (σ. 322). Θὰ γελαστήκανε ὑποβίτω ἀπὸ κάτι ορασοῦλες τοῦ 'Υπερόλογου, ἐκεῖ πού γράφει λ. χ. πῶς μέ τὴν ντουζίνα δανίζομαστε λέξεις ἀπὸ τὴν καθάρεουσα (σ. 329, 331). Λέξεις, ναι, ΟΧΙ ΤΥΠΟΥΣ. Τὸ προκηρύξαμε ἀφοτὸ κι ἀπαρχῆς. 'Ας διαβάσουνε τί λέει στὸν πρόλόγὸ του τὸ Ταξίδι (Ταξ. α', β' = Ταξ. β', 24): «ὅταν ἡ δημοτικὴ μας γλώσσα [πὲς ἡ ἐθνικὴ μας] δὲν ἔχει μιὰ λέξη πού μᾶς χρειάζεται, παίρνω τὴ λέξη ἀπὸ τὴν ἀρχαία καὶ προσπαθῶ, ὅσο εἶναι δυνατό, νά τὴν ταιριάξω μέ τὴ γραμματικὴ τοῦ λαοῦ». 'Ἐτσι διορθώσαμε καὶ τὴν καθάρεουσα. Τώρα ἡ διορθωμένη μας ἢ καθάρεουσα τοῦς ἔρχεται σὰν ἀδιόρθωτη, τότε συνθῆσανε πικ σὴ δημοτικὴ. Μεγάλῃ νίκη γιὰ μᾶς (!). 'Ἡ μόνη μου παραχώρησῃ ἐμένα — γιὰτί τὸ συνδιαλέγεται (σ. 88, κ. 322, 1), ἔχει κάποιον νόημα εἰρωνικὸ στό μέρος ἐκεῖνο — στήθηκε ἴσως ἕνα ν τῆς αἰτιατικῆς στό μῖαν ὄραν ἀραγμένη (σ. 322, 1). Δὲν παρατηρήσανε ὡστόσο πῶς σ. 2 τῶδαλα μέ ν ὡς καὶ στὴν ὄνομαστικὴ, μῖαν ἀμμουδιά! Καὶ τὴν παραχώρησῃ θαξῶ πολὺ περισσότερο πῶς τὴν ἔκαμα τοῦ Παλαμά, πού τοῦ ἀρέσουνε τέτοια ν καὶ πού τἀπαντῆς κάποτες — μὰ κίποτες μονάχα — καὶ στό λαό. Στὸ λαὸ στήριζονται ὡς καὶ κάτι ἄλλοι τύποι πού διόλου δὲ μᾶς λυποῦνε: ὁ καιηγορούμενος (κ. Νουμά, ἀρ. 132, σ. 5, στ. 3), ἐνοεῖται πῶς μετοχὴ δὲν εἶναι: κατάντησε οὐσιαστικὸ ἐπίθετο, καὶ τὸ προσκόλλημα — οὔμενος, — οὔμενη, πληθώρα στὴ δημοτικὴ, προεπόμενος, οὐσιαζόμενος, ταιριαζόμενος, κτλ. Δὲν εἶπαμε πάλε πῶς θὰ ζολοθρέψουμε τὸν ἠγούμενο! 'Ἐμεῖς δὲν ζολοθρέβουμε, ζωγονοῦμε: δὲν κατατρίφουμε, χτίζουμε: δὲν ξεβρίζοῦμε, φυτέβουμε πλατάνους στὰ πλοῦσια τὰ βουμάνια τῆς 'Ρωμιόσῃνης: σπέρνομε λουλούδια πού ἀμέσως φυτρώνουνε στὰ δροσάτα τῆς τὰ περιβόλια. Τὸν ἴσσιο καὶ τὴ μυρουδιά ἔρχονται σήμερα νά χαροῦνε καὶ οἱ δασκάλοι. Σημαντικὸ, πολὺ σημαντικὸ πού ἀρχίζουμε νά μιλοῦνε ὡς καὶ γιὰ τὴν τέχνη μας. Θὰ πῆ, συνθῆσανε στὴ γλώσσα, προσέχουμε λοιπὸν καὶ στὴν τέχνη (κ. Ταξ. β', 14-18)! 'Αν ἔτυχε ὅμως ἀλήθεια νά δεῖξουμε τέχνη ἐμεῖς, φυσικὰ χρειάστηκε περισσότερο σ' ἕνα Ταξίδι παρὰ σὲ ὅσα φανῆσανε δεκαπέντε χρόνια κατόπι. Νομίζω κιόλας πῶς ἐμεῖς τὴν καλαισθησία, τὴ φαντασία καὶ τὴν τέχνη, πάντα τίς εἶπαμε καὶ τίς κάμαμε ἀχώριστες

1) 'Αμελέτητα καθὸς πάντα ὁ Χατζηδάκης, 'Απάντ. στὸν ΚΡΟΥΜΠΑΞΕΡ, 755, ἔμα πού τὸ βρῆκε τυπωμένο σὲ φημερίδα, τὸ φώναξε κιόλας ἀμέσως πῶς ὑποχωροῦμε: «Ὁὕτως ἄρα ἐγκαταλείπεται σήμερον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀρεσιάρχου τὸ σύστημα ἐκεῖνο, ὃ ἐπὶ εἰκοσαετίαν σχεδὸν ἔβαν ἠγωνίζοντο μετὰ φοβεροῦ πατάγου νά ἐπιβάλωσιν ἐπὶ τὸ ἔθνος ὡς γλώσσαν αὐτοῦ» κτλ. κτλ., δηλαδή ἄλλα πολλὰ μέ πατάγους κι ἀπροσεξίες. Ποιὸς βῶτησε τὸ Χατζηδάκη καὶ σὲ τί ἀνακατώνεται; 'Ας διαβίξῃ πρῶτα, γιὰ νά μάθῃ, γιατί

'Ανὴρ γὰρ ὅστις ἤδεται λέγων αἰεὶ, λήλθειν οὐτέν τοῖς ξυνοῦσιν ὦν βαρῦς.

Κι ἀλήθεια χορτάσαμε πικ.

ἀπὸ τὴ γλώσσα. 'Ἡ γραμματικὴ, ἀντὶς νά βλάφθη ποτέ τὴν ποίησῃ, τὴ δουλέβει: ἀντὶς νά τὴ σκοτώσῃ, τὴ γεννᾷ.

21.

Τὸ ρουσφέτι.

Τέτοια ἡ ἀρχὴ μας, τέτοια στήθηκε, τέτοια στίκεται ἀκόμη. Μὰ πῶς νά τὸ νοιώσῃ κανεὶς, ὅταν τὸρθῶ, τὸ σωστὸ καὶ τὸ κανονικὸ, τὰ περᾶ γιὰ πείσμα; Πείσμα ἢ γραμματικὴ μας. Πείσμα νά δουλέβουμε γιὰ τὸ ἔθνος! Πείσμα νά θέλομε καὶ καλὰ γλώσσα πού νά μπορῇ τὸ ἔθνος νά τὴ μάθῃ, γιὰ νᾶχῃ στό τέλος καὶ μιὰ γλώσσα! Πείσμα τὸ θαξέβουνε κ' ἔπειτα γράφουνε πῶς κοντέβουνε νά φιλιωθῶνε καθάρεουσα καὶ δημοτικὴ! Καὶ τὸ φίλιωμα, σοῦ τὸ λέει ἀκόμη συνδιαλλαγῇ. Συνδιαλλαγῇ! 'Ἐνῶ ἐμεῖς ἔχουμε, κατὰ τὴ σημασία, φίλιωμα — ἢ φιλιωσῃ, ἂν τοῦς τρομάξῃ τὸ δόλο τὸ κρασί — ἔχουμε κι ἀνταλλαγῇ. Τί νά τὴν κάμουμε τὴ φίλια πού μήτε στό νόημα δὲν μπῆκε; Μὰ καὶ ποιὸς τὸ εἶπε πῶς ἐμεῖς γυρέβουμε ὁπαδοῦς; Οἱ ὁπαδοὶ πρέπει νά μᾶς γυρέβουνε μᾶς. 'Οπαδοῦς ὁ γιατρὸς δὲ γυρέβει: γυρέβεται ἀπὸ τοῦς ἀρρώστους. 'Ἡ ἔχουμε ἄδικο ἢ ἔχουμε δίκιο. 'Αν ἔχουμε ἄδικο, φίλια δὲ χωρεῖ: ἄς πεταξοῦμε στὴ θάλασσα τὰ γραφτὰ μας, εἶναι τὸ μόνο πού μᾶς ἀξίζει καὶ πού τοῦς ἴδιους τοῦς σφύρνει. 'Αν ἔχουμε δίκιο, τότες τοῦς εἴμαστε χρήσιμοι ἐμεῖς. Τὸ ἔθνος κιντυνέβει. 'Ἐνας τόπος ὠραῖος, κλασσικός, ἀθάνατος σὰν τὴν Ἑλλάδα, πελαγώνει. Καὶ νομίζουμε πῶς εἶναι καιρὸς γιὰ χατίρια. Μὰ τὸ Θεὸ! 'Ρουσφέτι τὸ θαξέβανε πῶς εἶναι καὶ τὸ ζήτημα. — «Γιὰ νά σοῦ πῶ! Διόρισέ με καὶ σὲ ψηφίζω. 'Ἐλα, γειά σου!» Πολιτικὰ, προσωπικὰ. Μάθανε ἀπὸ τὸ σχολεῖο νά ρουσφετίζουμε, νάλληλορουσφετίζονται μάλιστα. — «Μορὲ Θανάσῃ, τοῦς βάλους σου, καὶ σοῦ δίνω τὴ σβοῖρα μου. Συνδιαλλαγῇ, πού μᾶς τὸ κανόνισε ὁ φίλος. 'Ακούς καὶ κάτι ἀπίστεφτα, πού δὲν ξέρεις μέ ποιόνε μιλεῖς, μέ ὄντο λογικὸ ἢ μέ ὄνταριο ἀλόγιστο. 'Ἡ καθάρεουσα, λέει. 'Ἐσεῖς τὴν πολεβᾶτε, κ' ἔπειτα τῆς παίρνετε λέξεις! Σὰ νά μὴν ἔχουμε ἄλλη δουλειὰ παρὰ νά πολεβοῦμε τὴν καθάρεουσα! Τὴν πολεβοῦμε, καὶ γιατί παρακαλῶ; Γιατί δὲν μπορεῖ τὸ ἔθνος νά τὴ μάθῃ καὶ γιατί τὸ ἔθνος θέλει γλώσσα. Εἰδμενὴ, τί μᾶς μέλει; Πείσμα θὰ τὸ κάμουμε τώρα; Σὰν τὰ παιδιὰ θὰ ποῦμε: — «Στάσου, ἐσὺ μέ πείραξες. Δὲ γυρίζω πικ νά σὲ δῶ!» Πῶς νά μὴ γυρίσω νά τὴ δῶ, ἄμα τὴ σιγυρίσω καὶ τὴ στρώσω; Τί ρουσφέτια, τί παραχώρησες καὶ τί κουβέντες; Εἶναι ὁ τύπος ἐθνικός ἢ δὲν εἶναι; 'Αφοτὸ νά κοιτάξουμε. Κι ἀφοτὸ κοιτάξουμε. Τὸ κοιτάξουμε ἔχι μόνο στὴν καθάρεουσα, μὰ ἐνοεῖται καὶ στὴ δημοτικὴ, ἀφοῦ κοινούς τύπους προσπαθήσαμε κι ἀπαρχῆς νά παραδεχτοῦμε, δὲ στήσαμε γλώσσα μέ τὰ ντόπια, μέ τὰ ἰδιωματικὰ, μέ τἀσυνθῆστα. Λόγια λόγια κοπανίζουμε — κι ἀέρα.

Πρέπει τὸ ζήτημα κατὰθαθα νά μελετηθῇ, γιατί νά σάς τὸ πῶ μ' ὄλη τὴν εὐλικρίνεια καὶ δίχως κοπιμμένα, δὲν πιστέβω νά τὸ πολυμελετηθῶνε ὅσοι μᾶς ἀντιμάχονται, κι ἀφοῦ δὲν τὸ μελετήσανε, φυσικὰ εἶναι δύσκολο, εἶναι ἀδύνατο μάλιστα νάποφασίσουνε πῶς ἔχουμε ἄδικο, ἀκόμη κι ἂν ἔχουμε. Σπουδαῖο, τρομερὸ σπουδαῖο τὸ ζήτημα: ὄχι ἐμεῖς νά φιλιωθῶμε, μὰ νά καταλάβουμε πρῶτα τοῦ λόγου τοῦς, νά καταλάβουμε μέ καλὴ θέλησῃ, ποιὸς εἶναι ὁ σκοπός. Κι ἀδύνατο νά μὴν καταλάβῃ κανένας, ἄμα μέ τὰ σωστά του, μέ τὴ

* Κοίταξε φύλλα 171, 172, 173 καὶ 174.

συνείδησή του, τὸ ζετάσῃ. Θὰ καταλάβῃ καὶ τότες θὰ χαρῆ. Τότες θὰ βρεθοῦμε σὲ θέση νὰ συνεννοηθοῦμε, δηλαδὴ νὰ πιᾶσουμε γερὴ φίλια.

22.

Ἡ γαλήνη.

Τοῦ κάκου! Σὰς τὸ λέω καὶ νὰ τὸ θυμηθῆτε, σὰς τὸ λέω καὶ σὰς ποὺ θέλετε τὴν αἰελεύθερα μικτήν, καὶ σὰς ποὺ θέλετε τὴν καθαρῆουσα, καὶ σὰς ποὺ θέλετε συβιθασμούς, καὶ σὰς ποὺ δὲ θέλετε τίποτα, ἐσὰς ποὺ φωνάζετε πὼς ζήτημα γλωσσικὸ δὲν ὑπάρχει, ἐσὰς ποὺ ἔχετε καὶ τὴν πεποίθησι, ποὺ περήφανα θαρρεῖτε πὼς τὴ βαστᾶτε τὴν ἀλήθεια, σὰς τὸ λέω ἐσὰς ὅλους, τὸν ὕπνο σας δὲ θὰ δῆτε. Ὑπνο δὲ θὰ δῆτε, ὡσπου τὸ ζήτημα νὰ λυθῆ, ὡσπου νὰ γράφῃ, ὡσπου νὰ μαθαίνῃ παντοῦθε ἀπὸ τῆ μιᾶ στὴν ἄλλη ἀκρὴ ἀλάκαιρο τὸ ἔθνος τὴ γλώσσα του τὴν ἰθνηκὴ, καὶ, τὴ δημοτικὴ τὴν ἀκέρια, τὴν κανονισμένη, τὴν πανελλήνια. Λεφτεριά τί θὰ πῆ, θὰ τὸ νοιώσετε μοναχὰ τὴ μέρα ἐκείνη. Λεφτεριά, ἡσυχία, συνείδησι καλὴ, ἀνεξάρτητος νοῦς, καρδιὰ λουλουδάτη, γαλήνη, γαλήνη τῆς ψυχῆς, τὴ μέρα ἐκείνη θὰ τὰπολάψετε ὅλα, ὅλα θὰ τὰ χαρῆτε. Ἀβρωστο εἶναι τὸ ἔθνος. Ἀβρωστοὶ μαζί του καὶ σεις. Τὸ κρῖφι κακὸ ποὺ τὸ σπλαγνοδέρνει, ποὺ σὰς σπλαγνοδέρνει τοὺς ἴδιους, κάποτες ξεσπᾶνει τρομαχτικά, χαλνᾷ κόσμῳ, καὶ σὰ δὲν ξεσπᾶνει καὶ σὰ δὲ χαλνᾷ, πάντα ὅμως καὶ πάντα φανερώνεται στὴν ἀκαταστασία τῆ γενικῆ. Φανταστῆτε το τί δεινὸ πρᾶμα ποὺ εἶναι, ὁ ἀβρωστος νὰ μὴν ξέρῃ ποὺ νάκουμπῆσῃ, κρεθθαί νὰ μὴν ἔχῃ, στρωσίδι νὰ μὴ βρίσκῃ, γιαιτρικὸ νὰ μὴν τοῦ δίνῃ. Τί θὰ πῆ ἔθνος χωρὶς γλώσσα; Τέτοιο κακὸ πὼς γίνεται; Πὼς θάντέξετε σὲ τέτοιο κακὸ; Στὰ πολιτικὰ σας, σὲ ἐμπόριον, στὴ βιομηχανία, σὲ στρατὸ, στὰ ναφτικὰ, στὴ μάθησι, στὴν ἐπιστήμη, σὲ πρόοδο καθε λογιῆς, σὲ σχολεῖο καὶ σὲ γραφεῖο, στὴ χώρα καὶ σὲ χωριὸν, σὲ λαὸ καὶ στὴν κοινωνία, σὲ δρόμῳ, ἄχι καὶ σὲ σπῆτι σας ἀκόμη θὰ τάντικρῶσετε τὸ ζήτημα τὸ γλωσσικὸ, τὸ μόνον. Ἀνησυχία θὰ σὰς τεντώνῃ τὰ νῆδρα, θὰ σὰς θυμῶνῃ τὴν αἰώνια τὴν πληγὴν, καὶ θὰ βωτᾶτε ἀπὸ ποῦ εἶναι. Ἀπὸ τὸ ζήτημα καὶ ἀπὸ τίποτις ἄλλο. Ὑπουργεῖα θὰ πέφτουνε, κυβερνησι θάλλαζῃ, καὶ χωρὶς νὰ τὸ ὑποφιαστῆτε, πεσίματα καὶ ἀλλαγές, τὸ ζήτημα θὰ τὰ φέρῃ. Ἄς μὴ γίνουμε καὶ χειρότερα. Πόλεμος, νίκη, τί λέω; εἰρήνη, ἄξω ἀπὸ τὸ ζήτημα, δὲν κατορθώνεται καὶ δὲν ὑπάρχει. Ἀλήθεια, νὰ κλάψῃ κανεὶς, σὰ βλέπει φημερίδες νὰ μεταφθυμίζουσι, βουλευτιάδες νὰ φηγορέουσι, σοφοὺς νὰ διδάσκουσι καὶ τὸν καθέναν νάρχεται κάτι νὰ μᾶς ξεστομίσι καὶ ἀφτός, ἀντίς ὅλοι τους ἀπάνω στὸ ζήτημα νὰ βῆχτουνε, νὰ σώσουνε τὴν Ἑλλάδα.

23.

Τὸ κρέος.

Ἐγὼ θαρρῶ πὼς τὸ κρέος μου κάπως τέκαμα. Θέλετε νὰ μᾶς ἀκούσετε; Καλὰ. Τότες νάγκαλιαστοῦμε, γιαιτὶ θὰ σὰς ἀγαπήσω ποὺ σὲ τέλος καταλάβετε, ποὺ γυρεθετε τρελὸς σας. Ἀπὸ τὴν ἀγάπη σας γιὰ σὰς τοὺς ἴδιους θὰ σὰς ἀγαπήσω, γιαιτὶ μοῦ ἔδωσε ἡ φύσι καρδιὰ γιὰ τοὺς ἄλλους. Εἶδεμῆ, τί μὲ μέλει καὶ τί κακὸ θὰ βῆγῃ γιὰ μένα; Μὰ δὲ θέλετε νάκούσετε; Δουλειὰ δική σας. Ἐμεῖς δὲ βιάζουμε κανένα καὶ περιττὸς οἱ φωνές. Τί μέσα

ἔχω κιάλας γιὰ νὰ βιάσω καὶ νὰ ἐπιβάλω; Δὲν εἶναι τάχα περίεργον νὰ τὸ λέτε; Κοιτάξτε με καὶ πῆτε ἂν εἶμαι τίποτα. Τί θέση κατέχω στὴν Ἑλλάδα; Εἶμαι βουλευτής; Εἶμαι ὑπουργός; Καθηγητῆς εἶμαι; Τί δύναμη ἔχω, σὰς παρακαλῶ; Ἦρθα μιὰ μέρα, μόνος, χωρὶς δύναμη καμιά, χωρὶς ἀσκήρι, χωρὶς νὰ μὲ γνωρίζῃ, χωρὶς νὰ μὲ διαφεντέβῃ κανεὶς, χωρὶς ἓνα φίλον, ἦρθα καὶ σὰς εἶπα τὴν ἀλήθεια. Φαίνεται πὼς θάναυξεν δύναμη καὶ ἀφτό, ἀφτό ἀπὸ τότες μὲ πολεμάτε. Καὶ πολεμῆστε μοναχοὶ σας. Μοναχοὶ σας βιάζετε τὸν ἀφτό σας καὶ ἐπιβάλετε μοναχοὶ σας, ἐπειδὴ καὶ ἡ ἀλήθεια σας κεντᾷ. Ἐγὼ προσπαθῆσα ὅτι μπόρεσα, καὶ ὅσο μπόρεσα. Καὶ ἀκόμη θὰ προσπαθῶ. Τὸν ἴσιο δρόμον σὰς τὸν ἔχουμε χαραγμένον καὶ ἀνοιχτό. Τὸν ἰθνηκὸν τὸ δρόμον. Καὶ νὰ τὸ ξέρετε πὼς ἀφτός εἶναι, ὅπως σὰς τὸν ἐρμητέβω καὶ ὅπως ξαπλώνεται τώρα μπροστὰ σας, ὁ μοναδικός, ὁ σωστός ὁ δρόμος.

Δ'.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ

24.

«Χαμαιζήλον καὶ ταπεινόν».

Ἐδῶ μοροῦσα καὶ νὰ σταθῶ. Ἐλᾶτε ὅμως ποὺ τὸ δαιμόνιον δὲ μ' ἀφίνει, ὁ πόθος τῆς ἀλήθειας. Μάλιστα! Δὲν ἔδειξα στὴν καθαρῆουσα τὸ πιὸ φοβερό τῆς ἐπιχειρήμα ἐναντίον μου. Τώρα λοιπὸν ἄς βγοῦμε στάλῳν, ἄς μετρηθοῦμε, κερὰ ψέφτρα, νὰ δῆς καὶ νὰ πῆς ἂν τὴ φοβοῦμαι τὴν ἀλήθεια.

Ἡ καθαρῆουσα, τὸ ἐπιχειρήμα τὸ σπουδαῖον, μοναχὴ τῆς δὲν ἐξιώθηκε νὰ τὸ βρῆ. Τῆς καθαρῆουσας τὰ ἐπιχειρήματα κάθε ἄλλο ἔχουνε παρὰ πρωτοτυπία καὶ ἀπορεῖ κανεὶς πὼς ἔκαμε νὰ μὴν τὰ βαρεθῆ. Ὁν βαρὺς, ποὺ λέγαμε στὴ σημείωσι. Τίς πράκτες ἀκόμη διαβάξα στὸν Ταχυδρόμον (20 τοῦ Γενάρου, 1905) πὼς τὸ ἴδιωμα αὐτὸ οἱ ἀγωνίζονται αἱ [ναίσις!] χυδαῖσται [καταλάβετε τί τρέχει; Ἀρσενικὴ κατάληξι -αι = -ε σήμερα δὲν ὑπάρχει: μισόμαθε ὁ στοιχειοθέτης ἀπὸ τὰ βιβλία πὼς τὰ θηλυκὰ λήγουσι σὲ -αι τὰ θηλυκὰ πρωτόκλιτα εἶναι καὶ τὰ περισσότερα: ἔτσι ἔγινε φυσικὰ καὶ τὸ λάθος αἱ χυδαῖσται] εἶναι ἀχμαίζηλον καὶ ταπεινόν». Λόγια τοῦ κ. Ἐφταζία, πρῦτανῃ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Ἀφῆλὰ θὰ στίκῃ ὁ πρῦτανῃς ἀφτός, χωρὶς νὰ τῶννοισε κανέναν, πολὺ ἀφῆλὰ, γιὰ νὰ λήῃ μὲ τόση τόλμη χαμαιζήλους καὶ ταπεινούς, ἓνα Σολωμό, ἓνα Βαλακωρίτη — καὶ κάποιους ἄλλους. Μὰ στὴ ζωὴ σας, δὲ σὰς φαίνεται θαυμ. μοναδικὸν στὴν ἱστορία τὸ ἔθνος τὸ ἑλληνικόν; Γιὰ κοιτάξτε. Γιὰ κοιτάξτε τὸν πρῦτανῃ τὸν ἴδιον. Νομίζετε πὼς ὁ κ. πρῦτανῃς εἶναι πρῦτανῃς. Νομίζετε πὼς ὁ κ. Ἐφταζίας εἶναι κ. Ἐφταζίας. Νομίζετε πὼς εἶναι ἔθνος. Γελαστήκατε. Εἶναι δὲ ἔθνος, ἔχι ἓνα, δὲν ποὺ καθὼς καὶ σ' ὅλους τοὺς ἄλλους Ῥωμιούς, καθοῦνται συντροφικὰ στοῦ κ. Ἐφταζία τὸ κορμάκι, ποὺ ἐσὰς ἔξασα σας φαίνεται μόνον. Τίποτα. Διπλὸς ὁ ἄθροπος. Ἄετός καὶ κόττα συνάμα. Κρούσταλλος καὶ λάσπη. Σαπίλα καὶ λουλούδι. Πρῦτανῃς καὶ χαμαίζης. Ἀμέ; Φτάνει τὸ στόμα του νὰ νοῖξῃ καὶ γίνεται βαρκάρης, ἐπειδὴ πιστέβω πὼς ἄμα μιλῶσι, γιὰ ψωμί θὰ μιλῶσι καὶ γιὰ κρᾶσι, σὲν τοὺς πιὸ πρόστυχους Ῥωμιούς. Ἄμα πιάσι πέννα, τότες καὶ ἀφτόνε ποιὸς τὸν πιάνει; Ἀμέσως ἀπόγονος τοῦ Περικλῆ, ἀφτοῦ

θὰ τὰ γράφῃ ἄριστος, οἶνος. Ἄχι! τὸ κακόμορον τὸ κεφάλι! Ἄχι! τὸ κακόμορον τὸ ἔθνος! Γιὰ νὰ μὴν εἶναι χαμαιζήλον καὶ ταπεινόν, τσιμουδιά δὲν πρέπει νὰ βγάξῃ, πρέπει αἰώνια νὰ ζῆ βουτηγμένον στὸ καλαμάρι. Δὲν πρέπει νὰ λαλῆ: πρέπει μόνον νὰ γράφῃ. Δὲν πρέπει μὲ κανέναν τρόπο νάκούγεται ἡ φωνή του, ἡ χαμαιζήλη καὶ ἡ ταπεινή. Πρέπει νὰ βῆσῃ τὰ χεῖλια του, ἀφτοῦ γλώσσα γιὰ τὸν κ. πρῦτανῃ θὰ πῆ δούλεμα τῆς πέννας βουβό. Νὰ γλώσσα μιὰ φορά. Νὰ πρῦτανῃς καὶ νὰ ζωῆ.

25.

Ἀντιελληνικὴ. Ἀντιεθνικὴ.

Τί νὰ κάμῃς μὲ ἀθρώπους ποὺ καλὰ καὶ σώνει θέλουσι νάναυξεν χυδαῖοι, νάναυξεν χυδαῖο καὶ τὸ ἔθνος; Ἄν ἡ γλώσσα ποὺ τὸ ἔθνος μιλεῖ, ποὺ μιλοῦνε καὶ τοῦ λόγου τους εἶναι χυδαῖα, τότες χυδαῖα εἶναι καὶ ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ, καὶ καὶ κέρη τῆς εἶναι ἡ νεοελληνικὴ. Πὼς ἡ καθαρῆουσα εἶναι στρέβλωσι, καταστροφή καὶ θάνατος τῆς ἀρχαίας, ὅπως ἡ μεσαιωνικὴ λατινικὴ τῆς κλασσικῆς, ἀφτό βέβαιον δὲν τὸ βλέπουσι. Μάθανε τὴν καθαρῆουσα, τοὺς μάθανε κιάλας πὼς ἡ καθαρῆουσα εἶναι ἡ γλώσσα τους ἡ προγονικὴ τὸ πιστέβουνε, καὶ φωνάζουνε πὼς ἐμεῖς καταπολεμοῦμε τὴν ἱστορικὴν, τὴν ἰθνηκὴν ἐνότηταν, ἐνῶ τὴν κομματιάζει πράγματις ἡ καθαρῆουσα. Μὰ οἱ φωνές ἐπιχειρήματα δὲν εἶναι, καὶ μένα δίοδου δὲ μὲ πειράζει νὰ βρίζουνε τῶνομά μου δὲ μὲ πειράζει δίοδου νὰ λένε πὼς εἶμαι προδότης, πὼς μᾶς πλερώνουνε οἱ Σλάβοι γιὰ τὸ κακὸ τῆς Ἑλλάδας. Ἄν εἶχαμε τόσα χρήματα, πιθανὸν νὰ μὴ γράφῃ ἐναντίον μου οἱ φημερίδες — καὶ οἱ φημεριδογράφοι. 1) Σὲν τοὺς διαβάξω, μήτε τὸ παρατηρῶ πὼς μὲ χτυποῦνε μένα, τὸ ἄτομον. Ἐνα μὲ καίει, ποὺ τὴν πατρίδα τους χτυποῦνε, ποὺ δὲν καταλαβαίνουσι. Ὡςτόσο θαρρῶ νὰ τὰποδείξω πὼς τῆς καθαρῆουσας μοναχὰ τῆς ἀξίζει τὸ ἐπίθετον ἀντιελληνικὴ καὶ τὸ ἐπίθετον ἀντιεθνικὴ. Ἀναντίλεχτα καὶ ἡσυχὰ τὰποδείξω (κ. Ῥ. κ. Μ., Β', 5—37). Δὲν εἶναι καὶ πολλὰς οἱ σελίδες ὅπου βρίσκεται ἡ ἀπόδειξι ἀφτή, τριάντα δυὸ σελίδες εἶναι ὅλες μαζί. Ἐγὼ μὲ τὰ σωστὰ σας: ἂν οἱ τριάντα δυὸ σελίδες ἔχουνε δίκιον, σφῆρνε νὰ τὸ συλλογιστοῦμε: ἂν ἔχουνε ἄδικον, τότες ὄριστε: κοπιᾶστε σεις νὰ μᾶς τὰποδείξετε πὼς γελαστήκαμε. Προχωροῦμε τουλάχιστον ἔτσι, ἀντίς νὰ μνίσκουσι ἀπάλεφτον στὸν ἴδιον τόπον ποδοκρετώντας, γιὰ νὰ νομίζῃ ὁ κόσμος πὼς πάμε ὀμπρὸς καὶ γιὰ νάκούῃ τὸ πατιρντὶ τῆς ἀκινησίας.

26.

Τὸ τρρομερὸ ἐπιχειρήμα.

Καὶ γιὰ νὰ τὸ καταλάβουμε τετραφάνερα πιὰ πὼς φωνάζουνε, μὰ δὲν τὸ κουνουσι οἱ ζηλευμένοι μας οἱ δασκάλοι, αἰώνια μᾶς ξαναμασοῦνε τὸ τρρομερὸ τους τὸ ἐπιχειρήμα. Στὴν Ἑλλάδα, λέει, ἔχουμε διάφορες ντοπιολαλῆς: μιὰ γλώσσα δὲν ἔχουμε. Αἰ-

1) Στὴ Νέα Ἐφημερίς (τῆς Πόλης), 11 Ἀβγ. 1905, διαβάτα τίς προάλλες πὼς: «Εἶς τοὺς ἐν Ἀθήναις μακλιάρους κύκλους διαδίδεται μετ' ἐπιτάσεως (ὄλα γαλλισμοὶ τῆς προστυχώτερης δημοσιογραφίας) διὰ ὁ ἐν Πάριστοις μέγας σχολάρχος καὶ ἀρχιαιρεσιάρχης κ. Ἰωάννης Ψυχάρης κατέστη τρισεκατομμυριοῦχος ἐκ κληρονομίας: ἀφθεσίσε εἰς τὴν σύζυγον του ὑπὸ τοῦ ἀναδόχου τῆς». Καίρουμαι ποὺ τῆμαθα «Ὅσο ξέρουνε τὸ ζήτημα οἱ φημεριδογράφοι, τόσο ξέρουνε καὶ τὰ δικὰ μου

πόν, ἐμεῖς ποὺ θέλουμε δημοτικὴ, ποιανοῦ χωριοῦ γλώσσα θὰ διαλέξουμε, ἀφοῦ κοινὴ δημοτικὴ δὲ βρίσκεται πουθενά; α' Ἡ γλώσσα, τὴν ὁποῖαν [καιρὸς νὰ ἀκούσουμε] ὡς δημῶδη μᾶς παρουσιάζουν, δὲν εἶναι ἢ τὰ διάφορα γλωσσικὰ ἰδιώματα, ἕτινα ποικίλλουσιν ἀνὰ ἐκάστην ἐλληνικὴν πόλιν καὶ νῆσον. Ἄλλοιόν τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τῶν Χίων, ἄλλοιόν τὸ τῶν Σμυρναίων, ἄλλο τὸ τῶν Ῥοδίων, ἕτερον [!!! ἀμέ, τὸ ἄλλο, τὸ ἄλλοιόν καὶ τὸ ἕτερον, τί γλώσσες εἶναι;] τὸ τῶν Σαμίων καὶ οὕτω καθέτης. Πολλάκις ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ νήσῳ ὑπάρχουσι δύο ἢ τρία γλωσσικὰ ἰδιώματα!

Λυποῦμαι πολὺ ποὺ ὁ καλὸς μας κι ἕξιος φίλος Μ. Δ. Φραγκοῦδης ἔβαλε κι ἀπτόξ μιὰ φορὰ κατὶ τέτοια στὴν Ἀλήθεια (1 τοῦ Γενάρη, 1904, Δε- μεσοῦ τῆς Κύπρου). Κάποιος τῆς συντάχτης γράφει δύο γράμματα, τὸ ἓνα στὴ βαθειὰ καθαρῆουσα, τῆλλο τάχα στὴ δημοτικὴ, ποὺ ἀρχίζει ἔτσι: «Κά- μνω λαπόρτον εἰς τὸ Πολίτιον τὸν Φλουρέντζον Ρω- νοῦς Ἀρακαπᾶν ποῦ ἐσπιούναρεν τὸν τσίριν μου τσιῆ τὴν σετέν μου πῶς ἐκλέυσιν δικιὸ μουδούρ- κα τσ' εἰ μῖαν κουνιάν τοῦ Τζωρτζῆ Τρόουλου» κτλ. Για νὰποδείξουνε πῶς κοινὴ γλώσσα δὲν ὑπάρχει, ἀναγκαζοῦνται νὰ φτεράσουνε κατὶ φέρτικα ἰδιω- τικά. Πιθανὸ πῶς ἂν ξέρανε μὲ τὰ σωστά τους μιὰ ἢ δύο τουλάχιστο ἀπὸ τίς πλούσιες ντοπιολα- λίες μας, ἂν κατέχανε τὸ ἰδίωμα ἐνὸς καὶ μόνου χωριοῦ, θὰ κρίνανε ἄλλοῶς, ὅπως λέει κι ὁ παι- νειμῶνος ὁ Ταχυδρόμος μας. Μήτε ὁ Ταχυδρόμος μήτε ὁ συντάχτης τῆς Ἀλήθειας δὲ θὰ εἶδανε σπῆνερὸ τους καὶ δὲ θάτανε ἱκανοὶ νὰ μᾶς ξηγή- σουνε ἄξαφνα τοὺς οἱσὸς, μῆδὲ γαῖδι (μὲ δύο τόνους), θέγκις, γιανγκιὰ (ἔτσι παροξύτανε), ἀα, οἶ, φιδί' ο, φτεροῦδες κτλ. κτλ. Εἶναι τύποι μαζωμένοι σὲ διάφορα χωριά καὶ γιὰ τὴν ἐπιστήμη πολῦτιμοι, ὅπως ἐνοοῦνε δηλαδὴ τὴν ἐπιστήμη στὴν Ἐβρώπη, γιὰτὶ ἐκεῖ ἀπὸ τὰ ντόπια μαθαίνουνε ποῖα εἶναι καὶ τὰ κοινά. Εἶναι μάλιστα τόσο σπουδαῖοι τύποι ποὶ ἀλάκαιρη μελέτη ἀπάνω σὲ τύπους παρόμοιους, ξέ- νους στὸν Ταχυδρόμο καὶ τοὺς δασκάλους, ὡπῆκε φέτο σὲ τόμο ἐπίσημο δημοσιεμένο ἀπὸ τὴ Σκολιή μας τῶν Ἀνατολικῶν Γλωσσῶν γιὰ τὸ ἀνατολικιστικὸ Συνέδριον τοῦ 1905. Mémoires orientaux, publiés par l' Ecole nationale ds Langues Orientales vi- vants, congrès de 1905, Essai de grammaire hi- storique sur le changement de λ en ρ devant co- mponis en grec ancien, médiéval et moderne, σ. 291-336.

Ἐκεῖ μέσα λοιπὸν ἀράδιασα τοὺς τύπους ἀφτοῦς, μᾶζι μὲ κρυπτοὺς ἄλλους, καὶ βέβαιον πῶς ὅλα εἶναι ντόπια. Πρέπει ὅμως νὰ μᾶς ποῦνε σὲ ποῖα βιβλία μας, ὅξω ἀπὸ σκοποὺς ἐπιστημονικοῦς, βάλουμε τίποτα τέτοιο. Ἐμεῖς τώρα βωτοῦμε ἂν τὸ νερό καὶ τὸ ψωμί, λέξεις καὶ κλιτικὸ, εἶναι κοινές ἢ δὲν εἶναι; Ἄν εἶναι, πῶς δὲν τίς γράφουνε καὶ τί νόημα ἔχουνε τὰ λόγια τους; Κοντὰ στὸ νοῦ κιόλας πῶς ὁ κύριος Ταχυδρόμος ἢ τὸ κοπέλι τοῦ, ἀμα μιλήσουνε μὲ Χιώτη, Σμυρνιό, Ῥοδίτη, Σαμιανό, θὰ καταλάβουνε τί τοὺς λέει ὁ καθένας, ἐλπίζω νὰ τοὺς καταλάβουνε καὶ ἄφτοι. Νὰ ποῦ ὑπάρχει κοι- νὴ δημοτικὴ, ἀφοῦ σίγουρον πῶς στὴν καθαρῆουσα δὲ θὰ τοὺς μιλήσουνε.

27.

Κοινὴ, καὶ κοινές.

Ναί, ὑπάρχει κοινὴ δημοτικὴ, κι ὡστόσο δὲν ὑπάρχει! Ἄφοτὸ εἶναι τὸ ἐπιχείρημα ποὺ ἡ καθαρῆ-

ουσα δὲν μπόρεσε νὰ τὸ στοχαστῆ. Κοινὴ δημο- τικὴ δὲν ἔχει καθαρτό, ἔχει, καὶ τὸ χρωστοῦμε πρῶτα πρῶτα στὴν καθαρῆουσα, κοινές δημοτικές, ΚΟΙΝΕΣ ὅμως, κι ὄχι ΝΤΟΠΙΕΣ. Ἡ δημοτικὴ δὲν εἶναι μιὰ, εἶναι τὸ λιγώτερον δύο. Δηλαδὴ, ὁ ἴδιος ἄθρωπος, ΕἴΤΕ ΑΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΕἴΤΕ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΕΝΟΣ, ΕἴΤΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΟΙ- ΝΩΝΙΑ ΕἴΤΕ ΑΠΟ ΤΟ ΛΑΟ, μπορεῖ νὰ σᾶς πῆ κι ἀλήθεια σᾶς λέει, ΣΤΗΝ ΙΔΙΑ ΟΜΙΛΙΑ, δύο ἢ τρεῖς τύπους διαφορετικούς, ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΔΙΑ ΛΕΞΗ, σᾶς κλίνει ὀνόματα καὶ ῥήματα μὲ δύο γραμματι- κές, λ. γ. βαριέμαι καὶ βαριοῦμαι, βαριόσατε καὶ βαριέσατε, ἄντρος καὶ ἄντροι (1), ἄξιος καὶ ἄξος, ἴσια καὶ ἴσα, ἡ ἀμάξια καὶ ἀμάξα, ποὺ κι ἀπτό κάποιος σοῦ ξεγλιστράει στὴν κουβέντα. Λοιπὸν, καὶ θὰ δοῦμε ἀμέσως πῶς ἡ καθαρῆουσα ἔτσι τῶφερε, ἡ δημοτικὴ δὲν εἶναι μιὰ.

Ἡ καθαρῆουσα, γιὰ τὴ διγλωσσία τῆς δημο- τικῆς ποὺ λέμε, ἂν ἀλήθεια ὑπάρχει διγλωσσία, δικαίωμα κανένα δὲν ἔχει νὰ παραπονιέται, ἀφοῦ πρῶτη τοῦ λόγου τῆς ὄχι μόνον διγλωσσία χερῶ- τερη ἀπὸ τὴ δική μας κατώρθωσε νὰ μᾶς φέρη στὴ δημοτικὴ, μὰ κι ἡ ἴδια πάσκει ἀπὸ διγλωσσία καὶ τριγλωσσία καὶ τετραγλωσσία καὶ τετραγλωσ- σία. Φτεαίει ὅμως καὶ γιὰ τὰ διγλωσσία ἐκεῖνα τὰ δημοτικὰ ποὺ ἀναφέραμε. Παρατηρήθηκε τόντος πῶς ἀμα δὲ γράφεται, ἀμα δὲν καθιερώναται στὰ βιβλία ἢ γλώσσα ποῦ μιλιέται, ἀλλάζει πολὺ πρὸ ἐφοκλα. Ἐμεῖς τὸ παρατηρήσαμε κι ἀπὸ τὰ 1888 (κ. Ρ. κ. Μ., Α', 111). Ἐνοοῖται. Δὲν εἶδες τίς λέξεις τυπωμένες, δὲν τίς ἐμαθεῖς σκολειό; τὴν ὥρα λοιπὸν ποὺ θὰ μιλήσης, τὸ μνημονικὸ σου δὲν κυβερνιέται ἀπὸ στάσιση συνήθεια, δὲν κυριέβεται ἀπὸ τὴν πα- ράδοση, δὲ βασιλιέται, δὲ συγκρατιέται; ἀπὸ κανόνα ὀρισμένο; τρέχει λέφτερα ὅπου θέλει, κι ὁ πι ἀρχαίη ἀπ' ἴσα ἔτυχε δῶθε κείθε νὰκούση, σοῦ τὸ κᾶνει γλώσσα. Καταντᾶ εἶδος γίνου παντοπνή,

1) Τὴν ὄν. ἄντροι τὴν εἶχα βίλει στὸ Ταξίδι μου (Ταξ. α', 127) — ἄσπρα βούχα φοροῦν οἱ ἄντροι κτλ. Καὶ τὴν εἶχα στὲ κεφάλαιο ε'. Τὸ Πυργί, ἐπειδὴ τὸ Πυργί καθὼς καὶ στὴ Χιό, συνηθίζεται ἡ ὄνομ. ἄντροι καὶ θέλησα μ' αὐτὸ νὰ δῶσω, μὲ νόημα, κάπο α ντόπιο χρωματιὰ στὴν ἐκφραση καὶ στὸν τύπο. Μιλοῦσα κιόλας γιὰ τὰ ἔθια τοῦ Πυργιοῦ, ποὺ δὲν ἀλλάζουνε. Τώρα. Ταξ. β', σ. 126, τῶκαμα οἱ ἄντρος, ἄσπρα βούχα φο- ροῦνε οἱ ἄντρος, γιὰτὶ προσπαθοῦμε, ὅπως λέμε καὶ πα- ρακάτω, νὰ ὀμαλώσουμε τὴ γραμματικὴ μας ἐξέτασις τῶν παιδιῶ ποὺ θὰ τὴ διδάσκουνται κατόπι στὸ σκολειο, κ' ἴσια ἴσια στὴ δέφτερη ἐκδοση τοῦ Ταξιδιοῦ, πᾶσικια νὰ κρατήσω, συλλογιόντας τὰ παιδιὰ, ἐνόητα περισσότερη ἀκόμη καὶ πρὸ στενὴ παρὰ στὴν πρῶτη ἐκδοση, ἂν καὶ τίτοια διπλοτοπία, δηλαδὴ ἄντρος καὶ ἄντροι τίποτα παραξένο δὲν ἔχει, δταν ξέρεις καὶ τὴ μεταχειρίζεσαι ὅπου πρέπει. Πράματα ποὺ εἶναι καὶ κοντὰ στὸ νοῦ. Ἄσπῶ- στα ὅμως, ἀμελέτητα κι ἀγλωσσολόγητα καθὼς πάντα ὁ Χατζηδάκης, Ἄπᾶντ. στὸν ΚΡΟΥΜΠΑΧΕΡ, 451, λογα- ριάζει τὴν ὄν. ἄντροι μέσα στοὺς τύπους ποὺ δείχνουνε ἰάχα πῶς μᾶς λείπει τὸ ἀίστημα τῆς γλώσσας! Μὰ ποῖος εἶναι ὁ κ. Καντζήδακας γιὰ νάρθη ἄξαφνα ἐμᾶς; νὰ μᾶς μάθῃ τὴν τέχνη, τὸ ὕφος καὶ τὴ γλώσσα; Λοιπὸν, εἴτε δὲν κατάλαβε τὴν ὄν. ἄντροι στὸ μέρος ποὺ βρίσκεται μήτε καταλαβαίνει ἀπὸ τέτοια, εἴτε τὴν ὄν. ἄντροι δὲν τὴν ἔκουσε — κι ὡστόσο μᾶς εἶπε πῶς; πῆγε στὸ Πυργί καὶ ζήτησε τὰ Πυργιοῦσικα! — εἶπε, μῖα καὶ παραξενέβεται γιὰ τὸ ἄντροι, ἔξτερα, τετραράντρο, τὸ μολογεῖ πῶς ὑπάρχει κοινὴ γλώσσα. Μὰ ποῦ νὰ τὰ ξεσηκώτῃ κανεὶς ὄλα; Μήπως δὲ λέει, σ. 768, πῶς «θὰ λέγωμεν καὶ θὰ γράφωμεν ... δέχεσθε (ὄχι δέχαστε)»; Καὶ περᾶ γιὰ γλωσσολόγοι! Κουτρουβάλες καὶ παλινψίδες, ἀπὸ τίς συνη- θισμένες του. Μὰ βαρεθήκαμε πᾶ καὶ θὰ τοῦ τίς ζετινά- ζουμε ἀπὸ δῶ κι ὀμπρός καταπρόσωπα — οὐχί γιὰ νὰ μάθῃ ὁ ἀμάθητος σασιστής, μὰ γιὰ νὰ τονε μάθουνε στὴν Ἐλ- λάδα.

γιὰτὶ ὁ ἓνας τύπος τοῦ θυμίζει τὸν ἄλλονε κι' αἰ- τία δὲν ὑπάρχει νὰ μὴν πῆ πότε ἀπτό, πότε κείνο. Λέει φοβοῦμαι καὶ φοβάστε, καὶ φοβάσαι; γιὰτὶ νὰ μὴν πῆ καὶ φοβοῦστε καὶ φοβοῦσαι; Φτεάνει νὰ θυ- μηθῆ τὸ οὔ τοῦ φοβοῦμαι, γιὰ νὰ μπῆ οὔ καὶ στὸ δεφτερον πρόσωπο. Φτεάνει ὁ νοῦς του νὰ πᾶη στὸ ἦλια, καὶ σοῦ φτεάνει ἀμέσως ἓνα ἦφαγα, ἦλια κ' ἦφαγα, ποὺ ταιριαζοῦνε κιόλας. Τὸ ἔχω τὸ ξέρει; κάθε μέρα τὸ κοπανίζει; θὰ σοῦ καθίση ἄξαφνα τὸ ἦ τοῦ ἐνεστώτα καὶ στὸν παρατατικὸ ἔχα; ἐκείνη, τὴ στιγμὴ, ξέχασε τὸ εἶχα. Τοὺς τέσσερεῖς δὲν τοὺς ἀφίνει πάντα τὴν κατὰλήξη τους -εις' ἢ κατὰ- λήξη -ους τῆς δεφτερόκλιτης αἰτιατικῆς κολιγᾶ καὶ σιὸς τέσσερονος ρομάτους. Ἐνα φεβόουτε ἄξαφνα (Νουμᾶς, 163, 7, σ. 2 ἐπ. τοῦ Σπ. Πασαγιάννη) σοῦ τὸ ταιριαζει μὲ τὸ ου τοῦ φεβόουμε; τὸ ζιοῦσε (Νουμᾶς, 165, 3, 1 κᾶπιος) τοῦ ἔρθε σὴν πρὸ ἀνάλογο μὲ τὸ ζῆ. Τὰ κόβω, κόβω, κόβω, ἀ- νάρω, ἀνάφω, κατὰ πῶς τοῦ στρεζοῦνε πᾶ. Ῥίξτε μιὰ ματιὰ στὴ Συλλογὴ τοῦ Πασσῶβ; ρίξτε δύο, ρίξτε καὶ περισσότερες στίς Παραδόσεις τοῦ Πολίτη; ἐκεῖ νὰ δῆτε γλώσσα, νὰ δῆτε καὶ διγλωσσία. Ἐκεῖ νὰ καταλάβετε τί ἔγινε καὶ ἔποῦ κατάντησε ἡ ἀ- καλλιέργητη δημοτικὴ. Πρᾶμα πολῦτιμο γιὰ τὸ γλωσσολόγο, πολῦτιμο γιὰ τὴν ἐπιστήμη, νὰ πλά- θουνται τόσοι καὶ τόσοι τύποι. Μὰ κοιτάξτε λι- γάκι καὶ τοὺς δασκάλους, θαμάστε τὴ λογικὴ καὶ τὴ μάθησὴ τους. Κατηγοροῦνε τὴ γλώσσα ποὺ εἶναι βάσβαρη καὶ χαλασμένη; δὲν τὴ γράφουνε, δὲν τὴν καλλιεργοῦνε, καὶ ἴσια ἴσια ἐπειδὴ δὲν τὴ γρά- φουνε, ἴσια ἴσια ἐπειδὴ δὲν τὴν καλλιεργοῦνε, τῆς δίνουνε ἀφορμὴ νὰ χαιῖση καὶ νὰ βαρβαρωθῆ πα- ραπάνω, μὲ τὴν ἔνοικη δηλαδὴ ποὺ ἔχουνε γι' ἀφτοῦς οἱ δύο λέξεις βαρβαροῦσικια καὶ χαλκῶ.

28.

Διάφοροι λόγοι τῆς δημοτικῆς διγλωσσίας.

Καλλία ὡστόσο, πρὸ πραχτικῆ καὶ πρὸ φρόνιμο νὰ γράφανε καὶ διγλωσση καὶ τριγλωσση τὴ δημο- τικὴ, παρὰ νὰ γράφουνε τὴν καθαρῆουσα. Τὴν κα- θαρῆουσα δὲν μπορεῖ τὸ ἔθνος νὰ τὴ μάθῃ, ἐνῶ μαθαίνει καὶ τριγλωσση δημοτικὴ, ἀφοῦ μάλιστα τὴ δημιουργεῖ ὁλοένα. Μὰ πρέπει ἐμεῖς νὰ τοῦ ἐφοκ- λῶνουμε τὴ δουλειά; πρέπει καθὼς πάντα νὰ συλλο- γιστοῦμε τὰ ἑλληνόπαιδα, πᾶσι νὰ πῆ τὸ ἔθνος τὸ ἴδιο. Δίγλωσση γραμματικὴ τὸ παιδί δὲν εἶναι ἀνεγ- κη νὰ παραδίνεται. Ἄς ζετᾶσουμε κιόλας ἀφτὴ μας τὴ σημερὴν διγλωσσία, τί λογῆς εἶναι.

Εἶναι λογιῶ λογιῶνε ἡ διγλωσσία. Ὅσο δὲν ἔ- γινε μιὰ γραμματικὴ, ὅσο δὲν τὴν ἔχουμε μπόρε- στὰ μάτια μας, νὰ ψάξουμε κάπου κάπου, ἐνοοεῖ- ται πῶς συχνὰ τυχαίνα νὰ διατάζουμε; χωρὶς ὅμως καὶ νὰ διατάζουμε, ξεχνῶμε, μάλιστα ὅταν ἡ δου- λειὰ βαστάει χρόνια κι ὅταν ἓνας ἄθρωπος γρά- φει πολλὰ βιβλία, διακάζει πολλὰ καὶ τῶν ἄλ- λωνῶνε. Λοιπὸν ἡ διγλωσσία δὲ βρίσκεται μόνον στὴ γλώσσα ποὺ μιλιέται, βρίσκεται καὶ στὴ γλώσ- σα ποὺ γράφεται. Πότε δὲν τὴν παραδεχτήκαμε στὴ γλώσσα ποὺ γράψαμε, ὅπως στὸ Ταξίδι μου, γιὰ τοὺς λόγους ποὺ εἶπα; πότε τὴν παραδεχτή- καμε γιὰ τοὺς λόγους ποὺ θὰ ποῦμε τώρα, ἐπειδὴ μμποροῦμε πάντα νὰποκριθοῦμε σὲ ὄσους μᾶς κατηγο- ροῦνε, πῶς ἀφοῦ διγλωσση μιλοῦμε, καλὰ κάνουμε καὶ γράφουμε διγλωσση. Μὰ ἐγὼ θαξῶ πῶς γρά- φουμε διγλωσση πολλές φορές, γιὰτὶ δὲν προσέχομε. Κ' ἔτσι, χωρὶς καμιά κίττα σημαντικὴ, βάζουμε καὶ

τάχατις και τάχατες, και τίποτις και τίποτες, και θάβω, και θάβω και θάβω, και γράφημε και γράφτημε, κτλ. κτλ. Τέτοια κάμποσα έχω βαλμένα ὁ ἴδιος στ' Ὀνειρό τοῦ Γιαννίρη. Μὰ νὰ μὴ σᾶς τὸ κρύφτω, και δὲν τᾶκρυφα ποτέ μου, τᾶβαλα πίτηδες. Ἡ γλώσσα μας εἶναι τόσο πλούσια κι ώραία, πού τρέλλα μᾶς πιάνει, ὅλα νὰ τὰ θησαυρίζουμε· μᾶς μεθᾶ ἡ ὁμορφικὴ τῆς και τὴ θέλουμε ἀκέρια. Ἔπειτα, ξέρω και γώ; Μᾶς ἐρχεται πόνος· τὴν πο- νοῦμε τὴ δημοτικὴ μας τὴν καταφρονεμένη· κάθε λέξη λές και γίνεται φωνή, φωνή πού γλυκὰ παρα- πονιέται· και κλαίει·—«Πᾶρε με και μένα· μὴ μ' ἀ- φήσεις, νὰ ξεχαστῶ!» Τότες πολλὰ πού ἀκούσαμε ἀπὸ τὸ λαό, ἕνα κάνα—«νὰ γιναντέψη στὸ δρόμο κἀνα φτωχόνε». Ὀν. Γιαννίρη σ. 332 — ἕνα καθαροῦ— «γὰ νὰ χάριση τουλάχιστο κι ἀπὸνα χαμόγελο τοῦ καθαροῦ» Ὀν. Γιανν., 289— ἕνα ἀναδακρυώση — «δὲν μπορούσε νὰ πῆ τοὺς δυὸ στίχους ἀφτοὺς τοῦ τρα- γουδιοῦ τῆς, δίχως νὰναδακρυώση» Ὀν. Γιανν. 337 — σοῦ ἔχουε ὡς κι ἀφτὴ μιά γλώνα πού δὲν μπο- ρεῖς, θὰ τὰ φιλοξενήσης. Παράξενο δὲν εἶναι νὰ διγλωσσίζουμε στὴν ἀρχὴ ἀρχὴ τῆς δουλειᾶς πού καταπιαστήκαμε. Τέτοια βραίσκε και σ' ἕναν Ντάντε.

Ἐπάρχουε ὁμως και χρήσιμες διγλωσσίες, ἡ γὰ νὰποφύγουε χάσμιδιζ (τίποτις και τίποτα, σή- μερις και σήμερα κτλ.), ἡ γὰ νὰ ξεχωρίζουμε δυὸ νοήματα (τάχα και τάχατις, πού ὁ Ἀργύρης τὸ θέ- λει μονάχα εἰρωνικό, ἔρμος, δυστυχημένος, κρημος, παρατημένος ἢ ἀκατοίκητος, κτλ. κτλ.), ἡ γὰ νὰ δώσουμε στὴν ἴδια λέξη χρωματικὰ διαφορετικὰ, ὅ- πως δείξαμε κι ἄλλοῦ (P. κ. M., B', σ. 4) γὰ τὸ ἀγάπαι κι ἀγαποῦσε, περλάπαι και περλατοῦσε, γὰ τὸ φύρη και τὸ φύη (κ. Ὀν. Γιανν. σ. 417). Ἄν ἀφτὴ μας ἡ διγλωσσία μείνη στὴ γλώσσα πού μιλιέται ἢ δὲ μείνη, ἄλλο ζήτημα θαξέω. Τὸ πι- στέω πὼς με τὸν καιρὸ μπορούε ἕνας και μόνος τύ- πος νὰ νικήση ἀπὸ τοὺς δυὸ ἢ τρεῖς, νὰ γίνη και κοινός. Μερικὰ πάλε δὲ νομιζω ποτέ τους νὰ πλο- ποιηθοῦνε. Τέτοια ἔχει κάθε γλώσσα και στὸ τυ- πικό και στὸ λεχτικό, λ. χ., γαλλικά, je m'a s- sieds και je m'asseois, pas και point (φιλοφιλοῦστικη διαφορὰ πού μάλιστα πολλοὶ Γάλλοι δὲν τὴ νοιώθουνε), il a lig και eousignite, κάποτες συνώνυμα, γὰ τὰ συνώνυμα κάλλια ὁμως νὰ μὴν κάμουε λόγο, γὰτι δὲ θὰ γλυτώνουμε ἄς σημειώσουμε και τὸ plus πού ἡ προφορὰ του ἀλλά- ζει με τὸ νόημα, κι ἀκούγεται με τὸ ε τὸ τελικό, στὴ σημασία τοῦ ἀκόμη, χωρὶς ε στὴ σημασία τοῦ ὄχι πιά, j'en veurs plus και j'e n'en veurs plu(s), κτλ. κτλ. ἰταλικά, τὸ και, e, πότε eil, ed io, με κατοπινὸ φωνήεντο, πότε e, e io, κ. A. Bartoli, St. della lett. it., 1879, τ. II, 393, «in prosa e in vessi, in latino ed io sardo» κι ἄπειρα ὁμοια (cuore, core, cuor, cor, aucoia, aucoi, dolore, dolor, κτλ., aman, amano, furo, furon, furono, straniero, stranier, sposa, isposa, Dio, Iddio κτλ.)· γερμανικά, τὸ ἡ στὶς μεσηθριανὲς ἐπαρχίες προφέρεται i, στὶς βοριανὲς ii, και στὴν ποίηση ἀ- παντᾶς μαζὶ και τίς δυὸ προφορὲς ἀνακατεμένες· θᾶχη κι ἄλλα λατινικά, potis est και po- test, pererici και passi, fervere και fervere κτλ. κτλ. Στὴν ἀρχαία τὴν ἑλ- ληνική, πλῆθος διπλοτυπίες, κ. CIG. 8154. Ἐξη- κίας ἔγραψε κἀπόησέ με, CIG. 8157. Ἐξηκίας ἔγραψε κἀποίησέ με· Σοφ. OK. 184 ξείνος ἐπὶ ξέ- νης, Ἄνθ. Παλ. 7, 661 ἐπὶ ξείνης ξένον ὄντα·

Σοφ. Αἴ. 475 παρ' ἡμαρ ἡμέρα· θυμήσου και τοὺς δυὸ ἀόριστους, τὰ πασίγνωστα ὄντων και ἔστων, ἔσει και ἔση, ἦσιν και ἦσιν, βορᾶς και βορᾶς, στερορός και στερορός, ἐλά, ἐλά (και τὰ δυὸ ἀττικά), ἐλάα (κοινὸ και παλιὸ ἀττικό), σοιδά και σοιδά (κ. Kühn. Blass, I, 382), Ἀθηνῶν και Ἀθη- νέων (κ. ἴ. μ. 384, 4), ταῖσι και ταῖς, δίκαις και δίκαιοι, ταμίασι και ταμίασι, ἄς ἀφήσουμε πιά τὸ ταμίασι και ταμίασι. Ὅλα, ἐνοεῖται, παραδείγ- ματα τῆς ἴδιας ἐποχῆς, εἰδεμὴ θὰ γεμίζουμε κόλ- λες χαρτί, ἂν τὰ μαζώνουμε σὲ διαστήματα δυὸ αἰώνω, ἀπὸ τὸν Πλάτωνα και κάτω. Ἴδου λοιπὸν και τὸ πιὸ νόστιμο· ἔχουμε μικρός και σμικρός, ἔ- χουμε ὁμως και μικός, δ' αἰὼνα πρὸ Χριστοῦ, πού δὲ σώθηκε σὲ κείμενο, μὰ πού τὸ συμπεραίνουμε ἀπὸ τὸ κύριο τὸνομα Μικίων, ὅπως κ' ἕνα μικρός ἀπὸ τὰ κύρια τὰ ὀνόματα Μικκος, Μικκίνας, ε' και β' αἰ. πρ. Χρ. (κ. Meislerhan 3, 83, 6. Τετρατυ- πία. Στὴν κοινὴ ἀττική, στὴν ἀττικὴ πού μιλοῦ- σανε βότσημα δὲν εἶναι πού θὰ τὰ συνηθίζανε και τὰ τέσσερα. Μήπως δὲ βλέπουε πὼς και στὰ γρα- φτὰ τους παραδέχουνται ἀδίσταχτα και δυὸ και τρία;

Ἔτσι και μεῖς, μερικὰ μας διπλότυπα, λόγος δὲν ὑπάρχει νὰ τὰ χαλάσουμε· θὰ λέμε και θὰ γρά- φουμε πότε κι ὁ ἄθρωπος, πότε και ὁ ἄθρωπος· πότε θᾶναι, πότε θὰ εἶναι (κ. P. κ. M., B', 309)· πότε σφέρνει γενικὴ τῶν ἀθρώπωνε τὰ πάθη (Ταξ. 6', 53), πότε τὸ γέλοιο τῶσωνε ἀθρώπωνε (ἴ. μ. 74)· ἐδῶ βάζεις γυναικῶ, ἐκεῖ θὰ βάλης ἰδεῶνε, κ' εἶναι περιττὸ νὰ τὰ καταλογίζουμε, γὰτι πρέπει κάμπο- σα νὰκοήσουμε και στὸ κάτι ἐκεῖνο πού ὁ δάσκαλος μῆτε στὴ γλώσσα του δὲν τᾶχει και πού εἶναι κἀ- ποιο νοιώσιμο χωριστὸ τοῦ ποιητῆ.

Θὰ προσπαθήσουμε βέβαια, γὰ μιὰ κίττα ση- μαντικὴ πού θὰ τὴν ξετάσουμε παρακάτω, νὰ τὰ ὀμαλώσουμε ὅσο μπορούμε στὴ γραμματικὴ μας. Μὰ δὲ θὰ πῆ πὼς στὴ φιλολογικὴ μας τὴ γλώσσα, δὲν εἶναι καλὸ, ἀφοῦ ἔχουμε τὰ μέσα και πρόχειρο τὸν πλοῦτο, νὰ καθιερωθοῦνε τύποι και ποιητικοὶ και πεζοί, καθῶς, λ. χ., στοὺς κλασσικούς μας ἢ κάτι δωρικὰ πού τὰ φυλάγουε γὰ τοὺς χοροὺς και μόνο, ἢ κάτι δοτικὲς πρωτόκλιτες και δευτερόκλιτες με τὴν κατάληξη -σι(v), λόγοισι, κτλ., τῆς ἀττικῆς τραγωδίας, ἢ και κάτι λέξεις σπάνιες -εὐφρόνη Σοφ. Ἡλ. 19, οὐλίφ Αἴ. 932 (δὲ βραίσκεται ἄλλοῦ πουθενά), κτλ. κτλ. Ἄμα τίς λέγανε, και μόνο πού βάζανε λέξεις κάπως ἀσυνήθιστες, δίνανε μ' ἀφτό, καθῶς παρατηρήθηκε συχνά, ποίηση στὸ ὕφος τους. Τὸ ἴδιο και μεῖς, ἢ ὅταν ἡ σειρά τοῦ λόγου φέρνει τὴ διπλοτυπία ἢ ὅταν ἔχουμε κάτι νὰ πῶμε πού θέλουε νὰ τοῦ δώσουμε τόνο, ἀλλάζουμε κάπου κά- που τύπο ἢ λέξη. Και με τὸ νὰ ὀμαλώνουμε ὅσο μπορούμε τὴ γραμματικὴ μας, γὰ νὰ τὴ μαθαί- νουε τὰ παιδιὰ ἐφκολώτερα στὸ σχολεῖο, με τὸ νὰ περιορίζουμε στὴ γραμματικὴ διπλοτυπίες και διπλο- λεξίες, ἐνῶ παραδεχοῦμαστε στὰ γραφτὰ μας, σὰν τύχη, και διπλολεξία και διπλοτυπία, δὲ φτεῖα- νουμε κινούρια καθαρέθουσα, δὲν ξεχωρίζουμε πάλε με τρόπους διαφορετικούς, μὰ πού κατανοῦνε στὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα, τὴ γλώσσα πού γράφεται ἀπὸ τὴ γλώσσα πού μιλιέται. Καθιερώνουμε στὰ βιβλία μας τύπους ζωντανούς τῆς ἐποχῆς μας. Δικαίωμα και μάλιστα κέρδος μας. Κέρδος πού δὲν εἶναι ζημία γὰ τὸ παιδί. Ἄς ὑποθέσουμε ἄξαφνα πὼς διδάξαμε στὴ γραμματικὴ μας γενικὴ πληθυντικὴ τῶν οὐδε- τέρωνε δευτεροκλίτωνε παραθυριῶ, λουλουδιῶ ἢ γε-

νικὴ πληθυντικὴ τῶν πρωτοκλίτωνε θηλυκῶνε γυ- ναικῶ. Ἔτσι λές τοῦ παιδιοῦ πὼς πρέπει νὰ τὰ κλίνη. Νὰ ὁμως πού ἀνοίγει κανένα βιβλίο σου και βλέπει μέσα γυναικῶνε, παραθυριῶνε, λουλουδιῶνε, γενικὴ πού θὰ τὴ χρειαστῆς κάποτες, ἀφοῦ τὸ χω- ριὸ στὴ γενικὴ πληθυντικὴ χωριῶνε θὰ τὸ πῆς, εἰδεμὴ μιᾶζει με τὴν ὀνομαστικὴ-αἰτιατικὴ τοῦ ἐνικοῦ τὸ χωριὸ πού στὴν προφορὰ δὲν ξεδιακρίνε- ται ἀπὸ τὴ γενικὴ τῶ χωριῶ. Δὲν πειράζει τί- ποτα πού τὸ παιδί τὸ κλίνει ἄλλιῶς στὸ σχολεῖο, και καμιά φορὰ μπορούε νὰ τὰπαντήση τυπωμένο ἄλ- λιῶς σὲ ποίημα ἢ σ' ὅποιο ἔργο φιλολογικὸ θέλεις. Γλώσσα του κ' οἱ δυὸ τύποι· θὰ τοὺς καταλάβη ἀμέσως και τοὺς δυὸ, ἴσια ἴσια γὰτι τοὺς πῆρες ἀπὸ τὴν γλώσσα τὴν ἑθνικὴ, ἀπὸ τὴ γραμματικὴ τοῦ σημερινοῦ σου τοῦ λαοῦ, πού ξένη στὸ παιδί δὲν εἶναι, πού ἀκόμη κι ἂ δὲν τὴν ξέρει σ' ὅλη τῆς τὴ διπλοτυπία δὲ δυσκολέβεται νὰ τὴ μάθη, ἐπειδὴ και ζῆ τριγύρο του ἡ διπλοτυπία, ἐπειδὴ και μέσα του ζῆ.

Πολυτυπίες τῆς ἀρχῆς.

Λοιπὸν, ὡς και στὴ διγλωσσία, ἐκεῖ πού χρει- ζεται, χρωστοῦμε πρῶτα πρῶτα νὰ βωτήσουμε τὴ ζωή, γὰ τὸ τί γίνεται και τί δὲ γίνεται. Εἶναι ὁμως κ' ἕνα τρίτο εἶδος διγλωσσία πού τὸ νομιζω ἀπα- ραίτητο νὰ λείψη. Βέβαια, διγλωσσία ἔπαρτηρή- σαμε σ' ὅλους τοὺς λαοὺς· παρατηρήσαμε και στοὺς ἀρχαίους. Μὰ ἡ δικὴ μας ἡ διγλωσσία εἶναι μεγα- λήτερη ἀπὸ τὴ δικὴ τους, γὰ τὸ λόγο πού ἐκεῖνοι, ἀπὸ τὴν κλασσικὴ τους τὴν ἐποχὴ, ἀρχίσανε ἀμέ- σως νὰ γράφουε τὴ δημοτικὴ τους, ἐνῶ ἐμεῖς δὲν καλλιεργήσαμε τὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ μας. Καὶ γὰ νὰ τὸ πῶμε κι ἀφτό, ἂν ὁ Λουκιανὸς ἔγραψε τὴν ἀττικὴ σ' ἕναν καιρὸ πού δὲ μιλιότανε πιά, μπό- ρεσε νὰ τὸ κατορθώση μόνο και μόνο γὰτι ὅταν ἡ ἀττικὴ καθιερώθηκε, καθιερώθηκε ἀπὸ τοὺς ἀττι- κούς σὰ ζωντανὴ τους γλώσσα. Ἔτσι κι ὁ Θεόκρι- τος κ' οἱ Ἀλεξανδρινοὶ συβήθικανε ἄξια νὰ γρά- φουε γλώσσα πού δὲ μιλοῦσανε, μὰ πού τὴ μιλή- σανε στὴν Ἑλλάδα ὅσοι τὴν πρωτογράψανε. Σύγ- κριτη με τὴν καθαρῆουσα δὲ χωρεῖ καμιά, κι ἀσυλ- λόγιστα ὁ δάσκαλος, καθῶς πάντα, ἐρχεται και μᾶς μιλεῖ γὰ Θεόκριτους και Λουκιανούς, θέλοντας τάχα νὰ μᾶς ἀποδείξη πὼς και μεῖς ἀκολουθώντας τὸ ἴδιο σύστημα τῆς διγλωσσίας, πρέπει νὰ γρά- φουμε μιὰ γλώσσα πού χωρὶς τὴν ποίηση τοῦ Θεό- κριτου και χωρὶς τὸ πνέμα τοῦ Λουκιανοῦ, μᾶς τὴ φτεῖσανε δυὸ δασκάλοι, ὁ Κοραῆς κι ὁ Κόντος, μαζὶ με κάτι ἄλλους, ὅταν παίρνανε τύπους ζων- τανούς, νὰ τοὺς νεκρῶσουε με μιὰ κατάληξη, ὅταν τοὺς ζελληνίζανε τάχα και τοὺς χαλνούσανε, 1) ὅταν ψερέθανε δῶθε κείθε, πότε στοὺς Βυζαντινοὺς, πότε στοὺς κλασσικούς, πότε στοὺς Φράγκους, ἔχι σὰν τὸ Λουκιανὸ ἢ τὸ Θεόκριτο, πού εἶχανε γὰ κανόνα τὸν κανόνα μᾶς κι ὀρισμένης ἐποχῆς τοῦ ἑλληνισμοῦ, πού εἶχανε και μυαλό.

(Ἀκολουθεῖ)

1) Κ. Κατζηδάκη, Ἄπ. στὸν ΚΡΟΥΜΠΙΑΧΕΡ, 451· «ὅσοι τοιαῦτα γράφουε, δὲν ἔχουε τὸ αἶσθημα τῆς γλώτ- τῆς ἡμῶν ἀόλωτον, ἐτελέεωσεν.» Ἄτοπα χαλατμένο ἀπὸ τὸ τέλειωσε.

φαίνεται ωστόσο πως ή κατάληξη -όσασις τού ενεστώτα είναι για να ζήση. Δέ βρίσκει αρκετή στήριξη στάλλα πρόσωπα. Χρωστάει την υπαρξή της στο πρώτο πρόσωπο τού πληθυντικού βαριόμαστε· τὸ μ, ἀπὸ τὸ πρῶτο στο δέφτερο πρόσωπο, γίνεται σ κ' ἔτσι τὸ πρῶτο γίνεται ἀμέσως δέφτερο. Μὰ ἡ κατάληξη -όμαστε καὶ -όσασις δὲ φανερώνεται μονάχα στὸ βαριέμαι· μὰς τὴ δείχνει καὶ τὸ ῥήμα φοβοῦμαι, φοβόσαστε, μὴ φοβόσαστε. Πῶς κλίνονται τὰ δύο ῥήματα; Ο ἐνικός στήν Ἀθήνα κλίνεται βαριέμαι, βαριέσαι, βαριέται καὶ φοβᾶμαι, φοβᾶσαι, φοβᾶται. Στήν Πόλη βαριόμαι, βαριέσαι, βαριέται· καὶ φοβοῦμαι, φοβᾶσαι, φοβᾶται. Ἄς κοιτάξουμε πρῶτα τὸν ἐνικό, νὰ δοῦμε τί βγαίνει.

Σωστό δὲν εἶναι νὰ νομίζουμε πῶς σκοπὸς τῆς γραμματικῆς, καὶ καλὰ νὰ ἐμαλῶνουμε, νὰ σιάζουμε, νὰ βουκάνιζουμε για νὰ τὰ κάμουμε ὅλα γλιστράσαν τὸ ποτάμι τοῦ βουκάνιου. Κάποτες πρέπει, κάποτες δὲν πρέπει· χρειάζεται μέτρο καὶ τὸ ζήτημα πάντα, μὲ τί νὰ μοιάζουμε ἴσα ἐμαλῶνουμε καὶ στρώνουμε. Εἶναι ἀλήθεια πῶς τὰ τρία πρόσωπα τοῦ ἀθηναϊκοῦ βαριέμαι μοιάζουμε περισσότερο ἀναμεταξύ τους—βαριέμαι, βαριέσαι, βαριέται—παρὰ τὰ τρία πρόσωπα τοῦ πολιτικοῦ βαριόμαι, βαριέσαι, βαριέται. Τὸ πολιτικό βαριόμαι μοιάζει ὅμως περισσότερο μὲ τὸ πολιτικό φοβοῦμαι παρὰ πού μοιάζει τᾷθηναϊκό βαριέμαι μὲ τᾷθηναϊκό φοβᾶμαι. Ἄν κρατήσουμε λοιπὸν τὸ πολιτικό βαριόμαι μαζί μὲ τὸ πολιτικό φοβοῦμαι, τότες καὶ στίς δύο συζυγίαις μοιάζουμε τὰ δύο πρῶτα πρόσωπα· καταντᾷ ἡ ἐφκολία γενική. Ἄς συλλογιστοῦμε κιόλας πῶς τὸ φοβοῦμαι καὶ τὸ βαριόμαι δὲν εἶναι διόλου ξένα στήν Ἀθήνα· πολὺ γνωστά μάλιστα, ἐνῶ τὸ φοβᾶμαι δὲ λέγεται καὶ τόσο συχνά, λιγώτερο ἴσως ἀπὸ τὸ βαριέμαι. Κ' ἔτσι μὰς συμφέρει καλῆτερα ἰδῶ νὰ παραδεχτοῦμε τοὺς δύο πολιτικούς τύπους. Θὰ μοιάζουμε παραπάνω, ἂν καὶ δὲ φαίνεται ἀπὸ πρώτη ὄψη, τὸ δέφτερο καὶ τρίτο πρόσωπο τοῦ βαριόμαι—βαριέσαι, βαριέται—μὲ τὸ δέφτερο καὶ τρίτο τοῦ φοβοῦμαι—φοβᾶσαι, φοβᾶται—γιατί ξέρι ἀμέσως τὸ παιδί, α') πῶς τὸ πρῶτο πρόσωπο καὶ στὰ δύο ῥήματα τὸ ἴδιο· β') πῶς τὸ δέφτερο καὶ τρίτο, στὰ δύο ῥήματα, ἔχουνε πάντα ἓνα φωνήεντο, ἓ στο βαριόμαι—βαριέσαι, βαριέται—ἀ στο φοβοῦμαι—φοβᾶσαι, φοβᾶται. Νὰ τοῦ μάθης βαριέμαι, βαριέσαι, βαριέται, φοβᾶμαι, φοβᾶσαι, φοβᾶται, τοῦ μαθαίνεις, θὰ μοῦ πῆς, συζυγία πὸ ἀπλή, ἀφοῦ καὶ στίς δύο συζυγίαις ὁ ἐνικός ἔχει τὸ ἴδιο φωνήεντο, ἓ καὶ ᾱ. Ναι, ἀπὸ πού λέγαμε. Σχωρίζεις τίς συζυγίαις, δὲν τίς ἐνώνεις, δὲ συγγενέβουνε πιά, καὶ πρέπει νὰ καταλάβῃ τὸ παιδί πῶς συγγενέβουνε στὸν ἐνικό, γιατί καὶ στὸν πληθυντικό συγγενέβουνε, για νὰ φήσουμε τοὺς ἀόριστους φοβή-θημα, βαρέ-θημα, φοβη-θῶ, βαρε-θῶ, πού μιὰ κατάληξη ἔχουνε.

Τώρα πού μπήκαμε στὸ νόημα, μπορούμε νὰ συγκρίνουμε κι ἄλλα ῥήματα τῆς ἀσυναίρητης (ἀρχαίας) συζυγίας, μέσα καὶ παθητικά, ἔχουμαι, γράφουμαι. Δηλαδή, βλέπουμε πῶς ἡ κατάληξη στὸ πρῶτο πρόσωπο εἶναι πάντα ἓνα ουμαι, πότε ἄτονο—ἔρχουμαι, γράφουμαι—πότε τονισμένο—βαριόυμαι, φοβοῦμαι. Μεγάλη ἐφκολία καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ κ' εἶναι ἀκόμη πὸ γενική. Τόση μάλιστα πού ὁ πληθυντικός πιά δὲ θὰ μὰς δυσκολέψῃ. Τὸ πολιτικό πρῶτο πρόσωπο τοῦ πληθυντικοῦ, ἴσια ἴσια, μὰς πλουτίζει καὶ πάλι μὲ τὸ ου ἀπτό, πού μὰς εἶναι τόσο ἐφκολο, βαριόμαστε, φοβοῦμαστε· μὰς πλουτίζει μὲ τὸ ἴδιο τὸ ου καὶ τὸ τρίτο πρόσωπο, βαριόονται, φοβοῦνται· νὰ μὴν ξεχνοῦμε καὶ τὰ συναί-

ρητα ἔρχονται, γράφονται. Τύπο ἀθηναϊκό βαριέται, φοβᾶται, πού νὰ ταυριάζονε μὲ τὸ βαριέμαι καὶ τὸ φοβᾶμαι, δὲν πιστέβω νὰ χυνοῦμε, ἂν καὶ παραξένο διόλου νὰ ὑπάρχουνε κάπου κάπου. Μὰ σίγουρο μῆτε ἔρχεται ὑπάρχει μῆτε γράφεται. Τὸ πρῶτο ἀθηναϊκό—βαριόμαστε, φοβόμαστε—χωρὶς ου καὶ τοῦτο. Μὰς ἀπομνήσκει νὰ ζητάσουμε τὸ δέφτερο τὸ περίφημο, τὸ βαριόσαστε, πού πάλι ου δὲν ἔχει. Τί πειράζει, θὰ μοῦ πῆς, ἀφοῦ μοιάζουμε ἀναμεταξύ τους, δέφτερο καὶ πρῶτο τοῦ πληθυντικοῦ, βαρι-όμαστε, φοβ-όμαστε, βαρι-όσασις, φοβ-όσασις, ὅπως ἴθελα δηλαδή πὸ ἀπάνω νὰ μοιάζουμε τὸ δέφτερο καὶ τρίτο τοῦ ἐνικοῦ, βαριέσαι, βαριέται, φοβᾶσαι, φοβᾶται; Μοιάζονε μάλιστα περισσότερο ἀναμεταξύ τους, παρὰ πού μοιάζουμε τὰ πολιτικά φοβ-ούμαστε, φοβ-ᾶστε, βαρι-ούμαστε, βαρι-ἔστε. Ὅχι! Γιατί τὸ πολιτικό βαρι-ἔστε, φοβ-ᾶστε στηρίζεται στὸ δέφτερο καὶ τρίτο τοῦ ἐνικοῦ—βαριέσαι, βαρι-ἔται, φοβ-ᾶσαι, φοβ-ᾶται—ἐκεῖ πού τᾷθηναϊκά στέκονται: χωρὶς μὲ τὸ ὄ τους καὶ στηρίζονται μονάχα τὰ δύο τους ἀνάμεσά τους. Τὸ πολιτικό στηρίζεται καὶ στάλλα τὰ συναίρητα—ἔρχεστε, γράφεστε· στηρίζεται στὸ βαριόσαστε καὶ τᾷθηναϊκό ἐρχόσαστε, γραφόσαστε, μὰ πὸ ἐφκολο μαθαίνεις τοῦ παιδιοῦ πῶς στήν κατάληξη, τὸ -ἔ- ἢ -ᾶ- τοῦ δέφτερου καὶ τρίτου ἐνικοῦ—βαρι-ἔσαι, βαρι-ἔται, φοβ-ᾶσαι, φοβ-ᾶται—ἀνταμώνεται καὶ στὸ δέφτερο τοῦ πληθυντικοῦ. Μὲ δύο φωνήεντα, -ου, -ου, καὶ -ε, -έ, συμμαζώνεις ὅλα τὰ ῥήματα στὸν παθητικό ἢ μέσο ἐνεστώτα τῆς ὀριστικῆς. Μεγαλύτερη ἐφκολία, ἐπειδὴ καὶ γενικώτερη.

32.

Ὁ παρατατικός κ' ἢ σειρά του.

Νὰ μὴ θάρρῆψετε, για τὸνομα, πῶς πάω νὰ σηκώσω πόλεμο μεταξύ Ἀθήνα καὶ Πόλη. Τὸ ἐναντίο, γυρέβω νὰ τίς ἐνώσω καὶ πολιτικό φιλότιμο δὲ μὲ κέντησε νὰ σᾶς τὰ πῶ. Θέλω μάλιστα τώρα νὰ δώσω δικίο στοὺς Ἀθηναίους. Ἀφοῦ βγήκαμε νὰ κοιτάξουμε τοὺς τύπους, ὄχι ἓναν ἓναν, χωριστά, μὰ καὶ συναμεταξύ τους, δὲ γίνεται νὰ ξεχάσουμε τὸν παρατατικό, μιὰ καὶ μιλήσαμε για τὸν ἐνεστώτα. Ὁ παρατατικός πῶς κάνει; Βαριόμουν, βαριόσουν, βαριόυνταν, βαριόμυστα, βαριόσαστε, βαριόυνταν καὶ φοβοῦμουν, φοβοῦσουν, φοβοῦνταν, ἀπὸ στήν Πόλη στήν Ἀθήνα, βαριόμουνε, βαριόσουνε, βαριότανε, βαριόμαστε (καὶ βαριόμυστα), βαριόσαστε, βαριότανε καὶ φοβόμουνε, φοβόσουνε, φοβότανε, φοβόμυστα. Προτιμώτερο στὸν παρατατικό φοβόμυστα (καὶ φοβόμυστα), ἀπὸ τὸ πολιτικό, ἂν καὶ δὲν ἔχει τὸ ἀγαπημένο μας τὸ ου, πού τοῦ θυσιάσαμε τόσα καὶ τόσα ο. Πρέπει νὰ τὸ πάρουμε ἀπὸ πὸ γενική ὄψη ἀκόμη τὸ ζήτημα. Πρέπει νὰ μὴν ἐκρεστοῦμε στὸ τυπικό, πρέπει νὰ πάγ ὡς τὰ φωνολογικά ἢ ματιά μὰς. Μὲ τὸ τελικό ν τοῦ πολιτικοῦ παρατατικοῦ, πού τὰπαντοῦμε σὲ τέσσερα πρόσωπα—πρῶτο, δέφτερο, τρίτο τοῦ ἐνικοῦ καὶ τρίτο τοῦ πληθυντικοῦ—δὲ βγαίνει προκοπή, γιατί τὸ ν ἄλλα συνακόλουθα δὲ θέλει παρὰ φωνήεντα ἢ π τ κ, καὶ δὲν ἔμαθε ὁ καθένας νὰ προσέχη στὸν κανόνα, πού ἴσως εἶναι κι ὁ σημαντικώτερος, ἐπειδὴ, ὅπως τὰποδείξαμε ἄπειρες φορὲς, ἄμα μείνη ἀπαρτήρητος, ὅλα εἶναι ἄξιος νὰ μὰς τὰ χαλάσῃ (κ. τὸ Ταξίδι μου, σ. 168 καὶ ἀκ. Ἰ. κ. Μ., Β', 19 καὶ ἀκ. Ἀπόλυτοι κανόνες, Νουμᾶς, ἀρ. 115 σ. 4, καὶ ἀκ.) Ἢ πρέπει τότες νὰ καταφύγουμε στάλλα τὸ πολιτικό βαριόμουνε, βαριόσουνε, φοβοῦμου-

να, φοβοῦσυνα· μὰ πάλι σκουτάφτομε στὸ νά, βαριόμουνε νὰ κάμω, πού εἶναι δυσάρεστο. Μὲ τὸν ἀθηναϊκό τύπο τὰ βολέβουμε μιὰ χαρά, βάζουμε παντοῦ καὶ τὸ ε τὸ τελικό, βάζουμε παντοῦ καὶ τὸ ο· βαριόμουνε, βαριόσουνε, βαριότανε, βαριόμυστα, βαριόσαστε, βαριότανε· λοιπὸν καὶ φοβόμουνε, κ' ἐρχόμουνε, καὶ γραφόμουνε· ξεδιακρίνουμε κιόλας τὰ δύο τρίτα πρόσωπα τοῦ ἐνικοῦ καὶ τοῦ πληθυντικοῦ, βαριότανε, βαριόμυστα, πού δὲν τὰ ξεδιακρίνει ὁ Πολίτης. Τί λέτε; Χρησιμοποιοῦμε λαμπρά καὶ τὸ βαριόσαστε.

33.

Ἄρχὴ ἀλλαγῆς.

Νομίζω μάλιστα πῶς τώρα πάει στὸν τόπο της ἡ καρδιά μας—καὶ τὸ βαριόσαστε στή θέση του! Γιατί τὸ βαριόσαστε ἀπὸ τὸ ἀθηναϊκό τί ἄλλο μπορεῖ νὰ παρὰ δέφτερο πρόσωπο τοῦ πληθυντικοῦ, ὄχι τοῦ ἐνεστώτα, μὰ τοῦ παρατατικοῦ τοῦ ἴδιου; Πῶς γίνεται, θὰ μοῦ ἀποκοιθῆς, ἀφοῦ στὸν ἐνεστώτα τὸ μεταχειρίζονται; Γίνεται περίφημα καὶ θαρῶ πῶς στήν ἀθηναϊκή συζυγία κάτι ἀκολούθησε πού ὅσο ξέρω δὲν παρατηρήθηκε ἀκόμη. Ἀξίζει ὡστόσο παρατήρησι καὶ νὰ τί μοῦ φαίνεται πῶς εἶναι.

Ὅταν πὰς καὶ βωτῆσις Ἀθηναῖο πῶς θὰ πῆ στὸν παρατατικό τὸ βαριόσαστε, ἢ δυσκολέβεται νὰ σοῦ δώσῃ ἀπάντησι, γυρέβει καὶ δὲ βρίσκει δέφτερο πρόσωπο· ἢ πάλι προσπαθεῖ νὰ στοχαστῇ μιὰ φράσι ὅπου θᾶφerne ὁ λόγος δέφτερο πρόσωπο τοῦ πληθυντικοῦ, καὶ βλέπεις τότες πῶς μιλώντας φυσικά σοῦ τὸ λέει φοβηθήκατε. Ὅταν ὅμως τοῦ φτείασῃς ἐσὺ τὴν κατάλληλη φράσι, ἄς ὑποθέσουμε ὅταν πῆγατε μόνοι σας οἱ δύο σὲ κείνο τὸ μέρος, δὲ φοβόσαστε ὄσπου νὰ φέξῃ, ὁ Ἀθηναῖος θὰ καταλάβῃ ἀμέσως πῶς τὸ φοβόσαστε εἶναι παρατατικός καὶ συμφωνεῖ μαζί σου πῶς ἔτσι τὸ σωστό.

Καὶ τί βγαίνει ἀπὸ τοῦ Ἀθηναίου μας τὰ λόγια; Βγαίνει κάτι πολὺ σημαντικό.

Ἡ γερμανικὴ συζυγία, ὅπως κ' ἡ ἀγγλοσαξωνικὴ (ἀγγλικὴ) καταστάλαξε σήμερα σ' ἓναν καὶ μόνο τύπο για παρατατικό κι ἀόριστο συνκμ., *ich bin, ich war, ich halte, ich habte, ich sang, I was, I had, I loved, I sung*. Οἰκονομία τοῦ τυπικοῦ καὶ κάπως ἐφκολία τῆς ψυχῆς.

Τὸ ἴδιο λοιπὸν ἀρχίζει καὶ γίνεται στήν ἀθηναϊκὴ συζυγία. Κοντέβει νὰ κατασταλάξῃ σὲ μονότυπο ἀόριστο καὶ παρατατικό.

Μὰ πῶς μπορεῖ, μὲ ἀντισκόφεις ἐσὺ, ἀφοῦ ἀκόμη κι ἂν τὸ παραδεχτοῦμε πῶς θέλει τέτοια μονοτυπία ὁ Ἀθηναῖος, δὲν τὴν ἔχει στάλλα τὰ πρόσωπα, δὲ διστάζει στάλλα—φοβόμουνε, φοβόσουνε, φοβότανε, φοβόμυστα (ἴσως ἐδῶ διστάξῃ λιγάκι), φοβότανε—καὶ διστάζει στὸ δέφτερο, φοβόσαστε;

Ἰσια ἴσια τυχαίνονε ἀπαράλλαχτα κι ἄλλοῦ ὅσα σημειώνουμε στήν ἀθηναϊκὴ συζυγία πού βρισκεται σὲ παρόμοια μεταμόρφωσι. Λίγο λίγο μεταμορφώνονται οἱ τύποι. Ἀκολουθοῦνε καὶ κάτι νόστιμα, τουλάχιστο για τὸ γλωσσολόγο. Τώρα, στή Γαλλία, ὁ παρατατικός τῆς ὑποταχτικῆς χάνεται καὶ πάει ἀποφέβγει κανεὶς ὡς καὶ στὰ βιβλία του, ὅσο καλλιτεχνικά, ὅσο δουλεμένα κι ἂν τὰ φανταστῆς, τοὺς τύπους *que je fusse, que j'eusse, que j'aimasse, que j'eusse* κτλ. Σὲ δὲ θυμοῦμαι ποιὰ του κωμωδία, ὁ Ἀ'ε-

xandre Dumas fils βάζει ένα πρόσωπο να πη· *«Αχ! έπερε νάρθης άμέσως. Γαλλικά, ή γραμματική τὸ θέλει κανονικά με τὸν παρατατικό τῆς ύποτακτικῆς, Oh! il faudrait que tu vinsseς tout de suite. Δὲν τόλμησε όμως ὁ κερωπος νὰ τὸ πη ἔτσι. Έτσι δὲ μιλοῦνε. Στὴν ὁμιλία, παρατατικό δὲν ἔχει καὶ θάκούσης πάντα ἐνεστώτα· Ouh! il faudrait que viensseς tout de suite. Λοιπὸν κι ὁ Dumas μ' ἐνεστώτα τὸ βάζει. Θάτανε μάλιστα λάθος νὰ τῶθαζε με παρατατικό, γιατί τὸ μέρος ὅπου ἔρχεται ἡ φρασούλα εἶναι δραματικό καὶ θὰ σκούναρτε ὁ κόσμος. Τί κάνει τότες; Για νὰ μὴν τὸν κατηγορήσουνε τάχα πὼς ξέχασε τὸν κανόνα, μὰ καὶ γιὰ νὰ γελάση τὸ θέατρο ἀφοῦ συγκινήθηκε, βάζει ἄλλο πρόσωπο καὶ λέει· Elle aimait dū dire que tu vinsseς; mais elle est trop énius. Καὶ τὸ θέατρο γελά, τόσο παράξενος τοῦ φαίνεται ὁ τύπος.*

Κι ἀλήθεια, γιὰ νοστιμάδα, γιὰ γλέντι, σὰν κουβεντιάζουνε, στὸ Παρίσι, σοῦ βγάζουνε κάποιες στῆ μέση κ' ἔναν παρατατικό τῆς ύποτακτικῆς. Μὰ τὸ γλέντι ἔχει τὸ νόημά του καὶ μαθαίνουμε ἀπ' ἀφτὸ πολλά. Πρῶτα πρῶτα, τέλειο γλέντι, τέτοιες ξυπνάδες, δὲ θάπαντήσης παρὰ σὲ καλλιεργημένους, σὲ κάπως γραμματισμένη παρέα. Θὰ πη πὼς καὶ τοῦ λόγου τους, ποῦ ζοῦνε βουτηγμένοι στὰ βιβλία, τὸν παρατατικό δὲν τινε συνθίζουνε. Θὰ πη πὼς κανόνας τῆς γραμματικῆς καὶ ζωντανή γλώσσα εἶναι δύο. Θὰ πη καὶ κάτι ἄλλο. Για νὰ διασκεδάσουνε παραπάνω, ἄξαρνα σοῦ πετυῦνε κ' ἔναν παρατατικό τῆς ύποτακτικῆς, que nous nous asseyassions, que je m'asseyasse. Τὸν παρατατικό que je m'asseyasse τὸν ἔχουνε φτιασμένο οἱ προκομμένοι ξεπίτηδες γιὰ τὸ γλέντι. Παρατήρησα ὡστόσο πὼς μερικοὶ τὸ θαρρῶνε με τὰ σωστά τους πὼς τέτοιος εἶναι τόντις ὁ παρατατικός τοῦ s'asseoir. Καὶ γιατί; Γιατί τὰ ῥήματα τῆς πρώτης γαλλικῆς συζυγίας, με κατάληξη -er, chanter, aimer, εἶναι τὰ περισσότερα. Τὸν τύπο τὸ νεκρωμένο τοῦ παρατατικού τοῦ asseoir τὸν συμμορφώνουνε με τὸν τύπο τῆς πρώτης συζυγίας, τοῦ aimer, ποῦ εἶναι λιγώτερο νεκρωμένος. Καὶ περιέργο ποῦ λέγοντας que je m'asseyasse, δὲ βρίσκει τὸ λογαριασμό του τὸ γλέντι τὸ ἴδιο, ἐπειδὴ πὼς κωμικὸ θάτανε νὰ τὸ λέγανε κανονικά que je m'assissee, que nous nous assissee-ops. Μὰ δὲν τὸ ξέρουνε πιά, καὶ μιὰ φορά εἶδα πὼς δυσκολέφτηκε κάποιος, ποῦ τινε βρωτούσα, νὰ δοκιμάσω, νὰ μοῦ πη ποῖς εἶναι ὁ ἐνεστώτας, ποῖς ὁ παρατατικός τοῦ νεγιr. Δὲν τᾶβγαζε πέρα, καθὼς κι ὁ Ἀθηναῖος δὲν μποροῦσε νὰ μοῦ πη ποῖς ὁ παρατατικός, ποῖς ὁ ἐνεστώτας γιὰ τὸ βαριόσαστε.

Ὡς ἰδῶ ποῦ τὰ συγκρίναμε, δὲ συγκρίναμε τὸ κυριώτερο. Ὑπάρχει λάθος πολὺ πὼς σπουδαῖο. Τὸ ξεστίκωσα κάμποσες φορές, θὰ σὰς ἀναφέρω μόνο δύο τέτοια λάθια. Τὸ ἓνα τᾶκουσα, ὄχι ἐννοεῖται ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ, τᾶκουσα με τᾶφτιά μου ἀπὸ ἓνα φίλο μου καθηγητῆ, ἓναν καθηγητῆ ἀπὸ τοῦς σοφώτερους, ἓναν ποῦ γράφει ὠραία τὰ γαλλικά, ποῦ εἶναι καὶ ποιητῆς, ποῦ προσέχει στῆ γλώσσα, στῆ γραμματική, ποῦ μάλιστα καὶ στὰ βιβλία του καὶ στὴν κουβέντα του ἀκόμη, καταντᾶ κάπως σχολαστικός ἀπὸ τὸν πόθο του νὰ μιλή ὀρθὰ καὶ φίνα. Τᾶλλο, τὸ εἶπε μιὰ κυρία μπροστὰ μου, ἀπὸ τίς πὼς καλλιεργημένες, ἀπὸ τίς πὼς διαβασμένες ποῦ

γνωρίζω. Τὸ πρῶτο — τοῦ καθηγητῆ — ἔλεγε· Il faudrait énidemmoι que tu fút... τὸ δεύτερο — τῆς κυρίας — Il faudrait que tu aimáι...

Τὶ ἀκολουθοῦσε; Τὸ aimáι καὶ τὸ fút, τρίτα πρόσωπα τοῦ παρατατικού τῆς ύποτακτικῆς, ὄχι ὅμως δέφτερα. Τᾶλλάξανε ὡστόσο καὶ τὸ τρίτο ἄξαρνα τὸ κάμνε δέφτερο. Γιατί; Γιατί χάνεται ὁ τύπος τῆς ύποτακτικῆς τοῦ παρατατικού στὴν κοινὴ χρῆση κ' ἔτσι ἀνακατέθουνε τὰ πρόσωπα τὸ ἓνα με τᾶλλο. Γιατί ὡστόσο νὰ μπῆ τὸ τρίτο στῆ θέση τοῦ δέφτερου, ἀντὶς νὰ μπῆ τὸ δέφτερο στῆ θέση τοῦ τρίτου; Γιατί τὸ δέφτερο τοῦ ἐνικῶ ὑποθέτει πὼς μιλεῖς με φίλους, με σπιτικούς σου μὰ ἡ φίλια καὶ τὸ σπίτι δὲν παραδέχονται τύπους λιγωτατιστικούς. Κ' ἔτσι τὸ δέφτερο πρόσωπο τοῦ ἐνικῶ τᾶποξεχνᾶς ὀλότελα. Μὰ ἐσὺ θέλεις καὶ καλὰ παρατατικό, ἐπειδὴ σοῦ φαίνεται πὼς ἔτσι πρέπει· τὰ συβιβάζεις ὅλα, παίρνοντας ἀπαρατήρητὰ σου τὸ γνωστότερο ἀπὸ τὰ δύο τᾶσυνήθιστα. Λοιπὸν ἔτσι ἀρχίζεις καὶ μὰς ἀλλάζεις τὴν κλίση ἀπὸ ἓνα πρόσωπο ἀρχίζεις, ὡςπου νὰ μὰς ἀλλάξης καὶ τᾶλλα πρόσωπα τῆς κλίσης τοῦ παρατατικού — ἢ νὰ μὴ μὰς τᾶλλάξης, παρὰ ὅλα μιὰ μέρα νὰ μὰς τᾶποξεχάσης.

Έτσι κι ὁ Ἀθηναῖος ἀρχισε τὴν ἀλλαγῆ, ξεχνώντας τὸ δέφτερο πρόσωπο τοῦ παρατατικού πληθυντικῶ, μεταθέτοντάς το στὸν ἐνεστώτα.

Έμεῖς τώρα τί δουλειὰ νὰ πιάσουμε; Νὰ τὸν ἀκολουθήσουμε τὸν Ἀθηναῖο; Νὰρξίσουμε καὶ μεῖς τώρα νὰ ξεχνοῦμε τὸν παρατατικό; Γιατί ὄχι, θὰ ῥωτήσης; Οἰκονομία τυπικῶ, ἐφοκλία τῆς ψυχῆς. Δὲν τὸ εἶπαμε τάχα πὼς ἀπάνω; Σειρὰ βρίσκουμε καὶ δῶ. Τὸ εἶχα, παρατατικός κι ἀόριστος. Παρατατικός κι ἀόριστος τὸ εἶμουνε. Ἀόριστος ἔβλεψα δὲν ὑπάρχει (ἐνῶ ὑπάρχει πρόβλεψα). Έπερε λέμε καὶ στὸν ἀόριστο καὶ στὸν παρατατικό. Ναί! Ὅσο θέλεις· σοῦ τὸ παραχωρῶ κιόλας — θὰ τὸ ξεδιαλίσουμε πὼς κάτω — πὼς ταιριάζει κάποιες νὰ μὴν ἀμελοῦμε, νὰ καθιερώνουμε μάλιστα καὶ στὰ γραφτὰ μας μιὰν ἀλλαγῆ ποῦ ἀρχίζει. Δὲν πειράζει στὸν παρατατικό, ἐπειδὴ δὲ βλέπουμε, ὡπως θὰ δοῦμε πὼς ὕστερα, καμιά σημαντικὴ ἀρχαία παράδοση ποῦ νὰ μὰς τὸ συβουλέθη, βλέπουμε καὶ σειρὰ μεγαλύτερη ποῦ μὰς ἐμποδίζει νὰ παραδεχτοῦμε τὴ μικρὴ ἀλλαγῆ τῆς ἀθηναϊκῆς συζυγίας.

Μὰ μήπως κ' ἡ ἀθηναϊκὴ συζυγία δὲν ἔχει παρατατικό στὴν ἐνεργητικῆ; Μήπως τῆς λείπει στὸν παρατατικό τῆς κανένα πρόσωπο τοῦ ἐνικῶ ἢ τοῦ πληθυντικῶ; Μήπως τῆς λείπει ἔγραφο, ἔγραφες, ἔγραφε, γράφαμε, γράφατε, γράφατε; Μπορεῖ βέβαια, σὲ κάτι ἄλλα ῥήματα, στὰ συνηρημένα τᾶρχαῖα, νὰ τῆς λείπη ἄξαρνα τὸ καθαφτὸ κανονικό, τὸ καθαφτὸ ἀθηναϊκὸ πρῶτο καὶ δέφτερο πρόσωπο τοῦ πληθυντικῶ, ποῦ ταχτικά θάτανε ἀγαπά(γ)αμε, ἀγαπά(γ)ατε, ἀφοῦ μοιάζει πὼς ὁ Ἀθηναῖος ἀρρῆσει, στὸν ἐνικό, τὸ ἀγαπάω, ἀγαπάει. Ἀπόδειξη κι ἀφτὸ πὼς δὲ γελαστήκαμε σὰ δείξαμε, σὲ πρόσωπα ὠρισμένα, τὸν ξεπεσμό λίγο λίγο τοῦ παρατατικού στὴν Ἀθήνα. Δὲν εἶναι ὅμως τὸ ἴδιο ποῦ παρατηρήσαμε γιὰ τὸ βαριόσαστε καὶ φοβόσαστε — ἢ ἀγαπίσαστε. Τὴν κατάληξη -όσαστε τὴ νοιώθει ὁ Ἀθηναῖος γιὰ κατάληξη τοῦ ἐνεστώτα· τὸ ἀγαπά(γ)αμε, ἀγαπά(γ)ατε, δὲν τὰ νοιώθει γιὰ τίποτις, ἐπειδὴ καὶ δὲν τὰ μῶρφωσε ἀκόμα. Εἶναι τύποι ποῦ τοῦς στοχάζεται ἡ ἀπόλυτη γραμματικὴ στὴν κοινὴ χρῆση, πολὺ πραχτικά, θὰ σοῦ τὰ πη ὁ Ἀθηναῖος, δίχως νὰ δισταῖ μιὰ στιγμῆ, ἀγαπού-

σαμε, ἀγαπούσατε, καθὼς καὶ στὸ δέφτερο πρόσωπο τοῦ ἐνικῶ ἐνεστώτα, θὰ σοῦ πη ἀγαπᾶς, ἀντὶς ἀγαπάεις, ποῦ τάχα θὰ συμφωνοῦσε καλῆτερα με τὸ πρῶτο καὶ τρίτο ἀθηναϊκὸ ἀγαπάω, ἀγαπάει. Κ' ἔτσι ὁ Ἀθηναῖος μὰς ἀρρηνέθει τὸ σωστὸ δρόμο· Γιατί ὁ Ἀθηναῖος τί κάνει; Παίρνει ἀπὸ τὴν Πόλη τὰ πρόσωπα ποῦ δὲν ἔχει παίρνει τὸ ἀγαπᾶς, παίρνει τὸ ἀγαπούσαμε, παίρνει τὸ ἀγαπούσατε. Πολιτικά ὅλα. Καὶ μεῖς πάλι τί κάνουμε; Τὸ ἔργο μας, ὅσο γλωσσικό, ἄλλο τόσο κ' ἔθνικό. Τὴν ἔνωση γυρέβουμε. Ὡςπου νὰ σμιζοῦνε πράματις Ἀθήνα καὶ Πόλη, ἄς σμιζοῦνε κι ἀπὸ τώρα οἱ καλιές τους. Τὸν παρατατικό ἢ Πόλη δὲν τὸν ἔχασε, μήτε ἀρχίζει κᾶνε νὰ τὸν παραιτᾶ· τὸν παρατατικό τὸν ξέρουνε, τὸν συνθίζουνε σὲ χίλιες ῥωμαίικες ντοπιολαλιές. Μὰς εἶναι καὶ χρήσιμος. Οἰκονομία τοῦ τυπικῶ κ' ἐφοκλία τῆς ψυχῆς δὲ σημαίνουνε νὰπαρνοῦμαστε τὸν πλοῦτο τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ τυπικῶ, μάλιστα ὅταν εἶναι ὁ πλοῦτος πανελλήνιος. Λοιπὸν πρέπει, ὡπως καὶ στὸν παθητικό μέσο παρατατικό, καὶ στὸν παρατατικό τῆς ἐνεργητικῆς, νὰ προστρέξουμε στοὺς πολιτικούς τοῦς τύπους γιὰ τᾶρχαῖα τὰ συνηρημένα, δηλαδή ἀγαπούσα, ἀγαπούσες, ἀγαπούσε, ἀγαπούσαμε, ἀγαπούσατε, ἀγαπούσατε, ποῦ μὰς φέρνει καὶ τοῦτο ἐφοκλίες δύο εἰδῶνε· τὸ οὐ ἔκείνο, ποῦ τᾶνταμῶσαμε καὶ στὸν παθητικό — μέσο ἐνεστώτα τὴν ἴδια τὴν κατάληξη ποῦ ἀκούμε καὶ στὸν παρατατικό φιλοῦσα, φιλοῦσες, φιλοῦσε, φιλοῦσαμε, φιλοῦσατε, φιλοῦσατε. Διαφορὰ ἔχουνε μόνο οἱ ἐνεστώτες στὰ τρία πρόσωπα φιλεῖς, φιλεῖ, φιλεῖτε.

Θαρρῶ πὼς τὰ ῥήματά μας μπαίνουνε κάπως ἔτσι σὲ τάξη. Κάποιος πάλι μοῦ εἶπε πὼς ὁ Ἀθηναῖος διακρίνει τὸν παρατατικό ἀπὸ τὸν ἐνεστώτα στὸ βαριόσαστε, βάζοντας ἓ στὸν παρατατικό, ἔβαριόσαστε. Παραμύθια. Σὰν τῶχη καὶ πῆς μεβαριόσασι, τὸ ἓ τί γίνεται καὶ ποῦ τὸ παίρνει τᾶφτι σου; Ἀμὲ, πὼς θὰ κάμης με τὰ ῥήματα σὰν τὸ ἀγαπᾶ; Ἐγαπιόσαστε; Πρόληψη καθαρεβουσιάνικη τὸ ε. Καὶ τὰ πράματα, μοῦ φαίνεται, ἴπως τὰ ξεδιπλώσαμε πὼς ἀπάνω.

34.

Νὰ τὸ μακρύνουμε ἀκόμη.

Θὰ τὸ μακρύνουμε λιγάκι τὸ μακρινὸ μας τὸ παραδειγμα, γιατί μπορεῖ κανένας Ἀθηναῖος νὰ παρρπονεθῆ ποῦ δὲν τοῦ παραχωροῦμε ἀρκετὰ ἴσως καὶ μὰς κατακρίνη ποῦ γυρέβουμε τάχα νὰ τὰ θεωροῦμε ἀπὸ ἀψηλὰ τὰ πράματα, σὰν τὸν ἀετὸ, νὰ τὰ δεσπόζη τάχα τὸ μάτι μας ἀπὸ ἀκρῆ σὲ ἀκρῆ, κι ὡστόσο μόλις μιὰ ματιὰ ῥίξαμε στὸν ἐνεργητικό ἐνεστώτα τὸν ἀθηναϊκὸ. Διέστε τί ὁμορφος ποῦ εἶναι· ἀγαπᾶ, ἀγαπᾶς, ἀγαπᾶ, ἀγαπάμε, ἀγαπάτε, ἀγαπᾶνε· α κι ὅλο α! Νὰ ἐφοκλία! Τί τὰ θέλεις τὰ ου, τί τὰ θέλεις τὰ φοβοῦμαι; Δὸς τους δρόμο· πὲς τα φοβᾶμαι, κερδίζεις ἄλλο α, βάζεις α παντοῦ. Λοιπὸν τότες καί... βαριόμαι; Βλέπεις πὼς δὲν κερδίζω τίποτα. Χᾶνω μάλιστα. Μήτε στὸ ἔρχομαι μήτε στὸ γράφομαι α δὲ χωρεῖ. Πρόσεξε όμως καὶ στὸ φιλῶ. Φιλῶ, φιλεῖς, φιλεῖ, ἔτσι δὲν εἶναι; Ὁ πληθυντικός τῶρα; Φιλάμε, φιλάτε, φιλάνε; Ἡ φιλοῦμε, φιλεῖτε, φιλοῦνε; Ῥώτημα δὲν ὑπάρχει πὼς τὸ φιλοῦμε, φιλεῖτε, φιλοῦνε μὰς χρειάζεταικι. Πάλι με τὸ ου, καθὼς καὶ τὸ γράφουμε, γράφουνε. Τὸ παιδι-τὰ συνοψίζει καὶ καταλαβαίνει πὼς τὸ ἀγαπᾶ — κι ὄχι ἀγαπάω — ἓνα ω σοῦ ἔχει στὸ πρῶτο πρόσωπο τοῦ ἐνικῶ, ἓνα ω καὶ τὸ φιλῶ, πὼς τὸ δέφτερο καὶ τρίτο πρόσωπο ἔχουνε τὸ ἴδιο φωνήεντο,

πού είναι ἡ στὸ ἀγαπῶ—ἀγαπᾷς. ἀγαπᾷ—εἰ στὸ φιλῶ—φιλεῖς, φιλεῖ—πῶς στὸν πληθυντικό, τὸ δέφτερο πρόσωπο τοῦ καθενὸς μοιάζει μὲ τὸ δέφτερο πρόσωπο τοῦ ἐνικοῦ του—ἀγαπάτε, ἀγαπᾷς, φιλεῖτε, φιλεῖς—καὶ πῶς τὸ πρῶτο καὶ τὸ τρίτο στὰ δυὸ ἔχουνε οὐ, τὸ οὐ τοῦ βρίσκει καὶ στὸ γράφουμε! Θυμῆσου τώρα καὶ τὸν παρατατικό τῆς ἐνεργητικῆς πῶς τὸν εἴπαμε; Ἀγαποῦσα, ἀγαποῦσαι, ἀγαποῦσε, ἀγαποῦσαμε, ἀγαποῦσατε, ἀγαποῦσατε, ἀπαρχάλλα καθὼς καὶ τὸ φιλοῦσα, φιλοῦσαι, φιλοῦσε, φιλοῦσαμε, φιλοῦσατε, φιλοῦσατε. Κατάλαβες πόσο συρρένει; Ἄς τὰ συνοψίσουμε λοιπὸν καὶ μεῖς σὰν τὸ παιδί· τὰ συνηρημένα στὸν παρατατικό [τὰ κανονισαμε· ὁ ἐνεστώτας—ἀγαπῶ, ἀγαπᾷς, ἀγαπᾷ, ἀγαποῦμε, ἀγαπάτε, ἀγαποῦνε· φιλῶ, φιλεῖς, φιλεῖ, φιλοῦμε, φιλεῖτε, φιλοῦνε—κανονισμένοι καὶ δέφτος· ὁ παθητικός ἐνεστώτας γὰρ τὰ δυὸ, ἀγαπιόμαι, ἀγαπιόσαι, ἀγαπιέται, ἀγαπιόμαστε, ἀγαπιέστε, ἀγαπιόνηται· γὰρ τὰ δυὸ καὶ ὁ παρατατικός τῆς παθητικῆς, ἀγαπιόμουνε, ἀγαπιόσουνε, ἀγαπιότανε, ἀγαπιόμαστε, ἀγαπιόσατε, ἀγαπιόντανε· ὁ μέσος ἐνεστώτας καὶ παρατατικός, φοβοῦμαι, φοβάσαι, φοβᾶται, φοβοῦμαστε, φοβάστε, φοβοῦνηται· φοβοῦμουνε, φοβοῦσατε, φοβᾶσθε, φοβοῦνηται· φοβοῦμουνε, φοβοῦσατε, φοβοῦσατε, φοβοῦσασθε, φοβοῦνηται· ὁ ἀσυναίρετος ἐνεργητικός ἐνεστώτας, γράφω, γράφεις, γράφει, γράφουμε, γράφετε, γράφουνε· ὁ ἀσυναίρετος μέσος ἐνεστώτας, ἐρχομαι, ἐρχεσαι, ἐρχεται, ἐρχόμαστε, ἐρχεσθε, ἐρχοῦνηται· ὁ παρατατικός, ἐρχόμουνε, ἐρχόσουνε, ἐρχότανε, ἐρχόμαστε, ἐρχόσατε, ἐρχότανε. Δέφτερο πρόσωπο τοῦ πληθυντικοῦ ἐρχόμεσθα ἢ ἀγαπιόμεσθα, γὰρ νὰ τὸ ξεχωρίση ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ τὸν ἐνεστώτα ἐρχοῦμαστε, ἀγαπιόμαστε, γίνεται θαρβῶ περιφρημα. Στὸ Ταξ. β', ἔβαλα καὶ συλλογόμεσθα, σ. 43, καὶ γεννιόμεσθα, σ. 139. Καλὰ νομίζω καὶ τὰ δυὸ, ἂν καὶ πιθανώτερο, τὸ πρῶτο καὶ τὸ δέφτερο νὰ ἡμελωθῶνε.

Ἄμὲ ὁ παρατατικός ἐνεργητικός, γὰρ νὰ τελειώσουμε πιά; Ἐγράφα, ἔγραφε, ἔγραφε, γράφαμε, γράφατε (τὸ καθαρότερον πολιτικό εἶναι γράφετε, πού δὲν κάνει, γὰρ μοιάζει μὲ τὸν ἐνεστώτα, καὶ γὰρ πρέπει νὰ ξεδιακρίνομε τὸ θὰ γράφατε ἀπὸ τὸ θὰ γράφατε· δυὸ λόγοι σημαντικοί), γράφανε. Μὰ, παρακαλῶ, μήτε ἐγράφαμε, μήτε ἐγράφατε, μήτε ἐγράφανε. Πῶς ὄχι, ἀφοῦ ἔχουμε καὶ τὸν ἐνικό ε; Στὸν ἐνικό ε δὲν ἔχουμε διόλου, ἔχουμε μόνο ἐ, δηλαδή τονισμένη συλλαβή, πού δὲ σημαίνει ἀβγατισμὸ μὲ τὸν ἀβγατισμὸ χαλνοῦμε τὴ σειρά, δὲ γενικέθουμε τίποτα· δὲ μὰς ἀπομνήσκει καὶ τὸ δικαίωμα νὰ βγατίζουμε, γὰρ στὸν ἐνεστώτα τοῦ ἀγαπῶ καὶ τοῦ ἐρχομαι ἀνταμώνουμε φωνήεντο ἀρχικό πού τὸ ἴδιο μὰς φανερώνει καὶ ὁ παρατατικός τους, ἀγαποῦσα, ἐρχόμουνε, χωρὶς ἀβγατισμὸ κανένα· γενικέθουμε λοιπὸν ἀκόμη καλῆτερα λέγοντας πῶς στὰ ῥήματα, ὅπως καὶ στὰ ὀνόματα, ἢ ἀρχικὴ ἄτονη συλλαβὴ παραπέσει στὴν προφορά (κ. Ἀπόλυτοι κανόνες, Νουμᾶ, ἀρ. 115, σ. 3 καὶ ἀκ.) (1). Μὴ σὲ μέλη πού σὲ μερικὰ μέρη συνηθίζε-

1) Στὸ Νουμᾶ, 135, σ. 2, στ. 3 βλέπω τικλόουθα ἐμμεσημέρισε· 2, 1 ἐρώτησε· 5, 1 ἐπισ· 5, 2 ἐκαταλάβαινε· 11, 2 ἐμποροῦσαν· μὰ 2, 3 κατάλαβε καὶ ἀποκρίθηκε. Ἀπὸ τὰ δυὸ τελεφεσκία φαίνεται ἴσια ἴσια πῶς εἶναι παραμύθι ὁ ἀβγατισμὸς, ἀφοῦ δὲν ἔχει μὲ ἀρχικό α. Κάποιος μάλιστα μὲ ἔκαμε τὴν παρατήρησιν πῶς πρέπει νὰ κόψουμε καὶ τὸ χρονικὸ τὸν ἀβγατισμὸ, πού στὴν ὀρθογραφίαν τὸν κρατήσαμε ἀκόμη ἀπὸ περισσῆς προσοχῆς στὴν παράδοσιν, ὅταν ἀρχίζει τὸ ῥῆμα μὲ ο, λ. χ. ὠνομαζόμενοι κτλ. ἔχουνε δικαίω. Τὰ συμμορφώνουμε ὅλα ἔτσι πολὺ καλῆτερα.

καὶ καὶ ἔρχομουν καὶ ἐγάπησα· εἰμὲς παίρνομε ἀπὸ ἓνα τόπο, παίρνομε ἀπὸ τὸν ἄλλο, τὰ γενικέθουμε, σμίγουμε τὴν Ἀθῆνα μὲ τὴν Πόλιν, κ' ἔτσι ἀποχοῦμε συνάμα ἐνότητα κ' ἐνωσιν.

35.

Ἐνωσιν κ' ἐνωσιν.

Μοῦ ξέφυγε καὶ νὰ μὲ συμπαθῆτε. Πῶς σὰς τῶλεγα· «εἰμὲς παίρνομε ἀπὸ ἓνα τόπο, παίρνομε ἀπὸ τὸν ἄλλο...» Ναι, ὁ πόθος μου ἐμένα τέτοιος θάτανε. Νὰ δῆτε ὅμως πῶς δὲ γίνεται πάντα· θέλω καὶ δῶ προσοχή. Καὶ ἴσως νὰ προσεῖξατε μαναχοῦσας σὲ ὅλη μου τὴ φρασσοῦλα· ἀπαίρνομε ἀπὸ ἓνα τόπο, παίρνομε ἀπὸ τὸν ἄλλο, τὰ γενικέθουμε». Τὰ γενικέθουμε, μάλιστα, καὶ ὅσα εἶναι πάρα πολὺ ντόπια, ὅσα δείχνουνε ντόπια καὶ ἀπαρχῆς, δύσκολο νὰ τὰ παραδεχτοῦμε.

Μοῦ καίει τὴν καρδίαν πού σὰς τὸ λέω, γὰρ τὰ Ἐφτάνησα ἐγὼ τὰ βάλω μὲ γὰρ πάντα στὴν καρδίαν μου. Μὰ τί νὰ σὰς κάμω, πού κάποια ἐφτανησιώτικη συζυγία δὲ φαίνεται νὰ ταιριάζη, καὶ θὰ τὸ ξετάσομε τώρα μὲ λίγα λόγια, νὰ ποσοῦμε κιόλας τὴν κουβένταν μὰς γὰρ τὸ ῥῆμα.

Ῥῆμα σημαντικό τὸ οὐσιαστικὸ μὰς τὸ ῥῆμα. Εἶμαι, εἶσαι, εἶναι, εἶμαστε, εἶστε, εἶναι. Ὁ ἐνεστώτας τρέχει νερό. Τὸν παρατατικὸν νὰ κοιτάξουμε. Τὰ Ἐφτάνησα ἔχουνε τρίτο πρόσωπο τοῦ ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ εἶπουνε· τὴν ἴδια κατάληξιν βρίσκουμε καὶ σ' ἄλλα ῥήματα, λ. χ. ἀκούσθην ἀπὸ τὸ Νουμᾶ (τοῦ Λάζαρου Βελέλη· ἀρ. 159, σ. 3, στ. 3). Νὰ ὅμως καὶ τὸ πῶς νόστιμο· ἢ σιρᾶ δὲν τάπαρνιέται τὸ οὐ τὸ ἐφτανησιώτικο, ἀφοῦ τὸ πρῶτο καὶ τὸ δέφτερο πρόσωπο—εἶμουνε, εἶσουνε, εἶναι καὶ ἀφτὰ μὲ οὐ. Λοιπὸν ἢ ἐφκολλᾶ θὰ γύρεβε τὴν ἀκόλουθη ἀπλή κλίση τοῦ ἐνικοῦ· εἶμουνε, εἶσουνε, εἶπουνε. Κι ὡστόσο ἀπλή καθόλου δὲ μὰς ἐρχεται, γὰρ ὅσο ξέρω μόνο στὰ Ἐφτάνησα τὴ συνηθίζουμε, ἢ σὰν προτιμάτε μόνο ἀπὸ Ἐφτανησιώτες γράφηκε σήμερον σὲ βιβλίον φιλολογικόν. Μῆτε ὁ Ἀθηναῖος μῆτε ὁ Πολίτης εἶπουνε δὲ θὰ σοῦ ποῦνε.

Μὰ τί σπάνω τὸ κεφάλι μου νὰ τὰ βολέψουμε, δίχως νὰ πειραχοῦνε τὰ Ἐφτάνησα; Ὑπάρχει σιρᾶ καὶ σιρᾶ. Τὸ ἴδιο ὑπάρχει ἐνωσιν κ' ἐνωσιν. Τὰ Ἐφτάνησα πιά ἐνωμένα μὲ τὸ βασιλείο. Ἄς μὰς κάμουνε λίγη ἐνωσιν καὶ στὴ γλώσσῃ, νὰ σφιχτοενωθῶμε. Ἄς ἐρθοῦνε σὲ μὰς, τοὺς περισσότερους. Καὶ τότες ἔχουμε ῥῆμα λαμπρό· εἶμουνε, εἶσουνε, εἶπανε, εἶμεσθα, εἶσατε, εἶπανε. Ὅριστε κ' ἢ κατάληξιν—εἶσα πού ἐρχεται στὴν ὥρα τῆς νὰ ξεχωρίση ἐνεστώτα καὶ παρατατικό, γὰρ καὶ στὸ εἶμαι σὰ νὰ κελούθησε κείνο πού εἶδαμε στὸ βασιόσατε, δηλαδή σὰ νὰ χρίζη τὸ εἶμασθε τοῦ παρατατικού νὰ πηγαίη στὰ κατατόπια τοῦ ἐνεστώτα. Στὸν ἐνεστώτα νὰ τὰ φέρσομε καὶ μεῖς, κρατώντας τὸ εἶμεσθα γὰρ τὸν παρατατικό. Μπορεῖ ἄξαφνα ἐσεῖς νὰ κακοκαρδίσετε καὶ νὰ μὴ σὰς φτάνη μῆτε τὸ εἶπανε τοῦ πληθυντικοῦ μῆτε τὸ εἶμεσθα. Γὰρ τὸ εἶπανε, θὰ μὲ πῆτε πῶς δὲν ξεδιακρίνεται ἀπὸ τὸν ἐνικό, καὶ ἄξαφνα κάποιος θὰ προτιμήσῃ κανένα εἶπανε. Ναι, μὰ τί νὰ σὰς κάμω, πού δὲ χτυπᾷ νόστιμα στὰφτί; Τὸ εἶμεσθα πάλε ἴσως καὶ σὰς φανερώνει μικρὴ διαφορὰ μὲ τὸ εἶμασθε τοῦ ἐνεστώτα. Σιάζεται ἀφτὸ νομίζω. Ἐγὼ νὰ σὰς προτείνω καὶ ἄλλη ἐνωσιν, ἂν ἀγαπάτε. Μὴν ζιππαστήτε. Βαστῶ καὶ ἀπὸ τὴ Χιό. Γιατὶ λοιπὸν ὅλοι μὰς νὰ μὴν τὴ βαστοῦμε; Ἡ Χιὸ ἢ παραπονεμένη μὰς πλουτίζει

μὲ μιὰ κατάληξιν ὠραία, πού κάπου τὴν ἔβαλα ἐδῶ καὶ δυὸ τρία χρόνια, χωρὶς μάλιστα νὰ τὸ παρατήρησε κανένας, πᾶσι νὰ πῆ χωρὶς νὰ παραξενέφθηκε ὁ ἀναγνώστης. Τὸ εἶμασθάνε, ἂν ξέρεις νὰ τὸ μεταχειρισθῆς, εἶναι ἀξιολόγο. Σοῦ φέρνει καὶ φῶς, ἀφοῦ πολὺ εὐκολὰ ξεχωρίζεις καὶ τὰ τρία τὰ πρόσωπα τοῦ ἐνικοῦ. Καὶ πάλε κοιτάζετε τί περίεργο. Τὸ εἶπανε θὰ μὰς φαινότανε χιωτικό μὲ τὸ παραπάνω, ἂν καὶ δὲν εἶναι· μὰς δίνει ὅμως τὴν ἐντύπωση, γὰρ μὰς θυμίζει κάπως τὸ εἶπαι, πού τὸ περιγελοῦμε. Τὸ εἶμασθάνε δὲ μὰς εἶναι διόλου δυσάρεστο. Ἀλήθεια πού τῶχουνε καὶ ἄλλα νησιά. Τῶχουνε μάλιστα καὶ στὴν Πόλιν (1). Ἐτσι πῶς ἐφκολλᾶ συνηθίζουμε. Βλέπετε; ἀπαίρνομε ἀπὸ τὸν ἓνα τόπο, παίρνομε ἀπὸ τὸν ἄλλο». Πρέπει ὅμως νὰ καταλαβαίνουμε ἀπὸ πού καὶ πότε συρρένει νὰ παίρνομε. Παίρνομε γενικέθοντας—κ' ἔτσι διαλέγοντας μὲ κρίσιν, διαλέγοντας μ' ἀγάπην, ἀκόμη καὶ σὰ θυσιάζουμε τὸ ἐνκ. γὰρ νὰ παραδεχτοῦμε τὸ ἄλλο, κατανοοῦμε σ' ἐνότητα κ' ἐνωσιν πανελλήνια.

Ὁνειρο, θὰ μὲ πῆτε. Ὁχι! Ὁνειρο πρρχτικό. Καὶ στέκεται σὲ σὰς νὰ κληθῆψη.

(Ἀκολουθεῖ)

1) Τᾶκουσε τώρα τελεφεσκία ὁ Γιαννῆς ἀπὸ μιὰ Π.λίτισσα, ἐξήντα χρόνῳ, στὸ Φανάρι.

ΜΙΑ ΔΡΑΧΜΗ

τὸ ἐνκ. κ' ἓνα φρ. χρ. γὰρ τὸ ἐξωτερικό, πωλιόνηται τὰ γραφεῖα μὰς τὰ κελούθα βιβλία:

Τοῦ Ψυχάου «Ταξίδι» (σελ. 502, καὶ «Ὁνειρο τοῦ Γιαννῆρη» (σελ. 268).

Τοῦ Πάλλου «Ἡλιος καὶ φεγγάρι» (σελ. 120)

Τοῦ Φωτιάδου «Γλωσσικὸ ζήτημα καὶ ἡ ἐκπαιδευτικὴ μὰς ἀναγέννησιν» (σελ. 405).

Τοῦ Ἐφταλιώτη «Ἱστορία τῆς Ρωμοσύνης» σελ. 320; καὶ «Μαζώχτρα, Βρουκολακας κλπ.» (σελ. 269).

Τοῦ Ἐρομονα «Τῆς Ζωῆς» (σελ. 194).

Τοῦ Φιλήνου «Γραμματικὴ τῆς Ρωμῆικης γλώσσας (μὲρ. Α')» (σελ. 96).

Τοῦ Λόγγου «Δάφνης καὶ Χλόης» (χαρτοδὲ μόνον) μεταφρ. Ἡλ. Βουτιερῆδου (σελ. 86).

Τοῦ Εὐριπίδου «Μήδεια» μεταφρ. Γιάννη Περγιαλιτῆ (σελ. 59).

Τοῦ Σοφοκλέου «Αἴας. Μετάφρ. Ζήσιμου Σίδερη» (σελ. 61).

Τοῦ Κ. Ἀντροῦδου «Ὁ Μίγ' Ἀλιζαντρος» (σελ. 192).

Τοῦ Δ. Η. Ταγκόπουλου «Ζωντανὸ καὶ Πευθαμμένοι» δράμα—«Ἡ Χρυσανθή» καὶ «Τάφος στὸ Γικλὸ» δηγήματα (σελ. 78).

Ἡ ΙΛΙΑΔΑ, μεταφρασμένη ἀπὸ τὸν κ. Ἀλέξ Πάλλου (σ. 416) δρ. 2 καὶ φρ. χρ. 2 στὸ ἐξωτερικό. Ἡ «ΜΑΙΑ» τοῦ Γ. Ἀβάζου δρ. 1.50

ΚΕΡΔΟΣ 351,145 ΔΡΑΧΜΩΝ

Ναι! 351,145 δραχμὰς ἔδωκε μέχρι τοῦδε τὸ γραφεῖον τοῦ τραπέζομεσίτου κ. Ἰω. Φωτίου εἰς τοὺς πελάτας του. Ἦτοι ἐκ τῶν ἀγοραστῶν λαχειοφῶν ὁμολογιῶν ἐκ τοῦ γραφείου του ἔχουν κερδίσει διάφορα ποσά, ἀνερχόμενα εἰς τὸν στρογγυλὸν ἀριθμὸν 351,145 δραχμῶν.

Ὁ κ. Ἰω. Φωτίου θέλει ν' ἀναδιβάσῃ τὸ ποσὸν τοῦτο εἰς 1,000,000 δραχμ. καὶ καλεῖ τοὺς θέλοντας ν' ἀγοράσωσι τοιαύτην νὰ προσέλθωσιν εἰς τὸ τυχερὸν γραφεῖον του, ὅπου πάντως θὰ κληρωθῆ μετ' ἀμοιβῆς ὁμολογία τις καὶ τι χαρὰ νὰ εἶναι ἢ πρώτη μὲ τὰς 100,000 χρυσῆς δραχμὰς τὴν 19 Δεκεμβρίου ἔ. ἔ. ὅτε γεννήσεται ἡ κλήρωσις.